

Statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv

En analys av hur de bidrar till en aktiv fritid
för personer med funktionsnedsättning

MISSIV

DATUM
2021-06-10
ERT DATUM
2020-06-17

DIARIENR
2020/125-5
ER BETECKNING
S2020/05409/SOF
(delvis)

Regeringen
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag att analysera statsbidrag på kultur- och fritidsområdet

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att analysera hur relevanta befintliga statsbidrag inom kultur- och fritidsområdet på ett bättre sätt kan bidra till att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv – en analys av hur de bidrar till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning* (2021:10).

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Jessica Bylund, utredarna Charlotte Andersson, Per Helldahl, Madeleine Håkansson, föredragande, och Maria Karanta var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Madeleine Håkansson

Innehåll

	Sammanfattning	7
1	Statskontorets uppdrag	11
1.1	Det finns hinder för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning	11
1.2	Om funktionshinderspolitiken	13
1.3	Utgångspunkter för vår analys	15
1.4	Analysens upplägg och genomförande	18
1.5	Rapportens disposition och definitioner	23
2	Statskontorets slutsatser och förslag	25
2.1	Tillgänglighetsperspektivet har störst genomslag inom kulturområdet	25
2.2	Tillgänglighetsperspektivet är tydligare inom kultur än inom idrott och friluftsliv	28
2.3	Det finns flera utmaningar med att integrera ett tillgänglighetsperspektiv i fördelningen	33
2.4	Statskontorets förslag	36
3	Statsbidrag till kulturverksamhet	47
	Sammanfattande iakttagelser	47
3.1	Tillgänglighetsarbetet inom kulturområdet	48
3.2	Kulturrådets bidragsfördelning	50
3.3	Kulturrådets uppföljning av statsbidragen	64
3.4	Boverkets bidragsfördelning	69
4	Statens stöd till idrottsverksamhet	73
	Sammanfattande iakttagelser	73
4.1	Idrottsrörelsen är en del av det civila samhället	74
4.2	Riksidrottsförbundet fördelar statsbidraget	77
4.3	Ramar för bidraget	78
4.4	Riksidrottsförbundet ger olika stöd till idrott	83
4.5	Regeringen vill se fler insatser för personer med funktionsnedsättning	89
5	Statsbidrag till friluftsliv och kulturmiljövård	91
	Sammanfattande iakttagelser	91
5.1	Styrningen inom friluftslivspolitiken	92
5.2	Statsbidraget till friluftslivsorganisationer	95
5.3	Medel som Naturvårdsverket och länsstyrelserna fördelar	99
5.4	Bidrag till kulturmiljövård	104

Referenser

111

Bilagor

1	Regeringsuppdraget	115
2	Statsbidrag som ingår i vår kartläggning	119

Sammanfattning

Statskontoret har på uppdrag av regeringen analyserat hur statsbidrag till kultur och fritid på ett bättre sätt kan skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Vi har analyserat hur regeringen styr fördelningen av de statsbidrag som främst ska stödja verksamheter inom kultur, idrott och friluftsliv. Vi har också analyserat hur myndigheterna Kulturrådet, Naturvårdsverket, Boverket, länsstyrelserna samt de ideella organisationerna Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv tar hänsyn till tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning när de fördelar dessa bidrag.

Stora statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv

Kulturrådet fördelar varje år cirka 2,5 miljarder kronor i statsbidrag till verksamheter som arbetar med konst och kultur i Sverige och internationellt. Bidragen riktar sig till bland annat organisationer, grupper, förlag och kommuner. Riksidrottsförbundet fördelar årligen cirka 2 miljarder kronor i statsbidrag till idrotten. Merparten går till de olika specialidrottsförbunden.

Det finns flera statsbidrag till friluftslivet. Svenskt Friluftsliv fördelar det största på 48 miljoner kronor per år som går till just friluftsliv. Men friluftslivet får också delar av bidraget som länsstyrelserna fördelar till lokala naturvårdsprojekt (bidraget omfattade 69 miljoner kronor 2020). Friluftslivet får också delar av bidraget som länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet fördelar till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer (bidraget omfattade 270 miljoner kronor 2020).

Boverket fördelar två statsbidrag som bland annat går till lokaler för kultur och fritid. Bidragen omfattade totalt närmare 57 miljoner kronor 2020.

De olika förordningarna som reglerar statsbidragen har snarlika formuleringar om att bidragen ska främja tillgänglighet och delaktighet för alla.

Tillgängligheten har störst genomslag i bidragen till kulturen

Statskontorets analys visar att tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning har fått större genomslag i fördelningen av statsbidrag till kulturen än till idrott och friluftsliv. Den statliga myndigheten Kulturrådet har under flera år arbetat för att systematiskt använda detta perspektiv när myndigheten har fördelat statsbidrag. De ställer bland annat minimikrav på tillgänglighet i mottagarnas verksamhet och bedömer vilka ansökningar som ska få medel med hänsyn till tillgänglighet.

Riksidrottsförbundet fördelar årligen statsbidrag till idrotten, varav en mindre andel går till Svenska Parasportförbundet, Dövidrottsförbundet och specialidrottsförbund som i olika grad anordnar idrott just för personer med funktionsnedsättning. En viktig grund för idrottsrörelsen är ideellt arbete och initiativ på den lokala nivån. Tillgängligheten till idrott för personer med funktionsnedsättning varierar därför, inte minst geografiskt, beroende på engagemanget för parasport i enskilda föreningar och förbund.

Genomslaget för tillgänglighetsperspektivet varierar för de olika statsbidragen till friluftslivet. Svenskt Friluftsliv fördelar statsbidrag till friluftsanslagställen, men tar inte hänsyn till tillgänglighet på något systematiskt sätt när de fördelar bidragen. Länsstyrelserna tar däremot hänsyn till tillgänglighetsperspektivet när de fördelar bidrag till lokala naturvårdssatsningar. Detsamma gäller när länsstyrelserna fördelar statsbidraget till kulturmiljövård, som också har betydelse för friluftslivet.

Myndigheter tar större hänsyn till tillgängligheten än vad ideella organisationer gör

Det finns likheter i hur regeringen styr statsbidragen till kultur, idrott och friluftsliv. Förordningarna nämner i regel inte personer med funktionsnedsättning som en specifik målgrupp för bidragen. I stället har

förordningarna snarlika formuleringar om att bidraget ska främja tillgänglighet och delaktighet för alla. Statskontoret bedömer att denna markering har bidragit till att flera myndigheter tar hänsyn till tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning när de fördelar statsbidrag till organisationer och verksamheter. Men det har inte haft samma effekt för de statsbidrag som de ideella organisationerna Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv fördelar.

Statskontorets analys visar därmed att myndigheter som fördelar statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv i regel tar mer hänsyn till tillgänglighetsperspektivet när de fördelar bidrag än vad ideella organisationer gör. Statskontoret bedömer att det delvis beror på att regeringens styrning i förordningarna, om att bidragen ska främja tillgänglighet för alla, får större genomslag när myndigheter fördelar statsbidrag än när ideella organisationer gör det.

Regeringen har andra verktyg för att styra myndigheter än genom förordningar, men den varken kan eller bör använda dem för att styra civilsamhället. För att tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning ska få större genomslag i fördelningen av statsbidrag till idrott och friluftsliv behöver regeringen tydliggöra detta perspektiv i förordningarna.

Uppföljning saknas av hur statsbidragen har använts för att stärka tillgängligheten

Uppföljningar av statsbidragen för kultur, idrott och friluftsliv utifrån ett tillgänglighetsperspektiv kan ge underlag för att bedöma om fördelningen verkligen ökar tillgängligheten och hur fördelningen annars kan förändras för att ge bättre genomslag. Men Statskontoret konstaterar att de som fördelar bidragen inte systematiskt följer upp hur bidragen har använts för verksamheter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Det gör att det inte är möjligt att få information om hur tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning ser ut, och därmed hur förutsättningarna ser ut för att de ska kunna ha en aktiv fritid.

Förslag till regeringen och de som fördelar bidragen

Statskontoret bedömer att regeringen samt de myndigheter och ideella organisationer som fördelar statsbidrag till idrott, kultur och friluftsliv kan göra mer för att statsbidragen ska öka tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning.

Statskontoret lämnar därför flera förslag. Vi föreslår att regeringen

- överväger att ange att personer med funktionsnedsättning ska vara en målgrupp i förordningarna för statsbidrag till idrott respektive friluftsportorganisationer
- överväger att se över förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler så att tillgänglighetsperspektivet blir tydligare
- säkerställer att de myndigheter och ideella organisationer som fördelar statsbidrag förbättrar sin uppföljning av bidragen så att den visar i vilken omfattning bidragen har använts för verksamheter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning
- ger Myndigheten för delaktighet i uppdrag att utvärdera hur fördelningen av statsbidrag inom kultur-, idrotts- respektive friluftsområdet bidrar till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning
- ger Myndigheten för delaktighet i uppdrag att se över behovet av att ta fram ett kunskapsstöd om tillgänglighetsåtgärder för friluftslivet.

Statskontoret föreslår också att de myndigheter och ideella organisationer som fördelar statsbidragen till kultur, idrott och friluftsliv

- verkar för att informationen om tillgängligheten till bidragsmottagande verksamheter förbättras
- hittar lämpliga former för att hämta in synpunkter från funktionshindersrörelsen, exempelvis genom samråd med funktionshindersorganisationer.

1 Statskontorets uppdrag

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att analysera hur relevanta befintliga statsbidrag till kultur- och fritidsområdet på ett bättre sätt kan bidra till att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.¹

I uppdraget ingår också att vid behov lämna förslag på hur mottagande av statsbidrag ytterligare skulle kunna främja ökad tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Förslagen ska i så fall syfta till att stärka regeringens styrning när det gäller ändamålsenlighet och nytta med bidrag för personer med funktionsnedsättning.

I detta kapitel presenterar vi först en kort bakgrund om fritiden för personer med funktionsnedsättning och styrningen av funktionshinderspolitiken. Sedan redogör vi för hur vi har tolkat vårt uppdrag och hur vi har genomfört arbetet.

1.1 Det finns hinder för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning är generellt mindre delaktiga i samhället och har en mer stillasittande fritid än befolkningen i övrigt.² Studier visar att de mer sällan deltar i idrott, kulturaktiviteter och friluftsliv på grund av olika hinder i samhället.³ Barn och unga med funktionsnedsättning upplever särskilda hinder jämfört med andra barn och unga, som gör att de avstår från fritidsaktiviteter. Det handlar bland

¹ Uppdraget i sin helhet finns i bilaga 1.

² Folkhälsomyndigheten (2016), *Slutrapportering av regeringsuppdrag inom ramen för "En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016"*; Naturvårdsverket (2019), *Friluftsliv 2018 – Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*; Prop. 2016/17:1, utgiftsområde 9.

³ MFD (2016), *Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011–2016*; MFD (2016), *En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle*, s. 130.

annat om att aktiviteterna inte är anpassade för dem, att de är rädda för att bli dåligt bemötta eller att det finns brister i tillgängligheten som gör att det är svårt att ta sig till aktiviteter. Ett annat hinder är att det är för dyrt att delta i aktiviteterna.⁴ Myndigheten för delaktighet (MFD) har konstaterat personer med funktionsnedsättning löper högre risk än andra att hamna i ekonomisk utsatthet.⁵

Flera aktörer pekar på att tillgängliga verksamheter och tillgängliga hjälpmedel är viktiga förutsättningar för att personer med funktionsnedsättning ska ha en mer aktiv fritid.⁶ I sammanhanget efterlyser de att aktiviteter som riktar sig till en generell målgrupp ska vara mer tillgängliga och inkluderande. Samtidigt behöver det även finnas aktiviteter som är riktade till den som har en funktionsnedsättning.

En aktiv fritid kan innehålla många olika typer av aktiviteter. Men fritiden är inte ett samlat politikområde och det finns inte någon förvaltningsmyndighet som har ett centralt ansvar för området. Civilsamhället och kommunerna är viktiga aktörer när det gäller att främja en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning, men det är i grunden ett frivilligt åtagande.

På nationell nivå fördelar myndigheter statsbidrag till kultur och fritid utifrån statsbidragsförordningar. Men Myndigheten för delaktighet (MFD) har visat att dessa förordningar sällan innehåller krav på att bidragen ska främja verksamhet som är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. MFD bedömde därför att det är oklart i vilken utsträckning statsbidragen i dag bidrar till en aktiv fritid för denna grupp och har föreslagit att Statskontoret skulle få i uppdrag att reda ut detta.⁷

⁴ MUCF (2020), *Ungas rätt till en meningsfull fritid– tillgång, trygghet och hinder* s, 58.

⁵ MFD (2020) *Aktiv fritid*, s. 27.

⁶ MFD (2020) *Aktiv fritid*, s. 10 ff.; MUCF (2020), *Ungas rätt till en meningsfull fritid– tillgång, trygghet och hinder* s, 58; Llinares Norlin, Å. & Wilhelm, T. (2018). *Förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att nå ett aktivt och självständigt liv – och de hinder som finns på vägen*. Svenska Paraspportförbundet.

⁷ Myndigheten för delaktighet (2020) *Aktiv fritid*.

1.2 Om funktionshinderspolitiken

Frågan om delaktighet i kultur, idrott och fritid knyter an till FN-konventionens artikel 30 om deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott på likvärdiga villkor som andra.

Funktionshinderspolitiken är tvärsektoriell, vilket betyder att den berör alla samhällsområden. Men politiken kan inte få genomslag utan att många aktörer på olika nivåer medverkar och samverkar i arbetet.⁸ Funktionshinderspolitiken ställer krav på verksamheter att respektera förutsättningar, behov och rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att funktionshinderperspektivet ska finnas med som en integrerad del i all offentlig verksamhet.

1.2.1 Nytt mål och ny inriktning från 2017

I november 2017 beslutade regeringen om ett nytt nationellt mål och en ny inriktning för att genomföra funktionshinderspolitiken. Det funktionshinderspolitiska målet är att:

”... med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.”⁹

För att nå målet ska genomförandet av funktionshinderspolitiken inriktas mot följande fyra områden:

- följa principen om universell utformning (generella lösningar för ökad tillgänglighet)
- identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- ta fram individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- förebygga och motverka diskriminering.¹⁰

⁸ Socialdepartementet (2011), *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016*.

⁹ Prop. 2016/17:188, *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*, s. 22.

¹⁰ *Ibid*, s. 26.

Ytterst handlar målet och inriktningen om att samhället inte strukturellt ska utestänga en viss grupp genom olika hinder i mötet med samhället. Exempelvis handlar principen om universell utformning om att säkerställa att samhället redan från början utformar tjänster och miljöer så att de kan användas av alla, utifrån olika behov och förutsättningar. Syftet är att undvika att behöva ta fram speciallösningar i efterhand.¹¹ Befintliga brister i tillgängligheten ska vidare åtgärdas för att säkerställa delaktighet även för den som har en funktionsnedsättning. Samhället kan också behöva tillhandahålla individuella stöd och lösningar för att göra det möjligt för varje individ att vara självständig och delaktig i samhället.

1.2.2 Strategin för 2011–2016 gav myndigheter ett sektorsansvar

Regeringen beslutade 2011 om en strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken för åren 2011–2016.¹²

Strategin från 2011 pekar ut nio områden av särskild betydelse för att genomföra funktionshinderspolitiken. Kultur-, medie- och idrottsområdet är ett av de prioriterade områdena, men just fritid finns inte med. Vidare fick 14 myndigheter ett utpekad samlat ansvar, ett så kallat sektorsansvar, för funktionshinderfrågor som hör till deras respektive verksamhetsområde. Ansvaret innebär att vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till andra berörda parter. Tio myndigheter har fortfarande ett utpekad sektorsansvar i sina respektive instruktioner.¹³ Av dessa fördelar Boverket, Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet statsbidrag som omfattas av den undersökning som vi redovisar i denna rapport.

¹¹ Prop. 2016/17:188, *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*, s. 22; MFD (2020), *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2019*, s. 7–8.

¹² Socialdepartementet (2011), *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016*.

¹³ SOU 2019:23, *Styrkraft i funktionshinderspolitiken*, s.196 ff. Myndigheter med sektorsansvar är Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Boverket, Försäkringskassan, Konsumentverket, Post- och telestyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Socialstyrelsen, Statens kulturråd, och Skolverket.

I strategin anger regeringen följande tre inriktningsmål för kultur-, medie- och idrottsområdet:

- Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta i kultur- och idrottslivet ska förbättras.
- Funktionshindersperspektivet ska vara integrerat i den ordinarie bidragsfördelningen inom kulturområdet och idrottsområdet.
- Medietjänster och film ska i högre utsträckning utformas på ett sätt som gör dem tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Sedan 2017 finns ingen ny strategi för funktionshinderspolitiken. Men Myndigheten för delaktighet har föreslagit att fritid, tillsammans med kultur och idrott, ska utgöra ett av elva prioriterade områden i en ny strategi för att genomföra funktionshinderspolitiken.¹⁴

1.3 Utgångspunkter för vår analys

I detta avsnitt redogör vi kort för ett antal utgångspunkter för vårt uppdrag. Vi utvecklar hur vi för vårt uppdrag tolkar begreppet fritid, vi beskriver vilka bidrag som vi har analyserat och vi redogör för våra avgränsningar.

1.3.1 Vi tolkar fritid som idrott och friluftsliv

Vårt uppdrag handlar om att analysera hur statens styrning genom statsbidrag till kultur- och fritidsområdet på ett bättre sätt kan skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Men det är inte självklart vad fritidsområdet då utgörs av. Området är inte utpekad som ett särskilt prioriterat område inom den övergripande funktionshinderspolitiken. Det finns inte heller någon förvaltningsmyndighet som har ett centralt ansvar inom fritidsområdet. Fritiden är inte ett samlat politikområde och det offentliga ansvar för fritidsaktiviteter utanför skolan och omsorgen är inte reglerat i lag.

¹⁴ MFD (2016), *En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle*, s. 41.

Vi har tolkat fritidsområdet som att det består av dels idrott, dels friluftsliv. I denna tolkning följer vi MFD, som i sin kartläggning av fritidsaktiviteter skiljer på aktiviteter inom idrott respektive friluftsliv.¹⁵

1.3.2 Vi har analyserat bidrag vars primära syfte är att stödja kultur, idrott och friluftsliv

Det finns ingen sammanställning av statens totala bidrag till kultur, idrott och friluftsliv eller samlad information om vilka bidrag som främjar en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Vårt uppdrag pekar ut närmare 40 myndigheter och organisationer att inhämta kunskap från eller ha dialog med, varav flera fördelar statsbidrag. Som ett första steg i vårt arbete gjorde vi en kartläggning av dessa statsbidrag. Vi undersökte om ändamålet med bidragen enligt förordningarna är att stödja verksamheter inom kultur, idrott eller friluftsliv. En sammanställning av samtliga bidrag som vi har kartlagt finns i bilaga 2 till denna rapport.

Parallellt med detta kontaktade vi via mejl samtliga aktörer som nämns i vårt uppdrag för att stämma av om de fördelar bidrag som är relevanta för kultur- och fritidsområdet eller inte. Men i några fall var det fortfarande oklart om så är fallet. Då gjorde vi intervjuer med företrädare för de aktuella myndigheterna för att ta reda på vilka verksamheter som kan få bidrag enligt förordningarna.

Utifrån denna genomgång har vi kunnat identifiera ett antal statsbidrag som är väsentliga för kultur- och fritidsområdet. Med väsentliga menar vi att det primära syftet med bidragen enligt den aktuella förordningen är att stödja verksamheter inom kultur-, idrotts- eller friluftsområdena. Det rör sig om bidrag som fördelas av Kulturrådet, länsstyrelserna, Naturvårdsverket och Boverket, samt av de ideella föreningarna Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv. Vi har avgränsat vår analys till dessa bidrag.

Gemensamt för de statsbidrag som ingår i vår analys är att de inte är riktade särskilt till verksamheter för personer med funktionsnedsättning utan mot verksamheter som vänder sig till allmänheten. Tillgängligheten

¹⁵ MFD (2020), *Aktiv fritid*.

för och inkluderingen av personer med funktionsnedsättning är därför beroende av vilka krav som de bidragsfördelande aktörerna ställer på de som tar emot bidragen och vilka prioriteringar som gäller vid fördelningen.

1.3.3 Avgränsningar

Det finns en mängd andra faktorer än statens bidragsfördelning som påverkar förutsättningarna för att personer med funktionsnedsättning ska ha en aktiv fritid.

Vi har avgränsat våra undersökningar och analyser till frågor som hänger samman med regeringens styrning av statsbidragen samt de bidragsfördelande aktörernas arbete med att fördela bidrag och skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. I uppdraget ingår inte att utvärdera bidragsfördelningens effekter på möjligheterna till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Både Myndigheten för delaktighet och forskare konstaterar att många personer med funktionsnedsättning vill göra fler aktiviteter på sin fritid än vad de kan eller har möjlighet till. Anledningarna till att de avstår från sådana aktiviteter är flera.¹⁶ Det handlar bland annat om att tillgängligheten i samhället brister generellt, att de har svag privatekonomi, att transporterna till och från aktiviteterna är otillgängliga samt att det inte finns tillräckligt med fritidshjälpmiddel och socialt stöd inför och i samband med aktiviteter. Kommunerna som ansvarar för socialtjänsten samt delar av hälso- och sjukvården är därför exempel på andra aktörer som spelar en viktig roll när det gäller att skapa förutsättningar för en aktiv fritid. Men vårt uppdrag omfattar inte dessa frågor och områden.

Vidare har vi avgränsat vår analys till bidrag vars primära syfte är att stödja kultur, idrott och friluftsliv. Dessa bidrag fördelas av Kulturrådet, länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Boverket, Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv (se 1.3.2). Ingen av de övriga aktörerna som är nämnda i vårt uppdrag fördelar alltså bidrag som är väsentliga för kultur och

¹⁶ MFD (2020) *Aktiv fritid*, s. 10 ff.; Llinares Norlin, Å. & Wilhelm, T. (2018). *Förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att nå ett aktivt och självständigt liv – och de hinder som finns på vägen*. Svenska Parasportförbundet.

fritidsområdet. Bland dessa finns Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Delegationen mot segregation, Jämställdhetsmyndigheten och Folkbildningsrådet.

Det primära syftet med de bidrag som fördelas av dessa aktörer är inte att stödja verksamheter inom kultur, idrott och friluftsliv. Bidragen kan visserligen i delar vara relevanta för möjligheterna till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Men vi ska främst identifiera utmaningar och svårigheter i bidragsfördelningen just inom kultur- och fritidsområdet. Vi har inom ramen för detta uppdrag inte utrymme att kartlägga styrningen av alla statsbidrag som skulle kunna påverka förutsättningarna för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

1.4 Analysens upplägg och genomförande

I följande delar redogör vi för hur vi har lagt upp analysen och vilka metoder vi har använt. Vi har genomfört vårt uppdrag främst genom att göra intervjuer och dokumentstudier.

1.4.1 Statskontorets analysfrågor

Vi har formulerat ett antal analysfrågor för att besvara uppdragsfrågan om hur de relevanta befintliga statsbidragen inom kultur- och fritidsområdet på ett bättre sätt kan bidra till att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Frågorna utgår från vår beskrivning nedan av hur det är tänkt att bidragen inom området kan främja dessa förutsättningar.

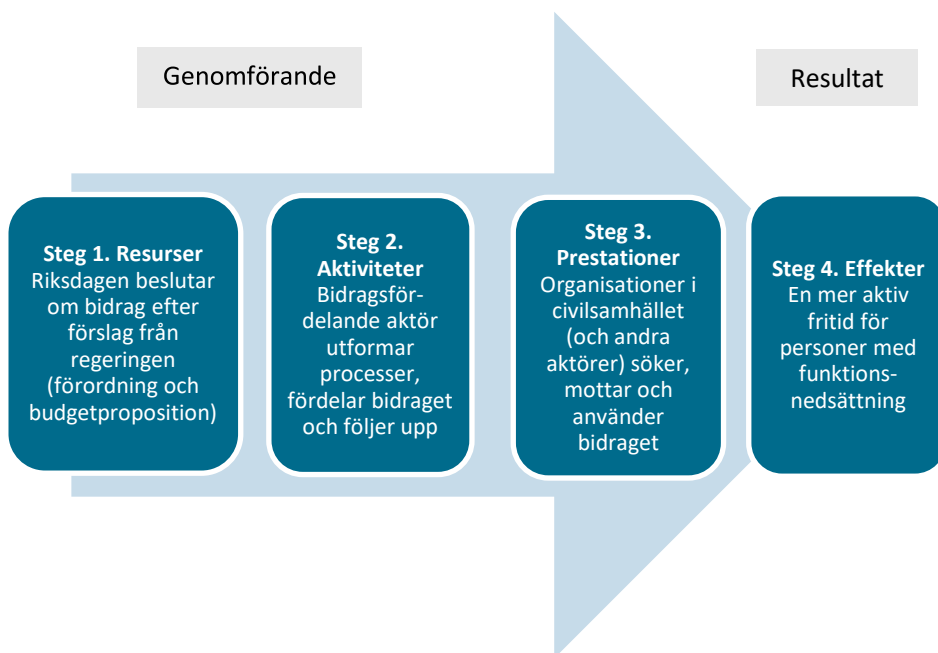
1. I vilken utsträckning och på vilket sätt styr regeringen de relevanta bidragen inom kultur- och fritidsområdet mot ändamålet att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning?
1. I vilken utsträckning och på vilket sätt arbetar de bidragsfördelande aktörerna med sin bidragsfördelning i dag för att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för denna grupp?
 - a) Hur ser aktörernas förutsättningar ut för detta arbete?
 - b) Vilka hinder och svårigheter finns?

2. Vilka ytterligare åtgärder kan de bidragsfördelande aktörerna och regeringen genomföra för att undanröja hinder och svårigheter när det gäller att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för denna grupp?

1.4.2 Genomförande och metod

För att närma oss uppdragsfrågan har vi konstruerat en effektkedja. Den visar hur det är tänkt att de relevanta bidragen inom kultur- och fritidsområdet ska kunna bidra till en mer aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Figur 1. Effektkedja för statsbidrag inom kultur- och fritidsområdet.

I uppdraget ingår inte att utvärdera hur bidragen verkligen påverkar möjligheterna för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning (steg 4). Men effektkedjan är ändå ett användbart verktyg för att identifiera de delar i processen som vi vill undersöka närmare. Vi har undersökt hur väl de olika stegen i processen fungerar och vilka eventuella problem och svårigheter som finns.

Vi har främst analyserat de två första stegen i effektkedjan, men vi har i viss mån även undersökt det tredje. Nedan beskriver vi de olika delarna av processen, vilka övergripande frågor som vi har ställt och vilka metoder som vi har använt.

Steg 1: Riksdagen beslutar om bidrag efter förslag från regeringen

Regeringens viktigaste styrmedel när det gäller statsbidrag är förordningen för respektive bidrag. MFD bedömer i sin rapport att förordningarna om statsbidrag sällan innehåller krav på att bidragen ska bidra till att främja verksamheter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. En viktig del i vår analys har varit att gå igenom förordningarna för de statsbidrag som skulle kunna vara relevanta för kultur- och fritidsområdet (se avsnitt 1.2.2). Vi har bland annat undersökt om personer med funktionsnedsättning nämns i förordningen, och i så fall hur tydliga skrivningarna är.

Vi har också undersökt hur regeringen styr och följer upp de statsbidrag som vi har identifierat som väsentliga för kultur, idrott och friluftslivet (se avsnitt 1.2.2). Här har vi fokuserat på de största bidragen, det vill säga de bidrag som Kulturrådet och organisationerna Riksidrottsförbundet respektive Svenskt Friluftsliv fördelar. Vi har intervjuat handläggare på Kulturdepartementet och Miljödepartementet som ansvarar för de olika bidragen.

Steg 2: Bidragsfördelade aktörer utformar processer och fördelar bidraget

I nästa steg har vi fokuserat på de myndigheter och organisationer som fördelar bidraget. Vi har studerat deras interna processer som gäller bidraget och hur eller om de arbetar för att bidragen ska kunna främja förutsättningarna för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Vi har bland annat undersökt följande frågor:

- Hur uppfattar de bidragsfördelade aktörerna sitt uppdrag när det gäller att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning? Hur tolkar de bidragsförordningen i sammanhanget?
- Vilka kriterier tillämpar de bidragsfördelade aktörerna vid fördelning av bidraget? Skiljer sig dessa kriterier i något avseende

från vad som framgår i bidragsförordningen? Finns personer med funktionsnedsättning med bland kriterierna?

- Hur håller de bidragsfördelande aktörerna sina kunskaper uppdaterade när det gäller hur de kan arbeta med tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning?
- Samråder de bidragsfördelande aktörerna med funktionshindersorganisationer när det gäller sin bidragsfördelning? På vilket sätt?
- Hur redovisar och följer de bidragsfördelande aktörerna upp bidragsprocessen? Omfattar redovisningen hur bidragen kommer personer med funktionsnedsättning till del?

Vi har genomfört denna del av analysen genom att intervjua företrädare för de myndigheter och organisationer som fördelar bidragen, samt genom att studera skriftligt material. Det handlar om underlag som ger information om hanteringen av bidragen, till exempel ansökningsblanketter, bidragskriterier och uppgifter om ansökningar och mottagare.

Vi har också gjort en bedömning av uppföljningarna för de väsentliga bidragen och aktörerna. Här har vi använt myndigheternas årsredovisningar och även annan redovisning av hur medlen har använts.

Steg 3: Organisationer söker, mottar och använder bidraget

I mottagandeledet har vi närmast oss frågan om vilken betydelse bidragsfördelningen till kultur- och fritidsområdet har för att mottagarna ska arbeta med att tillgängliggöra verksamheten för personer med funktionsnedsättning.

Intervjuer och skriftliga frågor till mottagare av statsbidragen

Vi har gjort intervjuer och skickat skriftliga frågor till ett urval av mottagare av de bidrag som Riksidrottsförbundet respektive Kulturrådet fördelar. Dessa bidrag är väsentliga för kultur- och fritidsområdet, och i båda fallen har regeringen tidigare uttryckt att funktionshinderperspektivet ska vara integrerat i den ordinarie bidragsfördelningen (se avsnitt 1.2.1).

Regeringen har inte angett att bidragen specifikt ska främja tillgänglighet och delaktighet för denna grupp när det gäller statsbidragen till friluftslivet, som också är väsentliga för vår analys. Vi har därför inte kontaktat några mottagare av dessa bidrag för att undersöka hur de

uppfattar bidragsfördelningen utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Men i kapitel 5 konstaterar vi att det ändå finns exempel på lokalt initierade projekt som riktar sig till personer med funktionsnedsättning och som finansieras med hjälp av Svenskt Friluftslivs bidrag.

Inom idrottsområdet har vi intervjuat företrädare för Basketförbundet, Curlingförbundet och Parasportförbundet. Vi har frågat om hur förbunden arbetar med frågor som rör parasport, hur integreringen av personer med funktionsnedsättning ser ut och vem som tar initiativ till verksamhet som riktar sig till personer med funktionsnedsättning.

Inom kulturområdet har vi skickat skriftliga frågor till totalt 25 mottagare av Kulturrådets olika bidrag. Vi har bland annat frågat om de uppfattar att de omfattas av Kulturrådets tillgänglighetskrav, om det är tydligt för dem vad kraven innebär och om kraven har påverkat deras arbete med tillgänglighet eller inte. Vi har fått in svar från 11 mottagare.

Vi har däremot inte gjort några fördjupade studier av de verksamheter som bidragen sedan används till. Vi har i stället fokuserat på själva mottagandet av bidrag, i enlighet med uppdraget.

Kontaktat tre funktionshinderorganisationer men återkoppling bara från en

Vi har kontaktat tre olika funktionshindervisorganisationer som tillsammans representerar en bredd av olika typer av funktionsnedsättningar: Funktionsrätt Sverige, Hörselskadades Riksförbund (HRF) och Synskadades Riksförbund (SRF). Syftet var att få en bild av hur de uppfattar att statens bidragsfördelning kan påverka förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att ha en aktiv fritid. Av dessa har Synskadades Riksförbund återkopplat sina erfarenheter till oss.

Dialog med SKR

Vi också haft dialog med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att ta del av deras synpunkter på hur statens bidragsfördelning till kultur- och fritid på ett bättre sätt kan bidra till att skapa förutsättningar för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Vi har även haft flera samtal med Myndigheten för delaktighet för att hämta in kunskap om förutsättningarna för en aktiv fritid för denna grupp. Vi har också talat med Allmänna arvsfonden för att ta del av hur de

arbetar med att fördela stöd till kultur- och fritidsverksamheter i landet. Arvsfondens stöd är inte statsbidrag men de projekt som finansieras ur fonden är av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning.

Rapporten har utarbetats av Charlotte Andersson, Per Helldahl, Carl Holmberg, Madeleine Håkansson (projektledare), Maria Karanta och Ulrika Strid. En intern referensgrupp har knutits till projektet. Rapporten har kvalitetssäkrats genom Statskontorets interna rutiner. Berörda aktörer har också faktagranskat relevanta delar av rapporten.

1.5 Rapportens disposition och definitioner

I kapitel 2 redovisar vi våra slutsatser, bedömningar och förslag.

I respektive kapitel 3–5 analyserar vi de statsbidrag som är kopplade till områdena kultur, idrott och friluftslivet.

I rapporten använder vi de båda formuleringarna *statsbidrag till kultur- och fritid* och *statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv* som synonyma med varandra. Enligt vår tolkning består fritid av både idrott och friluftsliv (se 1.3.1).

När vi använder begreppet *personer med funktionsnedsättning* refererar vi samlat till personer som har någon form av nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.¹⁷ Det finns många olika typer av funktionsnedsättningar och individens behov, hinder och möjligheter att delta i fritidsaktiviteter kan skilja sig mycket åt beroende på funktionsnedsättning. I de fall vi avser en specifik funktionsnedsättning anger vi vilken.

Vidare använder vi begreppet *organisationer i civilsamhället* när vi samlat refererar till organisationer inom den ideella sektorn. Därutöver använder vi även begreppen *ideell organisation* och *ideell förening* när vi avser en specifik organisation i det civila samhället.

¹⁷ Definitionen finns i Socialstyrelsens termbank: <https://termbank.socialstyrelsen.se> (hämtad 2021-05-25).

2 Statskontorets slutsatser och förslag

Statsbidragen till kultur och fritid kan bidra till att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Men även kommunerna som ansvarar för socialtjänsten och delar av hälso- och sjukvården, har en viktig roll när det gäller att möjliggöra tillgänglighet och delaktighet till fritid för personer med funktionsnedsättning. Vårt uppdrag är avgränsat till att analysera hur styrningen av statsbidragen påverkar förutsättningarna för en aktiv fritid för denna grupp. Det handlar både om regeringens styrning av bidragen och hur myndigheter och organisationer fördelar och följer upp statsbidragen.

2.1 Tillgänglighetsperspektivet har störst genomslag inom kulturområdet

Statskontorets övergripande slutsats är att tillgänglighetsperspektivet har fått ett tydligt genomslag i fördelningen av statsbidrag inom kulturområdet. Inom idrott och friluftsliv lägger aktörerna olika vikt vid detta perspektiv i sin fördelning. Det starka genomslaget beror delvis på att regeringen har bättre förutsättningar att styra statsbidragen till kulturen än bidragen till idrott och friluftsliv.

2.1.1 Liknande styrning men olika förutsättningar att få genomslag för styrningen

Vår analys visar att det finns stora likheter i hur regeringen styr statsbidragen till kultur, idrott och friluftsliv. Inom alla tre områden styr regeringen genom övergripande mål för respektive politikområde. De olika bidragsförordningarna nämner i regel inte tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Men förordningarna har snarlika formuleringar om att bidraget ska främja tillgänglighet och delaktighet för alla.

Vår analys visar också att förutsättningarna för regeringen att styra fördelningen av statsbidrag mot ändamålet att skapa förutsättningar för en

aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning skiljer sig åt för de tre områdena kultur, idrott och friluftsliv. Inom kulturområdet är det myndigheten Kulturrådet som ansvarar för att fördela statsbidragen. Riksidrottsförbundet fördelar statsbidrag till idrotten. Både länsstyrelser (statliga myndigheter) och den ideella organisationen Svenskt Friluftsliv fördelar statsbidrag till friluftsliv.

Större möjligheter för regeringen att styra statsbidragen när myndigheter ansvarar för dem

I politiken för det civila samhället betonar regeringen principen om självständighet och oberoende. Den säger att organisationerna och deras medlemmar självständigt ska kunna bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning av stat, kommun eller region. I korthet betyder principen att staten inte ska ägna sig åt detaljstyrning, utan att styrningen ska vara övergripande för att värna det ideella engagemanget. Statliga stöd till organisationer i det civila samhället bör därför inte förenas med alltför långtgående eller detaljerade villkor.¹⁸

När det är en myndighet som ansvarar för bidragen kan regeringen styra mer direkt och strategiskt med hjälp av bland annat regleringsbrev och särskilda uppdrag. Regeringen kan också styra mer informellt genom myndighetsdialogen. Inom idrottsområdet och till viss del även inom friluftsområdet har regeringen mer begränsade möjligheter att styra, eftersom det civila samhället i stället fördelar statsbidragen.

En större betoning på myndigheternas sektorsansvar från regeringen kan ge en högre prioritet för tillgänglighet

Regeringen har gett några av myndigheterna ett sektorsansvar för funktionshinderfrågor med anknytning till respektive myndighets verksamhetsområde. Det gäller Kulturrådet, Boverket och Riksantikvarieämbetet. Statskontoret har framför allt studerat effekterna som sektorsansvaret har på hur Kulturrådet har fördelat sina statsbidrag. Vi bedömer att ansvaret åtminstone för denna myndighet har påverkat fördelningen av statsbidrag till att i större utsträckning ta hänsyn till personer med funktionsnedsättning. Boverket har vi studerat i mindre utsträckning och Riksantikvarieämbetet i mycket liten utsträckning. Vad vi kan se

¹⁸ Prop. 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*, se till exempel s. 43 och 55 f.

genomsyrar ansvaret inte Boverkets fördelning av bidrag på samma sätt som det genomsyrar Kulturrådets fördelning. Våra intervjuer med Boverket visar att de har påbörjat ett arbete som ska leda till att tillgänglighetsperspektivet ska genomsyra myndighetens verksamhet.

Regeringen kan i exempelvis myndighetsdialoger följa upp och betona vikten av att sektorsansvaret gäller hela verksamheten. Statskontoret anser att regeringen på så sätt kan signalera att regeringen önskar att myndigheten ska uppmärksamma tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning mer.

2.1.2 De som fördelar bidragen har utrymme att påverka hur stort genomslag tillgänglighetsperspektivet får

Gemensamt för de statsbidrag inom kultur, idrott och friluftsliv som ingår i vår analys är att de ska gå till verksamheter för alla och inte enbart till verksamheter för personer med funktionsnedsättning. Förutsättningarna för att bidragen ska främja tillgänglighet och inkludering av personer med funktionsnedsättning beror därför i hög grad på hur den aktör som fördelar statsbidraget tolkar villkoren som framgår av respektive förordning och vilka krav som fördelaren ställer på mottagarna av bidragen. Men förutsättningarna beror också på hur de bidragsfördelande aktörerna följer upp hur mottagarna har använt bidragen och hur de använder uppföljningen för att vid behov förändra hur de fördelar statsbidragen.

Förordningarna inom kulturområdet hänvisar antingen till tillgänglighet för allmänheten eller till de nationella kulturpolitiska målen. Ett av dessa mål handlar om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. När det gäller idrottsområdet framgår av förordningen att statsbidraget ska göra det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion. Även inom friluftsområdet finns en snarlik formulering om att ge alla människor möjlighet att utöva och uppleva friluftsliv.

Även målen för respektive politikområde har liknande och övergripande formuleringar om att tillgängligheten gäller öppenhet för alla.

Framför allt myndigheter som fördelar statsbidrag ställer krav på tillgänglighet

Vissa av de aktörer som fördelar statsbidrag (myndigheter eller ideella organisationer) ställer krav på tillgänglighet eller prioriterar ansökningar

för verksamheter som är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. Det gäller framför allt myndigheterna Kulturrådet och länsstyrelserna. De prioriterar då utifrån instruktionsenliga uppgifter om att verka för tillgänglighet eller om att ta hänsyn till personer med funktionsnedsättning. De kan också prioritera utifrån att målen för det aktuella politikområdet betonar tillgänglighet och delaktighet för alla människor. Samtidigt finns det aktörer som inte tar hänsyn till detta när de fördelar statsbidrag.

I det följande utvecklar vi våra slutsatser om hur hanteringen av statsbidragen utifrån de olika aspekterna ovan bidrar till att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

2.2 Tillgänglighetsperspektivet är tydligare inom kultur än inom idrott och friluftsliv

När den aktör som fördelar statsbidrag har integrerat tillgänglighetsfrågorna i sin fördelning är förutsättningarna bättre för att bidraget ska leda till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning, än när perspektivet inte finns med (se 1.4.2). Statskontorets slutsats är att de olika aktörer som fördelar bidrag till de tre områdena arbetar i olika utsträckning med att ta hänsyn till frågor om tillgänglighet för denna grupp vid fördelningen. Myndigheterna som fördelar statsbidragen tar i regel mer hänsyn till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i fördelningen än de ideella organisationerna som fördelar statsbidragen.

2.2.1 Tillgänglighet och delaktighet har fått genomslag i Kulturrådets fördelning av statsbidrag

Statskontorets slutsats är att tillgänglighetsperspektivet har fått störst genomslag i fördelningen av statsbidrag inom kulturområdet.

Den statliga myndigheten Kulturrådet fördelar årligen cirka 2,5 miljarder kronor i statsbidrag till verksamheter som arbetar professionellt med konst och kultur i Sverige och internationellt. Bidragen riktar sig till bland annat organisationer, grupper, förlag och kommuner.

Kulturrådet har under flera år arbetat metodiskt för att integrera ett tillgänglighetsperspektiv i fördelningen av statsbidrag, för att främja tillgänglighet till och delaktighet i kultur för personer med funktions-

nedsättning. Myndigheten ställer exempelvis minimikrav på att mottagare som arrangerar publik verksamhet ska ha genomfört vissa tillgänglighetsåtgärder. Dessa krav gäller flera av de bidrag som myndigheten fördelar. Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning finns också med som ett av flera rättighetsperspektiv för myndighetens bedömning av ansökningar. Myndighetens totala fördelning under året ska präglas av tillgänglighet, bland andra perspektiv.

Kulturrådets arbete med tillgänglighet utgår från de kulturpolitiska målen, som betonar att alla ska kunna vara delaktiga i kulturlivet. En annan utgångspunkt är myndighetens så kallade sektorsansvar för funktionshinderfrågor inom sitt verksamhetsområde. Ansvaret innebär att vara samlade, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter så att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av och utöva kultur på jämlika villkor med andra. Under den förra strategiperioden för funktionshinderspolitiken 2011–2016 var också kulturområdet utpekat som ett prioriterat område. Under perioden arbetade Kulturrådet med regeringens inriktningsmål för kulturområdet, bland annat att funktionshinderperspektivet ska vara integrerat i den ”ordinarie” fördelningen av statsbidrag.

Detta har sammantaget bidragit till att frågor kring tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning har en framskjuten position inom Kulturrådets fördelning av statsbidrag.

Men ingen uppföljning av resultaten

Statskontorets slutsats är alltså att tillgänglighetsperspektivet har fått genomslag i fördelningen av statsbidrag inom kulturområdet. Men vi konstaterar också att det saknas kunskap om och i vilken utsträckning fördelningen faktiskt påverkar tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning. Kulturrådet följer varken upp följsamheten till minimikraven eller hur stor andel av de beviljade projekten som riktar in sig på att öka tillgängligheten till kultur för dessa personer.

Statskontoret konstaterar att det därför saknas samlad kunskap om, och i så fall i vilken utsträckning, myndighetens minimikrav faktiskt påverkar tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning.

2.2.2 Svårt att styra statsbidragens inriktning inom idrotten

Statskontorets analys visar att regeringens styrning inte har haft samma genomslag inom idrottsområdet som inom kulturområdet.

Idrottsrörelsens paraplyorganisation, Riksidrottsförbundet, agerar i myndighets ställe i frågor som rör att fördela och att administrera statens idrottsstöd. Förbundet fördelar årligen cirka 2 miljarder kronor i statsbidrag till idrotten.

Idrottsrörelsens verksamhet bygger på ett frivilligt engagemang. Riksidrottsförbundet och den övriga idrottsrörelsen är en del av civilsamhället och kan därmed inte styras på samma direkta sätt som de myndigheter som fördelar bidrag till kultur och friluftsliv. Men regeringens styrning av Riksidrottsförbundet genom regleringsbrev för anslaget, förordning och årliga riktlinjer uttrycker ändå att regeringen vill att förbundet ska ta hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning när de fördelar statsbidrag. Regeringens styrning av förbundet är övergripande i enlighet med de principer som råder för förhållandet mellan staten och civilsamhället. Regeringen anger till exempel inte i regleringsbrevet hur stor andel av statsbidraget till idrotten som ska användas till idrott för personer med funktionsnedsättning.

Däremot har regeringen en möjlighet att styra genom förordningen som reglerar statsbidraget. Förordningen anger inte personer med funktionsnedsättning bland syftena med bidraget, utan det finns en mer allmän formulering om att bidraget ska göra det möjligt ”för alla människor att utöva idrott och motion”.

Det finns en handlingsplan för personer med funktionsnedsättning som beslutades av Riksidrottsförbundets årsstämma 2017. Handlingsplanen tar fasta på en allmän ambition att i större utsträckning inkludera parasport i verksamheten inom förbund som är specialiserade på olika idrotter, snarare än inom Parasportförbundet. Tillsammans med Dövidrottsförbundet fokuserar Parasportförbundet på parasport för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Denna verksamhet bör alltså enligt ambitionen minska i omfattning och i stället övergå till övriga förbund. Inkludering sker i viss utsträckning i dag och förbunden för dialog om fler

övergångar, men processen kräver att specialidrottsförbunden själva engagerar sig och tar initiativ till detta.

På lokal nivå bestämmer föreningarna över sin verksamhet. Vår analys visar att det är enskilda individer som driver frågan om att bedriva parasport på både förbunds nivå och föreningsnivå. Vi kan också konstatera att Riksidrottsförbundet är en medlemsstyrd förening som inte utövar någon påtryckning på de egna medlemmarna.

Stödet till parasport redovisas men i otillräcklig utsträckning

Regeringens riktlinjer till Riksidrottsförbundet anger olika krav på återrapportering som gäller idrottsutövning. Förbundet ska bland annat redovisa hur det har utformat stödet till elitidrotten, inklusive hur bidraget har använts för förberedelser inför och deltagande i paralympiska spel. Vidare ska de redovisa hur bidraget har använts till verksamhet för personer med funktionsnedsättning och för att öka integreringen av denna grupp.

Statskontoret konstaterar att Riksidrottsförbundets återrapportering av bidragets användning fokuserar på de syften som förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet anger, där verksamhet som riktar sig till personer med funktionsnedsättning inte uttalat ingår. Vi bedömer att redovisningen av hur statsbidraget har använts för att integrera personer med funktionsnedsättning är otillräcklig. Det går inte utifrån redovisningen att bedöma om bidraget har använts på ett sätt som överensstämmer med förordningens formulering, att statsbidraget ska stödja verksamhet som ”gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion”.

2.2.3 Olika tyngd på tillgänglighetsperspektivet i olika bidrag till friluftsliv och kulturmiljövård

Statskontorets slutsats är att de olika aktörer som fördelar statsbidrag till friluftslivet lägger olika vikt vid tillgänglighet när de fördelar statsbidrag.

Det största statsbidrag som i sin helhet går friluftsområdet omfattar 48 miljoner kronor varje år och fördelas av Svenskt Friluftsliv, som är en paraplyorganisation för Sveriges friluftorganisationer. Svenskt Friluftsliv tar inte hänsyn till tillgänglighetsperspektivet när de fördelar bidrag, eftersom förordningen inte särskilt nämner personer med funktions-

nedsättning. Organisationen ställer inga särskilda krav på sökande utifrån ett tillgänglighetsperspektiv och prioriterar inte heller ansökningar med inriktning mot friluftsliv för personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglighetsperspektivet har integrerats i högre grad i bidraget till lokala naturvårdsprojekt (LONA), som länsstyrelserna fördelar och som de redovisar till Naturvårdsverket. Bidraget omfattade 69 miljoner 2020 och används inte enbart till friluftsliv utan delvis även till naturvård. Länsstyrelserna prioriterar till viss del ansökningar som ska tillgängliggöra naturområden för personer med funktionsnedsättning. Inte heller förordningen för LONA-bidraget nämner personer med funktionsnedsättning, men länsstyrelserna utgår enligt våra intervjuer från Naturvårdsverkets vägledning för bidraget, vilken lyfter fram tillgänglighet som ett viktigt mål.

Även när det gäller statsbidraget till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer finns tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning med som en parameter i fördelningen. Bidraget fördelas av Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna. Förordningen anger att bidraget bland annat kan användas för att göra kulturmiljöer tillgängliga för alla. I och med att Riksantikvarieämbetet har fått ett regeringsuppdrag om att följa upp länsstyrelsernas arbete med tillgänglighet har länsstyrelserna börjat fokusera mer på tillgänglighet. Men resurserna är begränsade vilket har lett till att länsstyrelserna har behövt prioritera själva vården av kulturmiljöerna framför andra perspektiv. Bidraget omfattar omkring 270 miljoner kr varav 10 procent år 2020 användes till syftena tillgänglighet och information.

Statskontoret konstaterar att Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna arbetar mer integrerat med tillgänglighetsfrågor i LONA-bidraget och bidraget för kulturmiljövård än hur Naturvårdsverket och Svenskt Friluftsliv arbetar med samma frågor i bidraget till friluftslivets organisationer. Bland annat har Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet tagit fram en handbok för att tillgängliggöra naturområden och värdefulla kulturmiljöer. Länsstyrelserna kan hänvisa till denna handbok i sina kontakter med bidragsmottagare som vill genomföra tillgänglighetsåtgärder.

Vi konstaterar också att länsstyrelserna lägger större vikt på tillgänglighetsperspektivet när de fördelar statsbidrag än vad den ideella organisationen Svenskt Friluftsliv gör. Statskontorets tolkning är att länsstyrelserna och Naturvårdsverket, i sin roll som myndigheter, tar mer hänsyn till det tillgänglighetsmål som regeringen har slagit fast inom friluftslivspolitikerna när de fördelar statsbidrag än vad den ideella organisationen Svenskt Friluftsliv gör.

Ingen uppföljning av bidragen utifrån ett tillgänglighetsperspektiv

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning ingår inte på ett systematiskt sätt i Svenskt Friluftslivs och Naturvårdsverkets uppföljning av bidraget till friluftslivorganisationer. Det ingår inte heller regelmässigt i Naturvårdsverkets redovisning av LONA-bidraget. Däremot har Naturvårdsverket lyft fram goda exempel på projekt som syftar till att göra naturområden tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Riksantikvarieämbetet följer upp fördelningen av bidraget för värdefulla kulturmiljöer utifrån tillgänglighet i bred mening, men denna uppföljning omfattar inte några sammanställningar av hur bidraget främjar tillgänglighet specifikt för personer med funktionsnedsättning.

2.3 Det finns flera utmaningar med att integrera ett tillgänglighetsperspektiv i fördelningen

Statskontorets slutsats är att det finns flera utmaningar i arbetet med att integrera ett funktionshinderperspektiv vid fördelningen av statsbidrag. Dessa utmaningar skiljer sig också delvis åt beroende på om den aktör som fördelar statsbidraget är en myndighet eller en organisation i det civila samhället.

2.3.1 Små fördelare av statsbidrag kan ha svårare att integrera flera perspektiv

Vi konstaterar att det kräver mycket resurser att arbeta strukturerat med att integrera ett tillgänglighetsperspektiv i verksamheten. Kulturrådet beskriver till exempel en insats som pågick under flera år. Då gick myndigheten igenom samtliga bidrag och formulerade villkoren så att de skulle gynna tillgängligheten i de kulturverksamheter som får statsbidrag från myndigheten.

Små aktörer som har begränsad administrativ kapacitet, som till exempel Svenskt Friluftsliv, har det svårare att lägga ner den tid och de resurser som krävs för att integrera frågor om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning när de fördelar sina statsbidrag. Det finns därför en risk att den aktör som fördelar bidraget prioriterar ned arbetet med detta perspektiv, särskilt om regeringen också betonar att andra perspektiv är särskilt viktiga – till exempel jämställdhet, integration av nyanlända eller barn och ungdomar.

Den som fördelar bidrag kan då uppleva att perspektiven tränger undan varandra, vilket gör att det blir svårt att prioritera.

2.3.2 Aktörerna behöver kunskap för att ta hänsyn till funktionsnedsättning

Statskontoret konstaterar att det kräver mycket tid och andra resurser för en organisation att bygga upp den kunskap som behövs för att arbeta på ett integrerat sätt med tillgänglighetsfrågor samt att hålla denna kunskap uppdaterad. Det krävs kunskap om lagstiftning och funktionshinderspolitik, men också mer specifik kunskap kring olika funktionsnedsättningar och vilka anpassningar som myndigheten eller organisationen kan behöva göra inom sitt verksamhetsområde.

Kulturrådet har under den senaste strategiperioden för funktionshinderspolitiken byggt upp intern kunskap om hur de kan främja tillgänglighet och delaktighet till kulturlivet för personer med funktionsnedsättning. Inom ramen för sitt sektorsansvar har de också genomfört ett flerårigt arbete med att utveckla och driva på tillgänglighetsarbetet inom kultursektorn. I sammanhanget har Kulturrådet också etablerat kontakter med funktionshindersorganisationer genom årliga samråd. På så sätt får myndigheten ta del av deras synpunkter och perspektiv på hur kulturlivet kan bli mer tillgängligt.

Inom friluftsområdet framhåller Svenskt Friluftsliv att de för närvarande inte har möjlighet att bidra med att stödja bidragsmottagare med kunskap för att på olika sätt utveckla sin verksamhet för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Inom idrottsområdet bistår Parasportförbundet med olika typer av kunskap och råd till andra specialidrottsförbund som integrerar personer med funktionsnedsättning i sin

verksamhet. I sammanhanget har också Riksidrottsförbundets stämma fattat beslut om ett gemensamt kunskapscenter för parasport. Bland annat ska ett kompetensstöd innehålla pedagogiska metoder och utbildningsmaterial för folkbildnings- och utbildningsverksamhet som inkluderar frågor som rör parasport samt ett kunskapsstöd gällande parasport.

2.3.3 Det saknas till stora delar redovisning som visar hur bidragen används för att öka tillgängligheten

Statskontorets slutsats är att det genomgående saknas redovisningar av hur bidragen används för att tillgängliggöra verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Det gör att det inte är möjligt att få information om bidragen skapar förutsättningar för en aktiv fritid för denna grupp eller inte.

Vi konstaterar att ingen av de bidragsfördelande aktörerna regelmässigt begär in uppgifter från mottagarna om hur de använder bidragen för att tillgängliggöra verksamheten för personer med funktionsnedsättning. De som fördelar bidrag följer inte heller upp om och i så fall på vilket sätt bidragen på en övergripande nivå främjar förutsättningarna för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) bedömer att uppföljningen av fördelningen av statsbidrag inom kultur och idrott behöver bli bättre. SKR anser att bidragen behöver utvärderas mot mål om att öka möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta, men konstaterar att det i dag inte finns någon statlig aktör som har något sådant uppdrag.

Flera aktörer som fördelar statsbidrag berättar i våra intervjuer att det är en utmaning att följa upp hur många personer med funktionsnedsättning som deltar i olika aktiviteter. Det beror på att de som tar emot bidragen vill undvika att registrera uppgifter om funktionsnedsättning på individnivå. Men vi anser att det inte borde finnas något som hindrar att de som tar emot bidragen ändå redovisar övergripande om de har deltagare med funktionsnedsättningar och hur de arbetar för att göra verksamheten tillgänglig.

Vi konstaterar också att det finns uppgifter som skulle kunna användas för att delvis sammanställa hur bidragen används för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Inom kulturområdet ber

Kulturrådet att de som tar emot myndighetens bidrag ska redovisa om och i så fall hur projekten har arbetat med att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Men detta är inte något som Kulturrådet sammanställer eller följer upp. Vidare har Kulturrådet uppgifter om andelen kommuner som har sökt och redovisat att de har använt kulturskolebidraget för att genomföra särskilda satsningar för barn och unga med funktionsnedsättning. Kulturrådet bedriver också ett utvecklingsarbete för att underlätta stickprovskontroller av hur de som tar emot bidrag uppfyller minimikravet när det gäller information om tillgänglighet på webben.

Inom idrottsområdet finns uppgifter om hur många deltagare som har gett föreningarna rätt till ett särskilt stöd för unga deltagare samt för deltagare med funktionsnedsättning oavsett ålder. Med hjälp av dessa uppgifter är det möjligt att få en uppfattning om antalet deltagare med funktionsnedsättning. Men det finns brister i underlaget från de lokala föreningarna, eftersom föreningarna för yngre deltagare inte alltid registrerar hur många personer som har funktionsnedsättning.

Inom friluftsområdet finns det också material att bygga vidare utifrån. Bland de uppgifter om LONA-bidraget som länsstyrelserna redovisar till Naturvårdsverket finns uppgifter om vilka projekt som har som syfte att tillgängliggöra naturområden för personer med funktionsnedsättning. Därför skulle Naturvårdsverket relativt lätt kunna förbättra sin uppföljning och redovisning av perspektivet.

2.4 Statskontorets förslag

Enligt uppdraget ska Statskontoret vid behov lämna förslag som ska syfta till att stärka regeringens styrning när det gäller ändamålsenlighet och nyttan med statsbidragen för personer med funktionsnedsättning.

Vi har då fokuserat på vad regeringen och de aktörer som fördelar statsbidrag kan göra för att i högre grad ta hänsyn till perspektivet personer med funktionsnedsättning vid fördelningen.

2.4.1 Regeringen kan ställa tydligare krav på tillgänglighet i civilsamhällets bidragsfördelning

Statskontoret föreslår att regeringen

- överväger att tydliggöra i förordningarna om statsbidrag till idrott respektive friluftorganisationer att de som fördelar bidrag ska ta hänsyn till tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning
- överväger att ange att personer med funktionsnedsättning ska vara en målgrupp i 4 § förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet
- överväger att ange att personer med funktionsnedsättning ska vara en målgrupp i förordning (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer. Tillägget kan antingen göras i 2 § eller i en ny paragraf efter 6 §.
- överväger att se över förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler så att tillgänglighetsperspektivet blir tydligare

Statskontorets analys visar att perspektivet tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning har fått olika genomslag i fördelningen av statsbidrag till de tre områdena kultur, idrott och friluftsliv. Genomslaget har varit starkare vid fördelningen av statsbidrag på kulturområdet jämfört med idrotts- och friluftsområdena. Den statliga myndigheten Kulturrådet fördelar statsbidraget till kulturen medan civilsamhället fördelar hela statsbidraget till idrotten och delar av statsbidragen till friluftslivet.

Det är tydligt att regeringen framhåller vikten av att alla människor får tillgång till såväl kultur som idrott och friluftsliv. Nuvarande statsbidragsförordningar markerar en öppenhet mot alla. Statskontoret bedömer att denna markering har bidragit till att flera myndigheter har beaktat tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning när de fördelar statsbidrag till organisationer och verksamheter.

Men formuleringen om tillgång för alla har inte haft samma effekt för de statsbidrag som civilsamhället fördelar. Riksdagen har tidigare slagit fast att civilsamhällets självständighet ska värnas och att staten inte bör styra det civila samhället i detalj. Regeringen har därmed få andra möjligheter att styra statsbidrag som civilsamhället fördelar än genom förordningarna som reglerar statsbidragen. Regeringen har ett ansvar att se till att pengarna används i enlighet med intentionerna om att bidragen ska främja tillgänglighet och delaktighet för alla. Statskontoret föreslår därför att regeringen överväger att tydligare lyfta upp tillgänglighetsperspektivet i de förordningar som reglerar statsbidragen till idrott respektive friluftorganisationer.

Regeringen bör överväga att förtydliga tillgänglighetsperspektivet i förordningarna om bidrag till idrott och friluftorganisationer

Om regeringen vill verka för att säkerställa att tillräckliga resurser går till att både inkludera personer med funktionsnedsättning och att vid behov hitta specialanpassade lösningar för dem föreslår Statskontoret att regeringen förändrar de relevanta förordningarna. Regeringen bör då tydliggöra i förordningarna att statsbidragen ska komma verksamheter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning till del. Det gäller förordningarna på idrotts- respektive friluftsområdet.

När det gäller Riksidrottsförbundets bidrag till idrottsverksamhet kan regeringen överväga att lägga till personer med funktionsnedsättning som en målgrupp för statsbidraget. Det kan då göras i avsnittet om syftet med statsbidraget i 4 § förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. I dagsläget anger förordningen i 5 § att bidrag *får* lämnas för *att utveckla intresse för idrott* hos personer med funktionsnedsättning.

När det gäller det statsbidrag som Svenskt Friluftsliv fördelar kan regeringen lägga till personer med funktionsnedsättning som en målgrupp för statsbidraget i förordning (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer. Detta kan exempelvis ske genom att en skrivning om möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att utöva friluftsliv läggs till i bidragets syfte (2 §). En annan lösning är att lägga till en ny paragraf efter 6 § som klargör att bidraget får ges till organisationer som verkar för att öka tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen bör se över förordningen om stöd till icke-statliga kulturlokaler

I sammanhanget noterar Statskontoret också att förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler inte har reviderats på länge. Det kännetecknas bland annat av ett föråldrat språkbruk.

Boverket bedömer att det är viktigt att förordningen pekar ut personer med funktionsnedsättning som en prioriterad målgrupp för att myndigheten ska kunna ta hänsyn till gruppen när de fördelar statsbidrag. Statskontoret anser att regeringen i samband med en översyn av formuleringarna i förordningen kan överväga att tydliggöra vilka perspektiv som bidragsfördelaren ska ta hänsyn till vid fördelningen av statsbidraget.

2.4.2 Förbättra uppföljningen av hur bidragen används för att öka tillgängligheten

Statskontoret föreslår att regeringen

- ger bidragsfördelande myndigheter i uppdrag att förbättra uppföljningen inom respektive område så att den framöver omfattar
 - hur statsbidragen har använts för att tillgängliggöra aktiviteter
 - på vilka sätt aktiviteterna eller verksamheterna som har fått statsbidrag är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning
 - hur många personer med funktionsnedsättning som har deltagit.
- i riktlinjerna till Riksidrottsförbundet anger att organisationen ska utforma uppföljningen av hur bidraget används till verksamhet för och ökad integrering av personer med funktionsnedsättning i enlighet med ovanstående punkter.

Statskontoret kan konstatera att det till stora delar saknas information på de tre områdena om hur bidragen kommer verksamheter som är till-

gängliga för personer med funktionsnedsättning till del. Vi bedömer att mer transparens kring hur statsbidragen används i förlängningen skulle kunna förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Regeringen skulle kunna ställa större krav på uppföljning och rapportering av åtgärder och verksamhet som handlar om att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Statskontoret bedömer därför att både bidragsfördelande myndigheter och ideella organisationer bör förbättra sin uppföljning av hur bidragen har använts för att främja förutsättningarna för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Det gäller myndigheterna Boverket, Kulturrådet, länsstyrelserna och Naturvårdsverket samt de ideella organisationerna Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv.

Uppföljningarna av bidragen utifrån ett tillgänglighetsperspektiv skulle då ge underlag för att bedöma om fördelningen av statsbidrag är ändamålsenlig eller inte och hur den eventuellt behöver förändras. Det skulle i sin tur ge de aktörer som fördelar statsbidragen bättre förutsättningar att främja en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Uppdrag till de aktörer som fördelar statsbidrag att förbättra uppföljningen

Statskontoret föreslår att regeringen ger myndigheterna Boverket, Kulturrådet, länsstyrelserna, och Naturvårdsverket i uppdrag att förbättra uppföljningen inom respektive område så att den framöver omfattar

1. hur statsbidragen har använts för att tillgängliggöra aktiviteter
2. på vilka sätt aktiviteterna eller verksamheterna som har fått statsbidrag är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning
3. hur många personer med funktionsnedsättning som har deltagit.

Uppgiften att utveckla uppföljningen är en engångsinsats. Regeringen kan därför ge respektive myndighet ett särskilt uppdrag att redovisa hur uppföljningen kan utvecklas utifrån de tre punkterna ovan. Men vi anser också att myndigheterna framöver årligen bör redovisa hur bidragen har använts utifrån punkterna ovan. Då behöver regeringen tydliggöra detta antingen i respektive statsbidragsförordning eller i respektive myndighets regleringsbrev. Eftersom det är en återkommande uppgift bedömer vi att regeringen bör använda sig av förordningar snarare än regleringsbrev.

När det gäller bidraget till friluftorganisationer som fördelas av Svenskt Friluftsliv ska Naturvårdsverket enligt bidragets förordning årligen lämna en redogörelse för bidragets användning till regeringen. Därför skulle regeringen kunna ge Naturvårdsverket i uppdrag att förbättra uppföljningen av bidraget, med ett tillägg om att Naturvårdsverket i detta arbete ska samråda med Svenskt Friluftsliv.

När det gäller LONA-bidraget kan regeringen ge Naturvårdsverket och länsstyrelserna i uppdrag att gemensamt utveckla uppföljningen. På liknande sätt kan Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna få i uppdrag att gemensamt utveckla uppföljningen av bidraget till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Avseende statsbidraget till idrottsverksamhet anger riktlinjerna till Riksidrottsförbundet att organisationen ska redovisa bidragets användning till verksamhet för och ökad integrering av personer med funktionsnedsättning. Statskontoret bedömer att den redovisning som presenteras i verksamhetsberättelsen är alltför övergripande för att ge en god möjlighet att följa utvecklingen. Statskontoret föreslår därför att även Riksidrottsförbundet ska förbättra sin uppföljning och redovisning enligt samma punkter som vi föreslår för myndigheterna ovan.

Statskontorets förslag innebär inte att de som tar emot statsbidrag ska redovisa deltagande på individnivå. Det är snarare bra om redovisningen är kvalitativ och inte vara alltför detaljerad, för att minimera den administrativa bördan för de som tar emot bidraget. Mottagare av bidrag kan exempelvis uppskatta i vilken utsträckning personer med funktionsnedsättning har deltagit i den bidragsfinansierade verksamheten.

Statskontorets förslag innebär att bidragsfördelande myndigheter och organisationer behöver ställa krav på mottagarna att redovisa enligt punkterna i vårt förslag. Men i avsnitt 2.3.3 konstaterar vi att dessa myndigheter och organisationer för vissa statsbidrag redan i dag samlar in uppgifter som uppföljningen kan bygga vidare på.

2.4.3 Förbättra informationen till personer med funktionsnedsättning

Statskontoret föreslår att de bidragsfördelande aktörerna

- verkar för att informationen om tillgängligheten till bidragsmottagande verksamheter förbättras.

Myndigheten för delaktighet har konstaterat att många personer med funktionsnedsättning i förväg behöver ha information om hur tillgänglig en lokal eller aktivitet är för att avgöra om det är möjligt att delta i fritidsaktiviteten eller inte. Om information saknas eller om den är otillräcklig leder det troligtvis till att personer inte är så aktiva som de önskar vara.¹⁹ Statskontoret anser att det finns flera saker som de bidragsfördelande myndigheterna och organisationerna skulle kunna göra för att förbättra informationen om tillgänglighet i de verksamheter som tar mot statsbidrag.

Exempelvis kan flera av de som fördelar bidrag följa Kulturrådets exempel genom att verka för att de aktörer som tar emot statsbidrag informerar om tillgängligheten till verksamheten på sin webbplats.

En bättre uppföljning enligt vårt förslag i avsnitt 2.4.2 kan ge underlag för både förbättring och omprövning av bidragsfördelningen. Men den kan också utgöra värdefull information för personer med funktionsnedsättning. Exempelvis kan informationen från uppföljningen om vilka verksamheter som är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättning sammanställas och presenteras på respektive bidragsfördelande myndighets eller organisations webbplats. På så sätt kan personer med funktionsnedsättning få en samlad överblick över tillgänglighetsanpassade aktiviteter, i den mån de finansieras av statsbidrag.

¹⁹ MFD, *Aktiv fritid* (2020), s. 30 f.

2.4.4 Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att utvärdera tillgängligheten

Statskontoret föreslår att regeringen

- ger Myndigheten för delaktighet i uppdrag att utvärdera hur fördelningen av statsbidrag inom kultur-, idrotts- respektive friluftsområdet bidrar till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Statskontoret bedömer att den utvecklade uppföljningen inom respektive område bör kompletteras med en utvärdering som vid behov kan upprepas om ett antal år.

För att kunna bedöma om bidragen faktiskt påverkar möjligheterna till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning krävs analyser som sträcker sig över flera år. Det är först då det är möjligt att se effekter och tendenser. Sådana analyser ryms inte inom ramen för årliga uppföljningar inom respektive område av hur bidragen har använts för att tillgängliggöra verksamheter för personer med funktionsnedsättning.

Statskontoret föreslår därför att regeringen ger Myndigheten för delaktighet i uppdrag att utvärdera fördelningen av statsbidrag inom de tre områdena utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Beroende på vad utvärderingen visar kan regeringen sedan överväga att upprepa detta uppdrag till myndigheten om ett antal år. Utvärderingen kan bygga på den förstärkta löpande redovisningen inom respektive område som vi föreslår i 2.4.2. Men utvärderingen kan behöva kompletteras med undersökningar som Myndigheten för delaktighet själva utför av möjligheterna till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för delaktighet har expertkunskap inom området tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och därför kan de tillföra ett annat perspektiv än de aktörer som fördelar statsbidrag. Myndigheten kan också tillföra ett utifrånperspektiv i och med att de själva inte fördelar dessa bidrag. Ytterligare en fördel med att ge Myndigheten för delaktighet ett uppdrag av detta slag är att analysen kan visa på eventuella

behov av vägledning och andra typer av kunskapsstöd i arbetet med att integrera ett tillgänglighetsperspektiv i fördelningen.

2.4.5 Utveckla kunskapsstöd inom idrotten och friluftslivet

Statskontoret föreslår att

- regeringen ger Myndigheten för delaktighet i uppdrag att se över behovet av ett kunskapsstöd om tillgänglighetsåtgärder inom friluftsområdet
- alla bidragsfördelande aktörer hittar lämpliga former för att hämta in synpunkter från funktionshindersrörelsen, exempelvis genom samråd med funktionshindersorganisationer.

Inom kulturområdet har Kulturrådet arbetat upp en god intern kunskap om hur de berörda verksamheterna kan arbeta för att skapa förutsättningar för att öka tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning. Men Statskontoret bedömer att aktörerna inom idrotts- och friluftsområdena behöver ytterligare kunskapsstöd.

Regeringen har uttryckt att det behövs ytterligare insatser för att stärka integreringen av personer med funktionsnedsättning inom idrotten. Det gäller bland annat kompetensstöd till specialidrottsförbund som integrerar målgruppen i sin verksamhet. Statskontorets undersökning bekräftar att specialidrottsförbunden behöver kunskapsstöd om olika funktionsnedsättningar i förhållande till idrottsutövning för att de i högre grad ska kunna integrera denna grupp sin verksamhet. Ett kompetenscenter skulle mycket väl kunna fylla en sådan funktion. Statskontoret bedömer att det är viktigt att regeringen följer upp hur arbetet med att inrätta ett kompetenscenter utvecklas samt, på längre sikt, att det har önskvärd effekt.

Inom friluftsområdet finns kunskapsstöd i form av en handbok för åtgärder för tillgänglighet som Naturvårdsverket tillhandahåller. Statskontoret bedömer att detta kunskapsstöd fyller en viktig funktion för bland annat kommunernas arbete med fysisk tillgänglighet i värdefulla naturområden. Men vi anser ändå att det kan finnas behov av ytterligare

kunskapsstöd riktat till organisationer som bedriver friluftsvksamhet för att de ska kunna öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning till aktiviteter inom friluftslivet. Det kan till exempel handla om att utveckla aktiviteter för att på ett bättre sätt inkludera personer med neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsnedsättning.

Svenskt Friluftsliv är en paraplyorganisation med begränsad administrativ kapacitet. De framför att de i nuläget inte har möjlighet att ge kunskapsstöd till ideella föreningar som tar initiativ för att stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att ta del av friluftsliv. Myndigheten för delaktighet har i sin instruktion en uppgift att bidra till kunskapsutveckling i frågor som rör bland annat delaktighet, tillgänglighet och levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning (3 §). Statskontoret föreslår därför att regeringen ger MFD i uppdrag att se över behovet av ett kunskapsstöd om tillgänglighetsåtgärder inom friluftsområdet som kompletterar det material som Naturvårdsverket tillhandahåller samt att vid behov ta fram ett sådant kunskapsstöd.

Samråd med funktionshindervisorganisationer är ytterligare ett sätt för de bidragsfördelande aktörerna att förbättra sin kunskap om hur deras bidrag ytterligare kan bidra till att främja en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Några bidragsfördelande aktörer inom kultur- och fritidsområdet, Kulturrådet och vissa av länsstyrelserna, genomför sådana regelbundna samråd kring sin bidragsfördelning, medan andra inte gör det. Statskontoret föreslår att alla bidragsfördelande aktörer inom de tre områdena hittar lämpliga former för att få in synpunkter från funktionshindervisorganisationen, exempelvis genom samråd med funktionshindervisorganisationer.

3 Statsbidrag till kulturverksamhet

I detta kapitel redogör vi för regeringens styrning av kulturområdet och för vår analys av hur Kulturrådet arbetar med tillgänglighet i sin bidragsfördelning. Vi presenterar också våra iakttagelser kring Boverkets bidragsfördelning, eftersom den har betydelse för både kulturområdet och idrottsområdet.

Sammanfattande iakttagelser

- Regeringen har bättre möjligheter att styra bidragsfördelningen inom kulturområdet än inom idrotts- och friluftsområdet. Inom kulturområdet är det en myndighet, Kulturrådet, som ansvarar för att fördela bidragen. Regeringen har gett Kulturrådet en central roll att verka för tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning.
- Kulturrådet har ett arbetssätt som innebär att tillgänglighetsperspektivet ska genomsyra myndighetens bidragsfördelning. Myndigheten ställer minimikrav på att mottagarna ska ha genomfört vissa tillgänglighetsåtgärder, vilket gäller flera av de statsbidrag som myndigheten fördelar.
- Tillgänglighet finns också med som ett av flera rättighetsperspektiv i Kulturrådets sammantagna bedömning av ansökningar. Men myndigheten följer bara delvis upp om mottagarna följer minimikraven och håller på att förbättra sin uppföljning.
- Flera mottagare av statsbidrag till olika konstarter uppfattar att kraven har stärkt deras tillgänglighetsarbete.
- Kulturrådet fördelar bland annat statsbidrag med syftet att utveckla kultur för barn och unga. Bland kommunernas ansökningar om statsbidrag prioriterar Kulturrådet sådana som riktar sig till personer med funktionsnedsättning.

- Två av Boverkets statsbidrag omfattar lokaler för kultur och fritid. Personer med funktionsnedsättning är inte en prioriterad målgrupp enligt förordningarna men Boverket kan på olika sätt ta hänsyn till målgruppen vid fördelningen. Men det är oklart hur vanligt det är i praktiken. Boverkets uppföljning redovisar inte heller hur statsbidragen kommer gruppen till del.

3.1 Tillgänglighetsarbetet inom kulturområdet

En viktig utgångspunkt för kulturpolitiken är att alla människor ska kunna uppleva, delta i och utöva kultur. Myndigheten Statens kulturråd (Kulturrådet) har en viktig roll när det gäller att verka för tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten har inte bara ett ansvar för att driva arbetet med tillgänglighet inom kultursektorn, utan fördelar också merparten av statens bidrag inom området.

3.1.1 De nationella målen för kulturpolitiken betonar delaktighet i kulturlivet

De övergripande målen för kulturpolitiken är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Målen betonar att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att samhällets utveckling ska präglas av kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet.²⁰

För att nå målen ska kulturpolitiken bland annat främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. De kulturpolitiska målen nämner inte specifikt enskilda grupper som särskilt ska uppmärksammas, utöver barn och unga.

3.1.2 Kulturrådet har en central roll i tillgänglighetsarbetet

Statskontorets konstaterar att regeringens styrning av kulturområdet är mer tydlig och strategisk än vad den är inom både idrotts- och friluftsområdena. Inom kulturområdet finns en myndighet, Kulturrådet, som

²⁰ Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*, s. 26. Se även budgetpropositionen för exempelvis 2021, prop. 20/21:1 Utgiftsområde 17.

regeringen har gett en central roll att verka för tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning. Som sektorsansvarig myndighet har Kulturrådet i uppdrag att utveckla och driva på arbetet för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av och utöva kultur på jämlika villkor med andra.²¹ Det gör myndigheten både genom att fördela bidrag och genom att ta fram kunskap och genom andra former av stöd för ett tillgängligt kulturliv, både regionalt och lokalt.

Kulturrådet arbetade under förra strategiperioden mot tre delmål för ökad tillgänglighet

Under den förra nationella strategiperioden för funktionshindropolitiken 2011–2016 var Kulturrådet en av flera utpekade strategiska myndigheter som fick i uppdrag att arbeta för att öka tillgängligheten inom sin sektor.²²

Under perioden arbetade Kulturrådet med tre delmål. De handlade om att samtliga aktörer inom teater, dans, musik, litteratur, bibliotek, museum och utställningar som får statsbidrag skulle se till att:

- ha handlingsplaner för ökad tillgänglighet
- inte verka i lokaler med så kallade enkelt avhjälpna hinder
- ha tillgängliga webbplatser och e-tjänster.²³

Målen omfattade både kulturaktörer som tar emot bidrag direkt från Kulturrådet och de regionala kulturverksamheter och kulturinstitutioner som tar emot bidrag från regionerna via kultursamverkansmodellen (se avsnitt 3.2).

I våra intervjuer uppger företrädare för Kulturrådet att uppdraget medförde ett omfattande arbete och att myndigheten avsatte resurser motsvarande en person på heltid under delar av strategiperioden. Arbetet omfattade bland annat att informera om delmålen till kulturektorn och att ge kunskapsstöd och genomföra utbildningsinsatser för berörda kulturaktörer. Men enligt

²¹ Kulturrådets sektorsansvar framgår av 3 § förordningen (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd.

²² Socialdepartementet (2011), *En strategi för genomförande av funktionshindropolitiken 2011–2016*.

²³ Ibid.

regeringens inriktningsmål för kulturområdet skulle funktionshinderperspektivet också vara integrerat i Kulturrådets ordinarie bidragsfördelning.

3.2 Kulturrådets bidragsfördelning

Kulturrådet fördelar årligen cirka 2,5 miljarder kronor i statsbidrag till kulturområdet genom drygt femtio bidrag. De femtio bidragen styrs av 11 förordningar.²⁴ Bidragen är till för att stödja verksamheter som arbetar professionellt med konst och kultur i Sverige och internationellt. De riktar sig till bland annat organisationer, grupper, förlag och kommuner och omfattar följande områden:

- regionala bidrag inom ramen för kultursamverkansmodellen och till kulturverksamheter inom Region Stockholm
- olika konstarter: teater, dans, musik, nutida cirkus, bild- och formkonst samt museer
- litteratur, läsfrämjande och bibliotek
- skapande skola och kulturskola.

3.2.1 Delmålen för tillgänglighet är numera minimikrav för att få bidrag från Kulturrådet

Myndigheten har inga särskilda bidragsmedel för enskilda tillgänglighetsinsatser, utan arbetar med att integrera tillgänglighetsperspektivet i de olika statsbidragen.

De delmål som Kulturrådet arbetade efter som strategisk myndighet för arbetet med funktionshinderspolitiken 2011–2016 fungerar från och med 2017 som minimikrav för att få ta del av de statsbidrag som myndigheten fördelar. Kraven omfattar dels bidrag inom kultursamverkansmodellen, dels många av de bidrag som kulturaktörer söker direkt från Kulturrådet.

²⁴ Under 2020 tillkom ytterligare en förordning med anledning av covid-19, Förordningen (2020:246) om statligt stöd för kulturevenemang som har ställts in eller skjutits upp med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19.

Från och med 2017 ska alla aktörer som arrangerar publik verksamhet med bidrag från Kulturrådet och via kultursamverkansmodellen informera om tillgängligheten till sin publika verksamhet eller sitt arrangemang. Informationen ska finnas på aktörens webbplats, de sociala medier eller de fristående evenemangskalendrar som används. Detta minimikrav omfattar knappt hälften av Kulturrådets bidrag.²⁵

Alla aktörer som söker verksamhetsbidrag direkt från Kulturrådet eller via kultursamverkansmodellen, och har egen lokal för publik verksamhet, ska också ha åtgärdat så kallade enkelt avhjälpna hinder i sina lokaler. Det gäller oavsett om den publika lokalen ägs av aktören själv, eller om aktören är hyresgäst. Detta minimikrav omfattar drygt en tredjedel av Kulturrådets bidrag.²⁶

Enkelt avhjälpna hinder är en miniminivå för tillgänglighet i lokaler och ingår i lagstiftningen sedan 2001 genom plan- och bygglagen.²⁷ Dessa hinder kan handla om mindre nivåskillnader eller trappsteg, höga trösklar, avsaknad av ledstänger, tunga dörrar, bristande skyltning, eller brist på teleslinga eller annan teknisk lösning.

I kommande avsnitt beskriver vi hur Kulturrådet arbetar med tillgänghetsperspektivet i sin bidragsfördelning. I vår undersökning ingår merparten av de förordningar som myndigheten fördelar medel utifrån. Gemensamt för dessa bidrag är att de går till verksamheter som tillgängliggör kultur för allmänheten och som vi därmed bedömer som väsentliga för vårt uppdrag. Det handlar om följande förordningar:

- **Fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet**
 - Förordning (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet

²⁵ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 11 maj 2021.

²⁶ Ibid.

²⁷ Plan- och bygglagen (2010:900). Bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder i lagen preciseras närmare i Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet BFS 2011:13 (ändrad 2013:9), HIN 3.

- Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.
- **Statsbidrag till olika konstarter**
 - Förordning (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet
 - Förordning (2020:337) om statsbidrag till aktörer inom bildkonst, form och konsthantverk
 - Förordning (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål.
- **Statsbidrag till bibliotek, litteratur och läsfrämjande**
 - Förordning (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek
 - Förordning (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser.
- **Statsbidrag till kommuner som bedriver kulturskola**
 - Förordning (2015:998) om statsbidrag till kommuner som bedriver musik- och kulturskoleverksamhet.

3.2.2 Kultursamverkansmodellen styr fördelningen av statsbidrag till regional kulturverksamhet

Från och med 2011 har en ny modell för fördelning av statsbidrag till regionala kulturverksamheter successivt införts, den så kallade kultursamverkansmodellen (KSM). Modellen bygger på samverkan mellan stat, region, kommuner, civilsamhälle och professionella kulturskapare i länet. Det innebär att varje region får en samlad summa statliga medel från Kulturrådet som de i sin tur fördelar till olika kulturverksamheter inom regionen. Fördelningen av statsbidrag genom modellen ska bland annat bidra till att uppnå de nationella kulturpolitiska målen.

Ungefär hälften av de cirka 2,5 miljarder kronor som Kulturrådet årligen fördelar i statsbidrag fördelas till regionerna genom kultursamverkans-

modellen.²⁸ Sedan 2013 ingår alla regioner utom Region Stockholm i modellen.

Mottagarna ska ha handlingsplan för tillgänglighet

Utöver minimikraven på tillgänglighet som gäller många av Kulturrådets statsbidrag ska regionala kulturinstitutioner som tar emot bidrag via modellen ha handlingsplaner för tillgänglighet. Handlingsplanen ska omfatta hur verksamheten i sin helhet ska bli mer tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Vidare ska dessa mottagare ha webbsidor inklusive applikationer och e-tjänster som lägst uppfyller den internationella tillgänglighetsstandarderna.²⁹

Ny prioriteringsgrund som kopplar an till tillgänglighet

Kulturrådet tar fram prioriteringsgrunderna för fördelningen av statsbidraget i samråd med myndighetens styrelse, regioner och det samverkansråd som regeringen har inrättat vid Kulturrådet inom ramen för modellen.³⁰ Regeringen bestämmer vilka myndigheter och nationella institutioner som ska ingå i samverkansrådet.

Inför fördelningen 2021 reviderade Kulturrådet prioriteringsgrunderna och lade till att modellen ska prioritera insatser som leder till att fler invånare deltar i kulturlivet. Enligt Kulturrådet ligger prioriteringen avsiktligt nära det kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.³¹

Men enligt Kulturrådet används prioriteringsgrunderna i praktiken främst för särskilda satsningar i samband med att regeringen gör regionala förstärkningar.³² Förstärkningsmedlen är normalt små.

²⁸ Kulturrådet (2021), *Årsredovisning 2020*.

²⁹ Den internationella tillgänglighetsstandarderna är WCAG 2.1 nivå AA.

<https://www.kulturradet.se/i-fokus/tillgangligt-kulturliv/vart-uppdrag/kulturinstitutioner/> (Hämtad 2021-04-07).

³⁰ Kulturrådet (2021), *Årsredovisning 2020*.

³¹ Kulturrådet (2021), *Göra allt möjligt – Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet*.

³² Ibid.

Regionerna ansvarar för att bidragen främjar tillgänglighet till kultur för länets invånare

Enligt modellen ansvarar regionerna för att bidragsfördelningen till regionala kulturverksamheter främjar tillgänglighet för länets invånare till sju utpekade kulturområden. I våra intervjuer uppger företrädare för Kulturrådet att myndigheten ska driva på tillgänglighetsarbetet genom att föra dialog med regionerna och genom att stödja dem med kunskap om tillgänglighet.

Övergripande om tillgänglighet i de regionala kulturplanerna

En förutsättning för att regionerna ska få fördela statsbidrag via modellen är att de efter samråd med övriga aktörer tar fram en regional kulturplan som beskriver inriktningen på sin regionala kulturverksamhet.³³ Planen utgör ett underlag för Kulturrådets styrelse för att besluta hur mycket medel regionen ska få. Vi har undersökt hur regionerna beskriver sitt strategiska arbete med tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i de kulturplaner som var aktuella 2021.

Vår genomgång visar att samtliga kulturplaner innehåller övergripande formuleringar om att regionen ska bidra till att kulturen är tillgänglig för alla invånare inom regionen. Formuleringen omfattar flera olika grupper och perspektiv, där personer med funktionsnedsättning nämns som en av flera. Många kulturplaner innehåller också ett särskilt avsnitt om tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning.

Planerna skiljer sig åt när det gäller hur detaljerade skrivningarna är om att stärka tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning. Ambitionsnivåerna varierar mellan olika regioner. Vissa planer konstaterar att de regionala kulturverksamheterna i regionen som får statligt stöd har åtgärdat lätt avhjälpta hinder och gjort sina webbplatser tillgängliga. Andra planer pekar på ett tydligare sätt ut vilka verksamheter inom regionen som behöver förbättras, vilken typ av åtgärder som behöver göras och vem som är ansvarig för att arbeta vidare med frågorna.

³³ Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Många planer lyfter fram digitalisering och digitala verktyg som ett sätt att stärka tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning. Många regioner tar också upp att de behöver arbeta vidare med att förbättra den fysiska miljön för att stärka tillgängligheten. Andra betonar vikten av att utveckla personalens kompetens kring tillgänglighet och funktionsnedsättningar samt vikten av att utveckla ny kunskap och nya metoder. Det är också relativt vanligt att regionerna planerar att öka den interna samverkan kring frågorna och även samverkan med olika funktionshindersorganisationer. Det är något ovanligare att regionerna planerar aktiviteter som riktar sig specifikt till personer med funktionsnedsättning.

Även bidrag till Region Stockholm omfattas av minimikraven

Eftersom Region Stockholm inte ingår i kultursamverkansmodellen fördelar Kulturrådet ett separat verksamhetsbidrag till kulturverksamheter inom den regionen.³⁴ För 2020 fördelade kulturrådet drygt 98 miljoner kronor i statsbidrag till 10 verksamheter i regionen. Beloppet har under 2017 till 2020 legat på ungefär samma nivå. Det är regeringen som beslutar vilka aktörer som kan söka bidraget. Detta framgår av Kulturrådets regleringsbrev. Det är i stort samma mottagare som får bidrag från år till år.

För detta bidrag finns ingen regional kulturplan som underlag för Kulturrådets beslut om medel. Men de minimikrav som gäller för att kunna få bidrag inom kultursamverkansmodellen gäller också för verksamheter inom Region Stockholm.

3.2.3 Statsbidrag till professionella aktörer inom olika konstarter

Kulturrådet fördelar flera statsbidrag till professionella aktörer inom ett antal utpekade konstarter. Dessa bidrag styrs av följande förordningar:

- (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet (cirka 213 miljoner kronor 2020)

³⁴ Förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet.

- (2020:337) om statsbidrag till aktörer inom bildkonst, form och konsthantverk (cirka 40 miljoner kronor 2020)
- (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål (cirka 110 miljoner kronor 2020).

Förordningarna säger att ändamålen med bidragen är att främja mångfald, kvalitet och förnyelse samt annan kulturpolitiskt värdefull utveckling inom den aktuella konstarten. Bidragen ska alltså bidra till att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen (se 3.1.1) Däremot säger ingen av förordningarna att bidraget ska främja tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Tillgänglighet är ett av flera perspektiv i ansökan

De flesta ansökningsblanketter för bidragen till olika konstarter efterfrågar att sökanden beskriver om och i så fall hur de ska arbeta med att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Men frågorna är inte obligatoriska. Det finns också frågor utifrån andra rättighetsperspektiv, som jämställdhet, hbtq och utifrån ett interkulturellt perspektiv.

Sökande som behöver ta hänsyn till de olika kraven kring tillgänglighet, exempelvis för att de har egen lokal för publik verksamhet, ska också intyga att de har tagit del av kraven och att exempelvis enkelt avhjälpta hinder är avhjälpta.

Tillgänglighet ska synas i den totala bidragsfördelningen

De ansökningar som uppfyller villkoren för bidraget bedöms av en referensgrupp för respektive kulturform. Referensgrupperna består av sakkunniga som är ämnesexperter för den aktuella kulturformen. De sakkunniga bedömer både varje enskild ansökan för sig och i förhållande till övriga ansökningar.

Kulturrådets bedömningsgrunder kan skilja sig något åt beroende på kulturform. Den totala bidragsfördelningen under året ska präglas av flera faktorer, däribland tillgänglighet.

I våra intervjuer uppger företrädare för Kulturrådet att de olika perspektiven inte får någon särskild vikt i förhållande till varandra. Det är exempelvis inte så att en viss andel av ansökningarna ska kännetecknas av tillgänglighet. Däremot anser de intervjuade att tillgänglighet är något som

de sakkunniga i referensgrupperna anser är en viktig kvalitet i sig. Men de anser också att bedömningen samtidigt är svår, eftersom de ska ta hänsyn till många perspektiv.

Kraven påverkar mottagarnas tillgänglighetsarbete

Tio statsbidragsmottagare inom området konstarter har svarat på Statskontorets frågor om deras erfarenheter av Kulturrådets tillgänglighetskrav. De allra flesta känner till att de ska uppfylla vissa krav på tillgänglighet för att kunna ta emot statsbidragen. De flesta anser också att det är tydligt vad kraven innebär för dem.

Mottagarna beskriver att kraven på olika sätt har påverkat deras tillgänglighetsarbete. I praktiken har de exempelvis byggt anpassade ingångar eller förbättrat informationen på webbplatsen. Kraven har också skapat en större medvetenhet om tillgänglighetsfrågor i verksamheterna. Samtidigt uppger några mottagare att kraven inte har påverkat dem, eftersom de sedan tidigare har arbetat aktivt med tillgänglighetsfrågor. Två mottagare har inte uppfattat att Kulturrådets bidrag omfattas av tillgänglighetskrav.

Lösningarna kan vara kostsamma

Flera mottagare hyr sina lokaler. De lyfter fram att det i praktiken ligger på hyresvärden att göra lokalerna tillgängliga. De anser också att tillgänglighetsanpassade lokaler ofta är så pass dyra att de måste väga ekonomi mot tillgänglighet i praktiken. En mottagare pekar på att det finns stora möjligheter att öka tillgängligheten till scenkonst, men att aktörerna ofta saknar de ekonomiska förutsättningarna att förverkliga dem.

Några mottagare uppger också att det finns begränsningar i de statsbidrag som kan sökas för att tillgänglighetsanpassa lokaler. Ett exempel är statsbidrag som enbart gäller året runt-lokaler, vilket exempelvis gör det svårt för sommarfolkparkerna att ta del av dem. En mottagare pekar vidare på att krav ofta fokuserar på att aktiviteterna ska vara tillgängliga ur ett publikperspektiv, men att kraven också borde fokusera på att personer med funktionsnedsättningar själva ska kunna utöva kultur.

En mottagare efterfrågar fler exempel på hur de kan anpassa lokalerna och hur information om tillgänglighet kan spridas på bästa sätt.

3.2.4 Statsbidrag till bibliotek, litteratur och att främja läsning

Kulturrådet fördelar statsbidrag till bibliotek respektive till litteratur- och läsfrämjande insatser. Bidragen styrs av två olika förordningar.

Bidrag till biblioteksverksamhet prioriterar tillgänglighet

Kulturrådets bidrag till biblioteksverksamhet fördelas inom ramen för regeringsuppdraget Stärkta bibliotek. Dessa bidrag omfattade sammanlagt 224,7 miljoner kronor år 2020.³⁵ Bidraget styrs av förordning (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek och har till syfte att öka utbudet av och tillgängligheten till folkbibliotek i hela landet. Projekten ska i första hand syfta till att stimulera en utveckling av folkbibliotekens verksamhet utifrån de uppgifter de har enligt bibliotekslagen (2013:801). Kommuner kan bland annat söka projektbidrag för att öka utbudet av och tillgängligheten till folkbibliotekens verksamhet i hela landet.

Utifrån samma förordning fördelar Kulturrådet också bidrag för inköp till folk- och skolbibliotek för att öka tillgången på litteratur på folk- och skolbibliotek. Det ska i sin tur främja intresset för läsning och litteratur.

Personer med funktionsnedsättning finns inte med som en uttalad målgrupp i förordningen, men hänvisningen till bibliotekslagen är av avgörande betydelse. I bibliotekslagen (4 §) framgår nämligen att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information. Personer med funktionsnedsättning är därmed en prioriterad målgrupp för statsbidraget till folkbibliotek.

Kulturrådet tog 2019 emot 367 ansökningar om bidrag till Stärkta bibliotek (utöver bidrag för att köpa in litteratur). Av de beviljade ansökningarna syftade 23 mot att öka tillgängligheten för personer med

³⁵ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 7 juni 2021.

funktionsnedsättning. Bara en ansökan som hade denna inriktning fick avslag.³⁶

Tillgänglighet prioriterad även i bidrag till läsfrämjande insatser

Bilden är likartad när det gäller statsbidraget för läsfrämjande insatser. Bidraget styrs av förordning (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturskrifter och läsfrämjande insatser, där Kulturrådet har brutit ut syftet att främja läsning i ett separat bidrag. Statsbidraget får enligt förordningen fördelas till den som anordnar läsfrämjande insatser, exempelvis kommuner, förskolor, skolor, bibliotek, bokhandlare, ideella föreningar och andra sammanslutningar med verksamhet i Sverige. Det totala bidragsbeloppet som fördelades utifrån denna förordning 2020 var 155 miljoner kronor.³⁷

Även när det gäller bidrag till läsfrämjande finns funktionsnedsättning med som en parameter som påverkar fördelningen av bidraget. Orsaken till detta är att Kulturrådet definierar de prioriterade målgrupperna i sin handlingsplan för läsfrämjande utifrån de målgrupper som anges i bibliotekslagen (4 §). Inom Bokstart, en satsning på små barns språk-utveckling som bland annat erbjuder möjlighet att söka projektbidrag, prioriterar Kulturrådet tydligt de ansökningar som handlar om att nå barn med särskilda behov. I andra bidrag och satsningar inom läsfrämjande är den prioriteringen inte lika tydlig, men de sökande måste alltid beskriva hur de arbetar med att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Kulturrådet tog emot 215 ansökningar under 2019, varav drygt hälften beviljades. Totalt 7 ansökningar om läsfrämjandeinsatser var inriktade mot personer med funktionsnedsättning. Samtliga beviljades.³⁸

Kulturrådet ger kunskapsstöd i samband med bidragsprocessen

Inom stöden till både bibliotek och läsfrämjande arbetar Kulturrådet med webinarier som riktar sig till sökande. Myndigheten informerar där om

³⁶ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 8 april 2021.

³⁷ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 7 juni 2021.

³⁸ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 8 april 2021.

reglerna, vem som kan söka, bidragens syfte samt prioriterade grupper och områden.

Kulturrådet erbjuder även kunskapsstöd till bibliotek och andra relevanta aktörer när det gäller hur biblioteks- och läsfrämjandeverksamhet kan göras tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Kulturrådet samverkar med bland andra Myndigheten för tillgängliga medier, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket för att ta fram kunskapspaket om tillgänglig biblioteksverksamhet och olika funktionsnedsättningar.

Kulturrådet bedömer att de främsta utmaningarna för biblioteken ligger i att tillgängliggöra verksamheten för grupper med kognitiv eller psykisk funktionsnedsättning. Kulturrådet har därför med hjälp av konsulter tagit fram rapporten *Kognitiv tillgänglighet på bibliotek*.³⁹ Denna kunskapsöversikt tillkom efter förslag från folkbiblioteken och ska sprida kunskap om hur biblioteken kan arbeta med att uppfylla de krav som finns i bibliotekslagen.

3.2.5 Statsbidrag till kommuner som bedriver kulturskola

Nästan samtliga kommuner (287) har en kommunal kultur- eller musikskola.⁴⁰ Det är främst en frivillig verksamhet som i regel är förlagd på elevens fritid eller i vissa fall under skoldagen. Enligt Kulturrådet är den kommunala kultur- eller musikskolan helt eller delvis kommunalt finansierad. Verksamheten erbjuder barn och unga möjlighet att lära, skapa och utöva kulturella och konstnärliga uttryckssätt som exempelvis musik, dans och teater.⁴¹

Sedan 2016 fördelar Kulturrådet ett statligt bidrag som kan sökas av kommuner enligt förordning (2019:470) om statsbidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet. En majoritet, omkring 90 procent, av kommunerna som har kultur- och musikskola söker statsbidraget varje år.

³⁹ Kulturrådet (2020). *Kognitiv tillgänglighet på bibliotek. En kunskapsöversikt*.

⁴⁰ Kulturrådet (2021). *Sammanfattning av statistik 2019. Kulturskolan i siffror*.

⁴¹ Kulturrådet (2021). *Sammanfattning av statistik 2019. Kulturskolan i siffror*.

För 2020 fördelade Kulturrådet 97 miljoner kronor. I anslutning till statsbidraget finns sedan 2018 ett nationellt kunskapscentrum vid Kulturrådet – Kulturskolecentrum. Centrumet har flera uppgifter, bland annat att administrera statsbidraget och se till att det stärker kulturskolans möjlighet att utveckla sin verksamhet.

Kulturskolebidraget har ett brett användningsområde

Kulturskolebidraget styrdes under 2016–2018 av en tidsbegränsad förordning.⁴² Då var bidraget inriktat mot att hålla elevavgifterna låga, göra den kommunala musik- och kulturskolan mer jämlik samt att förbättra möjligheterna för barn och ungdomar att delta i verksamheten.⁴³

Förordningen från 2019 medger en friare användning av statsbidraget. Syftet med statsbidraget är att:

- främja den kommunala kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttryckssätt
- främja den kommunala kulturskolans möjligheter att erbjuda såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar.⁴⁴

Förordningen säger också att statsbidraget får användas för att genomföra insatser för att nå nya målgrupper. Barn och unga med funktionsnedsättning nämns som en särskild målgrupp i sammanhanget.

Kulturrådet prioriterar satsningar på barn och unga med funktionsnedsättning i sin bidragsfördelning

Kulturrådet prioriterar också satsningar på barn och unga med funktionsnedsättning. I sin bidragsfördelning ger Kulturrådet extra medel till de kommuner som i sin ansökan uppger att de ska genomföra satsningar för

⁴² Förordningen (2015:998) om statsbidrag till kommuner som bedriver musik- och kulturskoleverksamhet.

⁴³ Kulturrådet (2021), *Uppföljning 2018–2019. Statliga insatser till kulturskolor*.

⁴⁴ Förordningen (2019:470) om statsbidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet.

att nå nya målgrupper, bland annat barn och unga med funktionsnedsättning.

Inför ansökningsomgången för 2020 arbetade Kulturrådet om fördelningsmodellen för detta bidrag. Numera får samtliga sökanden som har musik- eller kulturskola ett grundbelopp som är beräknat utifrån antalet barn och unga i kommunen. Utöver det får de kommuner som planerar att genomföra särskilda satsningar för att nå nya målgrupper, som bland annat riktar sig till barn och unga med funktionsnedsättning, extra medel som fördelas efter samma princip.⁴⁵ I våra intervjuer uppger företrädare för Kulturrådet att ett viktigt syfte med förändringen var att det ska vara tydligt för kommunerna vilka insatser som Kulturrådet prioriterar och därmed får mer medel.

Omkring hälften av statsbidragsmottagarna gör insatser för barn och unga med funktionsnedsättning

Bland de 191 kommuner som har redovisat hur de har använt bidraget för 2019 uppgav 86 kommuner (45 procent) att de har genomfört insatser för att stärka förutsättningarna för barn och unga med funktionsnedsättning.

Det var 250 kommuner som sökte bidraget 2020. Av dessa uppgav 121 kommuner att de skulle genomföra särskilda satsningar för barn och unga med funktionsnedsättning. Totalt fick något färre, 91 kommuner (eller 36 procent), extra medel av Kulturrådet. Skillnaden mellan de som hade sökt för särskilda satsningar och de som faktiskt fick extra medel beror enligt Kulturrådet på att det i praktiken inte rörde sig om särskilda satsningar. Det rörde sig snarare generella insatser som även inkluderar barn och unga med funktionsnedsättning.⁴⁶

⁴⁵ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 17 februari 2021. För 2020 innebar fördelningen en genomsnittlig ökning av grundbeloppet med 25 procent, för de som sökte för sådana särskilda satsningar.

⁴⁶ Skriftliga uppgifter från Kulturrådet den 17 februari 2021.

Hälften av kommunerna erbjuder särskilt riktade kurser till barn och unga med funktionsnedsättning

Kulturskolecentrum vid Kulturrådet samlar sedan 2018 in statistik om kulturskolornas verksamhet.⁴⁷ Statistiken omfattar bland annat kulturskolornas organisation, vilka ämnen och kurser de erbjuder, deltagartillfällena och vilka elever som deltar utifrån ett antal bakgrundsfaktorer. I sammanhanget har Kulturrådet undersökt kulturskolornas utbud av kurser under 2019 som är riktade till särskilda målgrupper.

Statistiken visar att den vanligaste målgruppen för kurser som riktar sig till en specifik målgrupp är barn och unga med funktionsnedsättning.⁴⁸ Av de 241 kommuner som svarade på Kulturrådets enkät 2019 uppgav omkring hälften att kulturskolan erbjuder kurser särskilt riktade till barn och unga med funktionsnedsättning (Tabell 1). Det kan jämföras med att en tredjedel av kommunerna erbjuder riktade kurser till socioekonomiskt utsatta barn och unga och något färre till unga som bor på landsbygden/i glesbygd respektive nyinvandrade barn och unga.

Tabell 1. Andelen kommuner som erbjuder riktade kurser inom kulturskolan 2019 (n=241).

Riktade kurser	Andel kommuner
Barn och unga med funktionsnedsättning	49 %
Socioekonomiskt utsatta barn och unga	34 %
Barn och unga på landsbygd/i glesbygd	28 %
Nyinvandrade barn och unga	26 %
Ingen riktad verksamhet	26 %

Källa: Kulturrådet (2021), sammanfattning av statistik 2019. Kulturskolan i siffror.

Enligt Kulturrådet har andelen kommuner som ordnar kurser särskilt riktade till barn och unga med funktionsnedsättning ökat något, från 41 procent 2018 till 49 procent 2019. Jämförelsevis har andelen kommuner som har ordnat särskilda kurser till nyinvandrade minskat under samma period, från 36 procent till 26 procent.

⁴⁷ Statistik om kulturskolor i Sverige samlades tidigare in av Sveriges Kulturskoleråd. Kulturrådet tog över uppdraget 2018.

⁴⁸ Kulturrådet (2021), *Sammanfattning av statistik 2019. Kulturskolan i siffror*.

Drygt en fjärdedel av kommunerna uppgav att de inte hade någon riktad verksamhet under 2019. Men även om en kommun inte har särskilt riktade kurser erbjuder de ofta särskilda målgrupper plats i den ordinarie verksamheten. Enligt Kulturrådet är det därför troligt att barn och unga med funktionsnedsättning även går på kulturskolans ordinarie kurser.⁴⁹

3.3 Kulturrådets uppföljning av statsbidragen

Statskontoret anser att uppföljningen är ett viktigt inslag i bidragsfördelningen. Genom uppföljningen kan myndigheten undersöka om kraven som är kopplade till statsbidraget följs, och hur statsbidragen kommer olika målgrupper till del. Resultaten kan på så sätt ligga till grund för framtida omprövningar och prioriteringar kring hur statsbidragen ska fördelas.

3.3.1 Kulturrådets följer inte systematiskt upp kraven på tillgänglighet

Statskontorets analys visar att Kulturrådet varken systematiskt eller årligen följer upp att mottagarna av statsbidrag faktiskt uppfyller minimikraven på tillgänglighet. Det saknas därför samlad kunskap om, och i så fall i vilken utsträckning, myndighetens minimikrav faktiskt kan påverka tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning.

Företrädare för Kulturrådet uppger däremot att myndigheten löpande granskar ansöknings- och redovisningshandlingarna. De säger att om det där framgår att bidragsmottagarna inte följer minimikraven kan Kulturrådet ställa följdfrågor. Kulturrådet bedriver vid sidan av detta ett utvecklingsarbete för att underlätta stickprovskontroller av hur bidragsmottagare efterlever minimikravet om information om tillgänglighet på webben.

Det är kommunerna som ska utöva tillsyn över att reglerna om enkelt avhjälpa hinder följs för offentliga lokaler och platser. Vidare ansvarar Myndigheten för digital förvaltning för tillsyn över tillgängligheten på

⁴⁹ Ibid.

offentliga webbplatser utifrån lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Kulturdepartementet följer upp tillgänglighet i bidragsfördelningen på ett övergripande sätt

Kulturdepartementet följer upp Kulturrådets bidragsfördelning på en övergripande nivå. Myndighetens årsredovisning är det viktigaste underlaget för uppföljningen. Departementet följer upp bidragsfördelningen inom ramen för den årliga myndighetsdialogen och inom ramen för andra löpande kontakter och löpande uppföljning.

Företrädare för Kulturdepartementet uppger till Statskontoret att de följer upp Kulturrådets arbete genom att ställa frågor om tillgänglighet i bidragsfördelningen. Men det är inte något som regelbundet tas upp i myndighetsdialogen där den politiska ledningen är med. I det sammanhanget är det många frågor som ska avhandlas på kort tid. Snarare är det så att frågor om tillgänglighet tas upp i andra kontakter med Kulturrådet, om departementet anser att frågorna behöver uppmärksammas närmare.

Företrädare för Kulturdepartementet betonar också att de inte ska styra i detalj vad Kulturrådet redovisar. Redovisningen ska bland annat utgå från de kulturpolitiska målen, som anger att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet, liksom att kulturpolitiken ska främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Departementet anser att Kulturrådet redogör relativt utförligt i sin årsredovisning för hur de arbetar med sitt sektorsansvar och med att integrera tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i sin bidragsfördelning.

Kulturrådet arbetar med att utveckla den kvalitativa uppföljningen

I våra intervjuer uppger företrädare för myndigheten att de arbetar med att förbättra den kvalitativa uppföljningen. Framöver vill myndigheten komplettera den kvantitativa redovisningen av finansierade verksamheter och projekt med mer kvalitativa fördjupningar utifrån olika aspekter, bland annat tillgänglighet.

Nedan följer några iakttagelser om uppföljningen på respektive statsbidragsområde.

3.3.2 Tematisk uppföljning av tillgänglighet inom kultursamverkansmodellen

Kulturrådet följer årligen upp kultursamverkansmodellen i samarbete med regionerna och samverkansrådet. Denna uppföljning ska bland annat ligga till grund för prioriteringar och omprövningar inom modellen. Men uppföljningen omfattar mest kvantitativa mått på bland annat ekonomi och personal och hur bidragen är fördelade mellan regionerna. Uppföljningen omfattar inte hur regionerna arbetar med tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Däremot gör Kulturrådet mer kvalitativa uppföljningar av modellen som kan sammanställas i tematiska rapporter. Exempelvis var temat för den senaste rapporten hur regioner och kulturverksamheter arbetar med att bredda deltagandet i kulturlivet.⁵⁰ Breddat deltagande betyder i sammanhanget att konst och kultur ska komma breda grupper av invånare till del, till exempel personer med funktionsnedsättning.

Regionernas tillgänglighetsarbete följs också upp genom dialoger

Företrädare för Kulturrådet uppger också att myndigheten följer upp och driver på tillgänglighetsarbetet inom regionerna genom årliga dialoger inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Det är regionerna som formellt tar emot statsbidraget till regional kulturverksamhet och som ska garantera att minimikraven uppfylls. Kulturrådet har följt upp ett urval av mottagare för att undersöka hur minimikraven uppfylls inom modellen. Utifrån resultaten från denna uppföljning har myndigheten genomfört dialoger med samtliga regioner.

Kulturrådet förde under 2019 och 2020 dialoger med regionerna om hur de på ett transparent sätt kan säkerställa och visa att enkelt avhjälpna hinder har åtgärdats i de respektive verksamheterna. En idé från Kulturrådets sida var att certifierade kontrollanter av enkelt avhjälpna hinder med viss regelbundenhet skulle kunna bedöma om hinder är

⁵⁰ Kulturrådet (2021) *Göra allt möjligt – Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet.*

åtgärdade i de lokaler som är aktuella. Men det finns inte något fastställt beslut om detta arbetssätt i nuläget.

3.3.3 Tillgänglighetsarbetet återrapporteras men följs inte upp i statsbidragen till konstater

Kulturrådet ber de som har tagit emot bidrag att redovisa samma uppgifter som de har angett i sin ansökan. Men det finns också en frivillig fråga på redovisningsblanketten om och i så fall hur projektet har arbetat med att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Enligt företrädare för Kulturrådet signalerar frågan att det är viktigt att reflektera över perspektiv som tillgänglighet i relation till sin verksamhet. Dessutom använder myndigheten frågan för att hämta in kunskap om hur sökanden arbetar med att integrera ett tillgänglighetsperspektiv i sin verksamhet.

Däremot gör Kulturrådet inte någon regelmässig uppföljning av denna fråga, eftersom den inte är obligatorisk. Utöver minimikraven som gäller för vissa aktörer är det som sagt inte ett villkor att arbeta för ökad tillgänglighet för att kunna få bidrag från Kulturrådet.

Men på webbplatsen lyfter Kulturrådet fram goda exempel på beviljade projekt som har arbetat för att öka tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Företrädare för Kulturrådet uppger också att det pågår ett utvecklingsarbete på myndigheten som både avser den kvalitativa uppföljningen av statsbidragen, och hur frågor om horisontella rättighetsperspektiv används i bidragsblanketterna.

3.3.4 Uppföljning av statsbidrag för bibliotek och läsfrämjande används för att utveckla bidragsfördelningen

Kulturrådet redovisar bidragen för bibliotek och läsfrämjande i sin årsredovisning. Men redovisningen beskriver inte regelmässigt hur dessa bidrag används till syften som har med personer med funktionsnedsättning att göra. Enligt företrädare för Kulturrådet beror det på att årsredovisningen redogör för ansökningar som har kommit in under året. Myndigheten kan därför inte rapportera om effekterna av den verksamhet som genomförts under året.

Kulturrådet har i samband med återrapporteringen av ett regeringsuppdrag tidigare beskrivit att personer med funktionsnedsättning uppmärksammas i ett antal större bidragsansökningar. Men de har då inte gjort någon djupare analys av hur bidraget har använts till att stärka tillgången till biblioteksverksamhet för personer med funktionsnedsättning.⁵¹

Men med anledning av att denna grupp är prioriterad i bidragsfördelningen till bibliotek följer Kulturrådet internt upp hur bidragen kommer personer med funktionsnedsättning till del. I samband med årsredovisningen följer handläggare på Kulturrådet upp tillgänglighet, till exempel hur många ansökningar som har koppling till ändamålet att stärka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Även om denna aspekt av bidragsfördelningen sedan inte alltid kommer med i årsredovisningen, används ändå uppgifterna på handläggarnivå som underlag för att förbättra processen kring bidragsfördelningen.

3.3.5 Det finns utmaningar med att följa upp kulturskolan ur ett tillgänglighetsperspektiv

Kulturskolecentrum vid Kulturrådet har sedan hösten 2018 kartlagt kulturskolornas kompetens- och utvecklingsbehov. Resultaten har sedan redovisats i två rapporter.⁵² Kartläggningarna visar att kulturskolorna i högre grad än i dag vill nå barn och unga med utländsk bakgrund, med funktionsnedsättningar samt från socioekonomiskt utsatta områden.⁵³

Kulturskolecentrum samlar numera in nationell statistik varje år för att kunna följa upp vilka barn och unga som deltar i kulturskoleverksamhet utifrån kön, ålder samt socioekonomisk och utländsk bakgrund. I statistiken finns också uppgifter med om kulturskolornas verksamhet som riktar sig till barn och unga med funktionsnedsättning. Över tid kommer det alltså gå att följa de olika målgrupperna för aktiviteterna.

⁵¹ Kulturrådet (2019). *Stärkta bibliotek. Första året, 2018*.

⁵² Kulturrådet (2019), *PM Kulturskolornas utvecklings- och kompetensbehov*. <https://www.kulturradet.se/globalassets/start/kulturskolecentrum/dokument-kulturskolecentrum/pm-kulturskolornas-utvecklings--och-kompetensbehov.pdf>. (Hämtad den 25 maj 2021).

⁵³ Ibid.

3.4 Boverkets bidragsfördelning

Enligt förordning (2012:546) med instruktion för Boverket har myndigheten ett sektorsansvar för funktionshinderfrågor som hör till myndighetens verksamhetsområde. Boverket ska inom ramen för ansvaret vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till andra berörda parter. En av hörnstenarna i sektorsansvaret är att samråda med de största funktionshindringsförbunden. Boverket fördelar också ett antal statsbidrag inom sitt verksamhetsområde. Två av dessa statsbidrag är relevanta för vår analys. Det handlar om statsbidrag till allmänna samlingslokaler respektive till vissa icke-statliga kulturlokaler. De förordningar som styr statsbidragen innehåller inte några krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

3.4.1 Inga uppgifter om hur vanligt det är att ta hänsyn till tillgänglighet i ansökningar om statsbidrag för allmänna samlingslokaler

Förordning (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler syftar till att tillgodose föreningslivets och kulturlivets behov av lokaler för exempelvis spridning av kultur, skapande aktiviteter, debatt och fritidssysselsättningar utanför det organiserade föreningslivet. Bidraget omfattade drygt 47 miljoner kronor 2020.⁵⁴ Förordningen innehåller bestämmelser om att verksamheterna som får bidrag ska respektera demokratins idéer, inklusive principen om förbud mot diskriminering.

Bidraget kan lämnas för att genomföra tillgänglighetsskapande åtgärder, exempelvis installation av hörselslinga och akustikplattor, anpassning av hygienutrymmen och dörrpassager samt olika typer av hjälpmedel. Enligt våra intervjuer med företrädare för Boverket är det normalt minst en tredjedel av ansökningarna som handlar om tillgänglighetsåtgärder. De har ett genomsnittligt lägre belopp än övriga ansökningar och hela kostnaden får högst vara 300 000 kronor.

⁵⁴ Boverket, *Årsredovisning 2020*, s. 88. Uppgiften omfattar inte ett tillfälligt organisationsbidrag som Boverket fördelade under 2020 med anledning av coronapandemin. Om det räknas in uppgår totalsumman till 121 000 000 kr.

Förordningen nämner ett antal prioriterade grupper och områden, som ungdomar och socioekonomiskt utsatta områden, men inte personer med funktionsnedsättning. Men för att få ta del av bidraget ska Boverket bland annat bedöma att lokalen uppfyller skäligen krav på god standard. I denna bedömning kan tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning ingå. Om lokalen inte uppfyller kraven kan Boverket avslå ansökan. Men det finns inga uppgifter på hur vanligt det är att Boverket tar hänsyn till tillgänglighet i bedömningen, eller vilka krav på tillgänglighet som myndigheten då ställer. I övrigt anser Boverket att det är svårt för dem att ställa krav på tillgänglighet utan stöd i förordningen.

3.4.2 Boverket kan ta hänsyn till tillgänglighet även när icke-statliga kulturlokaler får statsbidrag

Boverket kan enligt förordning (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler lämna bidrag för exempelvis ny- eller ombyggnad av musei-, teater-, och konsertlokaler som inte är statligt ägda. Myndigheten kan då bland annat lämna bidrag till "handikappanpassning" av sådana lokaler. Men företrädare för Boverket uppger i intervjuer med oss att konkurrensen om stödet är hård. Totalt omfattade bidraget 9,5 miljoner kronor 2020.⁵⁵ De sökta beloppen för statsbidraget är generellt högre än för bidraget till samlingslokaler.

Förordningen ger inget stöd för att prioritera tillgänglighetsskapande åtgärder framför andra åtgärder, men det är en kategori Boverket kan prioritera enligt regleringsbrevet. Företrädare för Boverket uppger att vid handläggningen av detta stöd får sökanden beskriva om lokalen är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Även om informationen inte utgör någon officiell avslagsgrund enligt förordningen kan en lokal som inte är tillgänglighetsanpassad prioriteras ned, delvis på grund av det höga söktrycket.

3.4.3 Boverket följer inte upp tillgänglighetsåtgärderna

Den aktör som har tagit emot bidraget ska redogöra för projekten i sin slutredovisning. Boverket redogör i sin tur varje år för regeringen vad bidraget till allmänna samlingslokaler har använts till. Men enligt

⁵⁵ Boverket, *Årsredovisning 2020*, s. 88.

företrädare för Boverket följs tillgänglighetsåtgärderna inte upp och det finns inga särskilda krav på någon sådan uppföljning i förordningen. När det gäller bidraget för icke-statliga kulturlokaler finns inga skrivningar alls i förordningen om uppföljning.

4 Statens stöd till idrottsverksamhet

I detta kapitel redogör vi för statens stöd till idrottsverksamhet som omfattar ett årligt bidrag från staten till Sveriges Riksidrottsförbund. Vi inleder med att beskriva regeringens utgångspunkter för idrottspolitiken och statens styrning i bidragsgivningen. Vi redogör också för Riksidrottsförbundets process för att fördela medel och olika former av stöd för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att utöva idrott.

Sammanfattande iakttagelser

- Sveriges Riksidrottsförbund fördelar statens bidrag till idrottsrörelsen. Bidraget uppgår till närmare 2 miljarder kronor. Idrottsrörelsen är en del av det civila samhället och regeringen kan därför inte styra den på samma sätt som den styr myndigheter.
- Riksidrottsförbundet har stor frihet att fördela statens bidrag mellan olika medlemsorganisationer. Men regeringen anger vissa önskemål som gäller bidrag till idrottsutövning för personer med funktionsnedsättning i tre olika styrdokument, nämligen förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet, regleringsbrevet för anslaget⁵⁶ och regeringens riktlinjer för bidraget till Riksidrottsförbundet⁵⁷.
- Förordningen om statsbidraget till idrottsverksamhet innehåller åtta syften, men inget av dessa uttrycker att bidraget ska stödja idrott bland personer med funktionsnedsättning. Förordningens formulering om att bidraget ska göra det möjligt ”för alla människor att utöva idrott och motion” har inte haft samma genomslag som liknande formuleringar i styrningen av statsbidrag inom kulturområdet.

⁵⁶ Anslag 13:1, utgiftsområde 17, regleringsbrev för budgetåret 2021 (Ku2020/02624).

⁵⁷ Riktlinjer statens bidrag till idrotten för budgetåret 2021, Regeringsbeslut 2020-12-17, Ku2020/02624 (delvis).

- Statskontoret har funnit att återrapporteringen av hur idrottsrörelsen använder statsbidraget har fokus på de grupper och områden som ingår i förordningens syften. Där ingår inte personer med funktionsnedsättning.
- En grundläggande idé i idrottsrörelsen är att det ideella engagemanget har stor betydelse. Därmed har engagemanget stor betydelse även för i vilken utsträckning parasport bedrivs i de enskilda förbunden, vilket leder till ett ojämnt utbud av idrott för personer med funktionsnedsättning.
- Det finns en ambition inom idrottsrörelsen om att öka integreringen av personer med funktionsnedsättning i andra förbund än Parasportförbundet. Den största delen av den parasport som får stöd av Riksidrottsförbundet har bedrivits inom Parasportförbundet och Dövidrottsförbundet. En utveckling mot att överföra verksamhet från Parasportförbundet till övriga specialidrottsförbund har påbörjats.
- För 2019 redovisar Riksidrottsförbundet att cirka 45 miljoner kronor går till parasport av statsbidragets totalt knappt 2 miljarder. För 2020 kommer motsvarande belopp sannolikt att uppgå till cirka 60 miljoner kronor. Höjningen av bidraget till parasporten är ett led i att stimulera en integrering av parasport i andra förbund än Parasportförbundet.

4.1 Idrottsrörelsen är en del av det civila samhället

Idrottsrörelsen bygger till stor del på ideellt arbete och är en del av det civila samhället.⁵⁸ Det innebär att idrottsrörelsen själv lägger fast målen för sin verksamhet. Sedan 2010 har politiken för det civila samhället varit inriktad mot att förbättra villkoren för civilsamhället att fungera som en central del av demokratin.⁵⁹ Bland annat har regeringen slagit fast att civilsamhället har en viktig roll och att dess självständighet och handlingsutrymme ska bevaras och skyddas. Regeringen säger följande: ”Staten och dess myndigheter kan och bör inte styra det civila samhällets

⁵⁸ Prop. 1998/99:107 *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrorelse och underhållning.*

⁵⁹ Prop. 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*, sidan 1.

organisationer så att fler eller nya grupper omfattas, men kan bidra till en sådan utveckling genom t.ex. kunskap, statistik, villkor för statliga bidrag och genom att bidra till erfarenhetsutbyte och metodutveckling.”⁶⁰

Staten har även lagt fast tre grundstenar för idrottspolitiken.⁶¹ En av dessa slår bland annat fast att det statliga stödet ges till en fri och självständig idrottsrörelse som bygger på ideellt engagemang.

Det finns således goda skäl att värna om idrottsrörelsens självständighet. Men när det gäller de statsbidrag som staten lämnar till civilsamhället kan staten styra hur bidragen ska användas. När det gäller idrotten anger regeringen åtta syften med bidraget i förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Syftena rör bland annat barn och ungdomar särskilt samt jämställdhet och integration. Inget av syftena rör personer med funktionsnedsättning.⁶²

Vi beskriver förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet närmare nedan.

4.1.1 Initiativ till parasportverksamhet i två förbund har kommit från enskilda

Verksamheter som bedrivs inom civilsamhället bygger normalt till stora delar på ideellt arbete. Detta påverkar genomslaget av regeringens ambitioner vad gäller parasport, det vill säga idrott för personer med funktionsnedsättning.

Statskontoret har intervjuat två specialidrottsförbund inom Riksidrottsförbundet: Curlingförbundet och Basketförbundet. De driver sedan många år verksamhet som riktar sig till rullstolsburna idrottsutövare. Verksamheten består av både breddidrott och elitidrott. De intervjuade beskriver att parasporten växer fram utifrån enskildas intressen och engagemang i specialidrottsförbunden. I båda förbunden var initiativ från enskilda

⁶⁰ Ibid., sidan 50.

⁶¹ Prop. 1998/99:107 *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning*.

⁶² Syften finns även för statsbidraget till folkbildningen, där regeringen anger fyra syften i Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

personer viktiga, då verksamheterna för rullstolsburna startades. Ett av förbunden har under senare år även startat verksamhet för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Bakom verksamheten finns också i detta fall enskilda personer som är drivande. Detta följer de principer som har slagits fast av riksdagen och regeringen för civilsamhällets frihet och oberoende.

4.1.2 Det frivilliga engagemanget avgör var parasportverksamhet ska bedrivas

Representanterna för de specialidrottsförbund som Statskontoret har intervjuat vittnar också om att verksamheterna som riktar sig till personer med funktionsnedsättning har relativt få utövare och att de är ojämnt fördelade över landet. Två tredjedelar av utövarna i de två parasporterna för rullstolsburna är män.

Den ojämna geografiska spridningen av rullstolsbasket och rullstolscurling har att göra med betydelsen av det frivilliga arbetet. Intervjupersonerna anser att parasportverksamheterna är viktiga för deras respektive förbund. Men de bedömer att viljan att ta in parasport i föreningarna måste komma från den lokala nivån. Föreningarna i dessa båda specialidrottsförbund bestämmer själva över sin verksamhet och om de vill anordna parasport eller inte. Förbunden driver inte frågan om parasport genom att trycka på ovanifrån.

På motsvarande sätt uppger Riksidrottsförbundet att de inte trycker på gentemot förbunden. Detta beror bland annat på att idrottsrörelsens verksamhet till stor del bygger på frivilligt arbete och enskilda individers vilja och engagemang.

4.1.3 Diskussion om ökad integrering

Det finns en diskussion inom idrottsrörelsen om en ökad integrering av parasport i andra specialidrottsförbund än Parasportförbundet. Detta är det största av de två förbund som inriktar sig mot idrott för personer med funktionsnedsättning. Det mindre förbundet är Dövidrottsförbundet. Riksidrottsförbundet uppger i intervjuer med oss att Dövidrottsförbundet inte driver frågan om integrering, utan ser en separat verksamhet som den bästa lösningen för sin målgrupp.

Arbetet mot en ökad integrering sker i dialog mellan Parasportförbundet och de övriga specialidrottsförbunden. Det förs under våren 2021 samtal mellan Parasportförbundet och cirka 50 andra specialidrottsförbund.⁶³

En fördel med en integrering är att specialidrottsförbund har de bästa kunskaperna om ”sina” idrottsgrenar. En nackdel kan vara att enskilda specialidrottsförbund inte tar tillräcklig hänsyn till vad personer med funktionsnedsättning behöver. Parasportförbundet kommer därför att ha en roll som expertstöd för enskilda specialidrottsförbund. Det framkommer i våra intervjuer med Parasportförbundet.

4.2 Riksidrottsförbundet fördelar statsbidraget

Riksidrottsförbundet är idrottsrörelsens samlade organisation. Med stöd i lagen (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund fördelar Riksidrottsförbundet årligen bidrag till bland annat idrottsföreningar, RF-SISU-distrikt samt specialidrottsförbund. Anslaget uppgår för 2021 till 1 967 miljoner kronor.⁶⁴ RF-SISU distrikten har två roller. De har för det första rollen som distriktsförbund inom Riksidrottsförbundet och får då bidrag utifrån förordningen om statsbidrag till idrottsverksamhet.⁶⁵ För det andra har de rollen som studieförbund där SISU Idrottsutbildarna fördelar statsbidrag enligt förordningen om statsbidrag till folkbildningen.⁶⁶

Statsbidraget till idrottsverksamhet fördelas utifrån deltagande och ansökningar till ett stort antal idrotter och olika verksamheter. Det statliga stödet för idrott för personer med funktionsnedsättning konkurrerar därmed med andra intressen i idrottsföreningarna som är medlemmar i Riksidrottsförbundet.

I Riksidrottsförbundet ingår för närvarande 70 specialidrottsförbund. Parasportförbundet och Dövidrottsförbundet är två av dessa. Vartannat år samlas medlemsorganisationerna på RF-stämman för att utse styrelse och

⁶³ Skriftliga uppgifter från Parasportförbundet den 21 maj 2021.

⁶⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende anslag 13:1 inom utgiftsområde 17 kultur, medier, trossamfund och fritid, 2020-12-17, Ku2020/02624.

⁶⁵ Förordning (1999:117) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

⁶⁶ Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

besluta om organisationens inriktning. Organisationen har över 3 miljoner medlemmar och cirka 19 000 föreningar över hela landet. Idrottssverige är uppdelat i 19 distrikt där RF-SISU-distrikten fungerar som Riksidrottsförbundets förlängda arm, med motsvarande uppgifter i regionen.⁶⁷

4.3 Ramar för bidraget

Statsbidraget är reglerat genom tre olika styrdokument som regeringen beslutar om: en förordning, ett regleringsbrev för anslaget till Riksidrottsförbundet och ett årligt regeringsbeslut om riktlinjer för statens bidrag till idrotten.

Regeringens nuvarande styrning via regleringsbrev och riktlinjer innebär att regeringen pekar ut att den som fördelar bidragen ska ta hänsyn till intressen hos personer med funktionsnedsättning, men ger ingen vägledning om hur pass stort stödet ska vara till denna grupp, och inte heller till andra grupper av idrottsutövare. Nedan beskriver vi översiktligt innehållet i dessa dokument och hur de hänger samman med idrott för personer med funktionsnedsättning.

4.3.1 Förordningen anger att statsbidraget ska stödja verksamhet som möjliggör för alla att utöva idrott

Det finns goda skäl att bevara civilsamhällets självständighet och staten bör därför avstå ifrån att styra mål och inriktning. Men när det gäller de statsbidrag som staten lämnar till civilsamhället är det både möjligt och önskvärt att staten styr hur bidragen ska användas. Det kan ske genom den förordning som styr statsbidraget.

I förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet anger regeringen syften och andra förutsättningar för statsbidraget.⁶⁸ Det finns åtta olika syften. Ett av dem anger att statsbidraget ska stödja verksamhet som gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion.

⁶⁷ Riksidrottsförbundet, *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar. Riksidrottsförbundet 2020*, s. 1.

⁶⁸ Förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

Därmed liknar förordningens formuleringar de förordningar som vi har studerat inom kulturområdet (se kapitel 3).

Det finns inget uttalat syfte att statsbidraget ska stödja personer med funktionsnedsättning att utöva idrott. Förordningen säger däremot att i enlighet med syftena *får* statsbidrag lämnas ”...för att utveckla intresse för idrott hos barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning och främja möjligheterna till allsidig träning efter vars och ens fysiska och psykiska förutsättningar.”⁶⁹

4.3.2 Riksidrottsförbundet har stor frihet att använda anslaget till idrottsverksamheten

Regleringsbrevet för anslaget till idrottsverksamheten anger olika anslagsposter, men merparten av anslaget kan fördelas relativt fritt av Riksidrottsförbundet. De två största posterna är *Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen*, 1 244 miljoner kronor, och *Särskild satsning på idrott och motion*, 579 miljoner kronor.⁷⁰

När det gäller stöd till idrottsverksamhet bland personer med funktionsnedsättning finns ingen särskild anslagspost. Hur mycket medel som ska gå till idrottsverksamhet för denna grupp är sålunda inte ett beslut som regeringen fattar. Detta beslut fattas av Riksidrottsförbundet.

4.3.3 Krav på återrapportering av hur statsbidraget används för personer med funktionsnedsättning

Regeringen upprättar årligen riktlinjer för bidraget till Riksidrottsförbundet.⁷¹ Riktlinjerna innehåller särskilda prioriteringar för det kommande budgetåret. Riktlinjerna innehåller också olika krav på återrapportering som gäller idrottsutövning. Bland annat ska Riksidrottsförbundet, i samband med sin årsredovisning, lämna en särskild rapport där förbundet redovisar och kommenterar resultatet av sin

⁶⁹ Förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet, 5 § (förutsättningar för statsbidrag).

⁷⁰ Anslag 13:1, utgiftsområde 17, regleringsbrev för budgetåret 2021 (Ku2020/02624).

⁷¹ Riktlinjer statens bidrag till idrotten för budgetåret 2021, Regeringsbeslut 2020-12-17, Ku2020/02624 (delvis).

verksamhet utifrån föreskrifterna i förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

I elva punkter anger regeringen vad Riksidrottsförbundet särskilt ska redovisa i sin rapport till regeringen. Två punkter gäller idrottsutövning för personer med funktionsnedsättning:

- hur stödet till elitidrotten har utformats, inklusive hur bidraget har använts för förberedelser och deltagande i olympiska och paralympiska spel
- hur bidraget har använts till verksamhet för och ökad integrering av personer med funktionsnedsättning.

4.3.4 Förordningens syften präglar återrapporteringen

Statskontoret har granskat tre olika rapporteringar: verksamhetsberättelsen för 2020, Riksidrottsförbundets särskilda rapportering till regeringen för 2020 samt Idrottsrapporten för 2020.

Verksamhetsberättelsen ger en del av bilden av det ekonomiska stödet

Statskontoret har granskat Riksidrottsförbundets verksamhetsberättelse för 2020.⁷² Vi konstaterar att verksamhetsberättelsen innehåller särskilda redovisningar av de områden som ingår i syftena i förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet, exempelvis verksamhet som inriktar sig på barn och ungdomar, skillnader mellan mäns och kvinnors deltagande samt förhållanden som rör dopning. Men det finns ingen motsvarande redovisning av den verksamhet som riktar sig till personer med funktionsnedsättning. Riksidrottsförbundet redovisar att det förekommer utbildningsinsatser och erfarenhetsutbyten för att stödja föreningarna i att utveckla paraidrott men ger inte någon bild av vad det har resulterat i.⁷³

⁷² Riksidrottsförbundet, *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar. Riksidrottsförbundet 2020*.

⁷³ Ibid. s. 19 och 69 ff.

Verksamhetsberättelsen omfattar även en ekonomisk redovisning av organisationsbidraget till Parasportförbundet på totalt 22 miljoner kronor för 2020 och till Dövidrottsförbundet på 4 miljoner kronor.⁷⁴

En redovisning till regeringen ger en fylligare bild av det ekonomiska stödet

Vi har även granskat Riksidrottsförbundets särskilda rapportering till regeringen för 2020.⁷⁵ I denna presenteras en kompletterande bild av bidraget till parasport, med mer detaljer kring hur de riktade stöden är utformade. Vi redovisar detta i tabell 2 och 3 nedan.

Idrottsrapporten innehåller en indikator för personer med funktionsnedsättning

Slutligen har vi studerat ytterligare en rapport från Riksidrottsförbundet. Där finns ett antal indikatorer, bland annat en indikator som visar deltagandet i idrott bland personer med funktionsnedsättning. Indikatorn bygger på ett särskilt stöd som betalas ut bland annat för personer med funktionsnedsättning som deltar i aktiviteter. Indikatorn visar en negativ utveckling från 2017 till 2019, det vill säga antalet deltagare med funktionsnedsättning som berättigar föreningarna till stödet har minskat.

Rapporten ger ingen bestämd förklaring till indikatorns negativa utveckling. Riksidrottsförbundet anger där att en tänkbar förklaring till nedgången är att Simförbundet och Bordtennisförbundet har tagit över parasimning respektive parabordtennis. Det kan ha lett till att deltagartillfällena inom de idrotterna har registrerats utan tillägget med funktionsnedsättning.⁷⁶

I intervjuer med oss har Riksidrottsförbundet också fört fram att det allmänt finns brister i underlaget från de lokala föreningarna, eftersom föreningarna för yngre deltagare inte alltid registrerar hur många av dessa som har funktionsnedsättning. Det stöd som ges till föreningar för vissa deltagare ges nämligen till alla deltagare i åldern 7–25 år och då behöver man inte registrera funktionsnedsättning för att ansöka om bidraget.

⁷⁴ Ibid. s. 81.

⁷⁵ Riksidrottsförbundet, *Redovisning till regeringen 2020*, 2021-05-15, Dnr 931/19-25, ss. 36–39.

⁷⁶ Riksidrottsförbundet, *Idrottsrapporten 2020*, s. 45.

Deltagare med funktionsnedsättning berättigar till stöd även då de är äldre än 25 och registreras därmed i större utsträckning.

Det finns synpunkter om ofullständig uppföljning av hur resurser till parasport används

Företrädare för Parasportförbundet framför i våra intervjuer att de önskar en bättre uppföljning av hur medel som är avsedda för parasport används. Det gäller exempelvis det stöd som olika specialidrottsförbund tar emot för idrottsverksamhet som är riktad till personer med funktionsnedsättning. Även Riksidrottsförbundet har beskrivit detta i våra intervjuer. Det saknas i dag uppgifter om hur stödet för denna verksamhet används.

4.3.5 Handlingsplan för idrott för personer med funktionsnedsättning

Vartannat år samlas medlemsorganisationerna på RF-stämman för att utse styrelse och besluta om organisationens inriktning. 2017 beslutade RF-stämman om en handlingsplan för idrott för personer med funktionsnedsättning.⁷⁷

Handlingsplanen innefattar bland annat följande punkter för idrott bland personer med funktionsnedsättning:

- Ett särskilt kunskapscenter
- En egen beräkningsgrund för parasporten

Två år senare, 2019, beslutade stämman att uppdra till Riksidrottsstyrelsen att i samverkan med Parasportförbundet och andra specialidrottsförbund utreda och formulera ett förslag om vilket innehåll och vilken organisering ett gemensamt kunskapscenter ska ha. Stämman beslutade även att Parasportförbundet skulle få ekonomiskt stöd för att verka som idrottsrörelsens gemensamma kunskapscenter.

Ett förslag om innehåll och organisering av ett kunskapscenter presenterades och antogs på stämman 2021.⁷⁸ Bland annat ska ett kunskapsstöd innehålla pedagogiska metoder och utbildningsmaterial för

⁷⁷ Riksidrottsförbundet, *Redovisning till regeringen 2019*, 2020-05-15.

⁷⁸ <https://via.tt.se/pressmeddelande/kompetensstod-och-okat-ekonomiskt-stod-for-parasport?publisherId=3235685&releaseId=3300460> (hämtad 2021-06-01).

folkbildnings- och utbildningsverksamhet som inkluderar frågor som rör parasport samt ett kunskapsstöd gällande parasport.⁷⁹

Ett nytt ekonomiskt bidragssystem till specialidrottsförbunden för att bedriva parasportverksamhet började implementeras i januari 2020. Detta beskrivs närmare nedan.

4.4 Riksidrottsförbundet ger olika stöd till idrott

Riksidrottsförbundet fördelar medel till 70 olika specialidrottsförbund under 2021. Antalet mottagare kan variera något mellan åren.

En av mottagarna av statsbidraget är Parasportförbundet, som är ett särskilt förbund för personer med tre olika typer av funktionsnedsättningar: rörelsenedsättning, synnedsättning och intellektuell funktionsnedsättning. Ett mindre förbund organiserar idrott för personer med funktionsnedsättning, Dövidrottsförbundet, som har personer med hörselnedsättning i sin verksamhet.

Riksidrottsförbundet ger också särskilt stöd till olika specialidrottsförbund för varje person med funktionsnedsättning som deltar, det lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet).

4.4.1 Riksidrottsförbundet har lagt fast utgångspunkter för fördelning av medel

Fördelningen av anslagsmedel beslutas varje år på Riksidrottsförbundets stämma på förslag av Riksidrottsstyrelsen. Riksidrottsförbundet har slagit fast utgångspunkter för sin bidragsgivning.⁸⁰ Ett sextiotal ramar och principer gäller för specialidrottsförbunden och distriktsförbunden fram till och med 2025. Vi beskriver här endast de delar som tydligt rör idrott för personer med funktionsnedsättning.

⁷⁹ Riksidrottsförbundet, *10.19 RS förslag till RF stämman: Kompetensstöd till SF avseende parasport*, 2021.

⁸⁰ RS förslag till RF-stämman 2017: Riksidrottsförbundets stödformer, bilaga 1–3. Protokoll över RF-stämman 2019 i Jönköping.

Styrande ramar och principer nämner paraidrotten

Riksidrottsförbundet uttrycker att de ska stödja idrottsverksamhet för personer med funktionsnedsättning genom bland annat följande:

- Verksamhetsstödet ska oavsett bidragsmottagare ta hänsyn till paraidrottens särskilda utmaningar.
- Parasportförbundet ska ges en särställning i det ekonomiska stödssystemet som omprövas vartannat år av Riksidrottsstyrelsen allt eftersom handlingsplanen för paraidrott utvecklas.⁸¹

Även vägledande ramar och principer tar upp paraidrotten

Även här uttrycker Riksidrottsförbundet att de ska stödja idrottsverksamhet för personer med funktionsnedsättning genom följande:

- Ett specialidrottsförbund ska kunna få särskilt projektstöd (övergångsstöd) om de övertar paraidrott från Parasportförbundet.
- Specialidrottsförbund som organiserar paraidrott ska kunna få verksamhetsstöd för detta.

Dessa två punkter har tillkommit som en följd av att Riksidrottsförbundet och dess medlemsorganisationer diskuterar möjligheterna att överföra verksamheter inom Parasportförbundet till specialidrottsförbunden (se avsnitt 4.1.3).

4.4.2 Olika bidrag ger 60 miljoner till parasport

För 2021 är anslaget till idrottsrörelsen närmare 2 miljarder kronor. Det finns ingen särskild anslagspost för idrott för personer med funktionsnedsättning i regleringsbrevet. Hur mycket medel som ska gå till denna målgrupps idrottsverksamhet är ett beslut som fattas av Riksidrottsförbundet. I det underlag som Statskontoret har haft tillgång till så redovisar Riksidrottsförbundet att cirka 60 miljoner kronor har gått till parasport i olika specialidrottsförbund under 2020. Det innebär en stor

⁸¹ https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet-rim/dokument/2017/rf-stamman-2017/13.06.1-proposition_handlingsplan-for-idrott-for-personer-med-funktionsnedsattning_v1.0.pdf?w=900&h=900 (hämtad 2021-04-19).

ökning av det ekonomiska stödet, som under 2019 uppgick till cirka 45 miljoner.⁸²

Riksidrottsförbundet ger fyra olika typer av bidrag riktade till organisationer: organisationsstöd, verksamhetsstöd, projektstöd och uppdragsstöd.

Organisationsstöd – ett generellt stöd

Under 2020 tilldelades Parasportförbundet 9,8 miljoner kronor i organisationsstöd och Dövidrottsförbundet knappt 2,2 miljoner kronor.⁸³

Organisationsstöd går till alla specialidrottsförbund och till distriktsidrottsförbunden, som är oberoende organisationer inom Riksidrottsförbundet. Vart och ett av de olika specialidrottsförbunden är ansvarigt för en eller flera specifika idrotter. Undantaget är de två specialidrottsförbunden Parasportförbundet och Dövidrottsförbundet, som i stället ansvarar för sina målgrupper och för deras räkning bedriver olika idrotter.

Stödet är inte avgränsat till någon särskild verksamhet inom specialidrottsförbunden, vilket medför att förbunden kan använda det för det ändamål som varje förbund anser är viktigast för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Övriga stödformer är riktade

De övriga stödformerna, som alla är riktade, redovisas i tabell 2 nedan.

I linje med regeringens riktlinjer för statens bidrag till idrotten ska Riksidrottsförbundet redovisa sin verksamhet i en särskild rapport till regeringen. För 2019 fick specialidrottsförbunden drygt 27 miljoner kronor för parasportverksamhet enligt den redovisningen. Under 2020 ökade beloppet till knappt 43 miljoner. Ett nytt verksamhetsstöd på totalt 20 miljoner kronor tillkom under detta år i enlighet med handlingsplanen för idrott för personer med funktionsnedsättning (se avsnitt 4.3.5).

⁸² Riksidrottsförbundet, *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar. Riksidrottsförbundet 2020*, s. 81 och Riksidrottsförbundet, *Redovisning till regeringen 2020, 2021-05-15*, s. 38–39.

⁸³ Riksidrottsförbundet, *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar. Riksidrottsförbundet 2020*, s. 81.

Samtidigt minskade beloppen för andra poster, exempelvis projektstöd (som i redovisningen benämns Idrottslyftet-utvecklingsstöd) och stimulansstöd. Sammantaget ökade det ekonomiska stödet till förbunden för paraidrott med drygt 15 miljoner kronor.

Tabell 2. Ekonomiskt stöd till olika förbund för idrott för personer med funktionsnedsättning i 2019–2020, belopp i miljoner kr.

Typ av stöd	Mottagande förbund	2019	2020
SF-Paraidrott	Parasportförbundet	8,7	8,0
	Dövidrottsförbundet	1,4	2,3
Verksamhetsstöd paraidrott	Parasportförbundet		2,8
	Dövidrottsförbundet		0,6
	Övriga förbund		16,6
Idrottslyftet-utvecklingsstöd*	Parasportförbundet	5,9	3,4
	Dövidrottsförbundet	1,0	1,0
Elitstöd	Parasportförbundet	5,1	5,8
	Dövidrottsförbundet	0,5	0
Stimulansstöd	Parasportförbundet	2,4	2,1
	Dövidrottsförbundet	1,0	0,1
	Övriga förbund	1,4	0
Totalt		27,4	42,8

* För 2020 heter posten Idrottslyftet-utvecklingsstöd /Verksamhetsstöd Barn och ungdomsidrott.

Källa: Redovisning till regeringen 2020, 2021-05-15, Riksidrottsförbundet.

Verksamhetsstöd är ett riktat stöd till en viss eller till flera angivna verksamheter och kan ha flera olika slags syften och mål. Det finns numera två särskilda verksamhetsstöd för paraidrott: SF-Paraidrott som uppgick till drygt 10 miljoner kronor under 2020, och det nya verksamhetsstödet som uppgick till 20 miljoner kronor under 2020.

Syftet med stödet SF-Paraidrott är att ge alla specialidrottsförbund förutsättningar att bedriva och utveckla bra idrottsverksamhet för personer med funktionsnedsättning samt skapa förutsättningar för dem att leda och stödja föreningarnas verksamhet.

Det nya verksamhetsstödet delades ut för första gången under 2020 enligt ett regelverk som Riksidrottsförbundet har fastställt. Stödet ska gå till specialidrottsförbund som man bedömer genomför aktiviteter för

målgruppen och som har en viss organisering för arbetet på förbunds nivå. Stödet uppgick till 20 miljoner kronor.

En annan typ av stöd är projektstöden som ges till en i tiden avgränsad verksamhet. Totalt har Dövidrottsförbundet och Parasportförbundet fått drygt 4 miljoner kronor i projektstöd under 2020. (Detta är en del av något som benämns utvecklingsstöd och som ingår i anslagsposten Idrottslyftet i tabell 2 ovan.)

Riksidrottsförbundet ger också stöd för olika typer av uppdrag, så kallad uppdragsersättning. Förbundet ger exempelvis uppdragsersättning till Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) och till Parasport Sverige. Parasport Sverige består av Svenska Parasportförbundet och Sveriges Paralympiska Kommitté (SPK). Syftet är att ge förutsättningar för organisationerna att vid varje OS och Paralympics nå de fastlagda målen.

Utöver stödet till paralitetidrotten ger Riksidrottsförbundet också ett uppdragsstöd till Parasportförbundet för att stimulera utveckling av paraidrott genom att upprätthålla och utveckla den kompetens som i dag finns inom Parasportförbundet, samt att göra den tillgänglig för hela idrottsrörelsen. Detta är i enlighet med handlingsplanen för idrott för personer med funktionsnedsättning.⁸⁴ Ersättningen ska bidra till att utveckla ett stöd till specialidrottsförbunden i form av bland annat rådgivning och information. Ersättningen uppgår under perioden 2020–2021 till 2 miljoner kronor per år.⁸⁵ På RF-stämman 2021 fattades ett beslut om ett permanent kunskapscenter (se avsnitt 4.3.5).⁸⁶

Cirka tio specialidrottsförbund får också landslagsstöd, där delar av stödet går till paralitetverksamhet och Paralympics. Specialidrottsförbunden får

⁸⁴ Riksidrottsförbundet, *Redovisning till regeringen 2019*, 2020-05-15.

⁸⁵ <https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/mediearkiv/bidrag-och-stod/tilldelade-stod/regelverk/uppdragsersattning-parasportforbundet.pdf?w=900&h=900> (hämtad 2021-04-13) och intervju med Parasportförbundet.

⁸⁶ <https://via.tt.se/pressmeddelande/kompetensstod-och-okat-ekonomiskt-stod-for-parasport?publisherId=3235685&releaseId=3300460> (hämtad 2021-06-01).

detta stöd för sin sammanlagda elitverksamhet och det saknas uppgifter om hur stor del av detta stöd som går till paraidrotten.⁸⁷

4.4.3 Lokalt aktivitetsstöd på knappt 6 miljoner kronor för personer med funktionsnedsättning i alla åldrar

Riksidrottsförbundet fördelar även ett statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK-stödet). Det kan sökas av varje idrottsförening som är ansluten till något av specialidrottsförbunden som tillhör Riksidrottsförbundet, som bedriver verksamhet för deltagare i åldern 7–25 år och som ansöker om bidraget. LOK-stödet ska stödja idrottslig föreningsverksamhet för barn och ungdomar mellan 7 och 25 år. Men för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. LOK-stödet kan därför stödja aktiviteter för denna grupp, oavsett deras ålder.

Tabell 3. Aktivitetsstöd (LOK-stöd) 2019 för personer med funktionsnedsättning.

Förbund som föreningen tillhör	Antal deltagartillfällen	Beviljat belopp, tusen kr
Parasportförbundet	219 600	2 100
Dövidrottsförbundet	67 900	600
Övriga specialidrottsförbund	331 800	3 200
Summa	619 200	5 800

Anmärkning: LOK-stöd redovisas av RF med ett års eftersläpning. Uppgifter för år 2020 redovisas i maj 2022.

Källa: Redovisning till regeringen 2020, 2021-05-15, Riksidrottsförbundet.

Sammanlagt fick föreningarna LOK-stöd för närmare 5,8 miljoner kronor för personer med funktionsnedsättning för 2019. Detta innebar en minskning av beloppet med cirka 0,7 miljoner jämfört med två år tidigare, då 6,5 miljoner betalades ut i LOK-stöd för personer med funktionsnedsättning.⁸⁸

⁸⁷ Skriftliga uppgifter från Parasportförbundet den 28 maj 2021.

⁸⁸ Riksidrottsförbundet, *Redovisning till regeringen 2020, 2021-05-15, Dnr 931/19-25*, s. 38.

4.5 Regeringen vill se fler insatser för personer med funktionsnedsättning

I budgetpropositionen för 2021 skriver regeringen att ytterligare insatser behöver ske för att stärka integreringen av personer med funktionsnedsättning inom idrotten. Det gäller bland annat kompetensstöd till specialidrottsförbund som integrerar målgruppen i sin verksamhet och som integrerar personer som tidigare har ingått i Parasportsförbundets verksamhet. Regeringen anser också att barnrättsperspektivet inom idrotten behöver stärkas, bland annat med inriktning på att attrahera barn och ungdomar från grupper som i dag är underrepresenterade inom föreningsidrotten.⁸⁹

⁸⁹ Prop. 2020/21:1, *Budgetpropositionen för 2021*, Utgiftsområde 17, s. 167.

5 Statsbidrag till friluftsliv och kulturmiljövård

I detta kapitel presenterar vi vår analys av de statsbidrag som går till friluftslivet och kulturmiljövården. Vi fokuserar på statsbidraget för friluftsorganisationer som Svenskt Friluftsliv (en paraplyorganisation för ideella friluftsorganisationer) fördelar samt de statsbidrag som Naturvårdsverket och länsstyrelserna fördelar för att främja friluftsliv, kunskap om allemansrätten och förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Sammanfattande iakttagelser

- Svenskt Friluftsliv prioriterar inte insatser för att främja ett aktivt friluftsliv för personer med funktionsnedsättningar när de fördelar statsbidraget till friluftsorganisationer, eftersom bidragsförordningen inte lyfter fram personer med funktionsnedsättning. Regeringen har inte heller på något annat sätt signalerat att denna grupp ska prioriteras, exempelvis genom krav på redovisning.
- Länsstyrelserna fördelar LONA-bidraget till lokala naturvårdsprojekt, bland annat för att främja friluftsliv. Länsstyrelserna har integrerat frågor om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i sin bidragsfördelning. De ger viss prioritet till projekt som har den inriktningen, även om förordningen inte uttryckligen lyfter fram personer med funktionsnedsättning.
- Naturvårdsverket förmedlar till länsstyrelserna att personer med funktionsnedsättning är en av de prioriterade målgrupperna för LONA-bidraget, bland annat genom en vägledning. Naturvårdsverket stödjer också länsstyrelser och kommuner med information om hur de kan arbeta med tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- När Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna fördelar statsbidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer finns tillgänglighet med som en parameter att ta hänsyn till. Riksantikvarieämbetet har fått ett

regeringsuppdrag om att följa upp länsstyrelsernas arbete med tillgänglighet, vilket har lett till att länsstyrelserna fokuserar mer på frågan än tidigare.

5.1 Styrningen inom friluftslivspolitikern

I detta avsnitt redogör vi för den övergripande styrningen inom friluftslivspolitikern, med särskilt fokus på hur styrningen tar hänsyn till personer med funktionsnedsättning.

5.1.1 Ett av friluftslivspolitikerns mål är "tillgänglig natur för alla"

Friluftslivspolitikern är ett eget politikområde där ett stort antal olika myndigheter har uppdrag och roller. Regeringens övergripande styrning sker genom mål, genom särskilda medel till friluftsområdet samt genom att vissa myndigheter har uppdrag att följa upp målen. Miljödepartementet har det övergripande ansvaret för området.

Regeringen har slagit fast det övergripande syftet med friluftslivspolitikern, genom beslut om en proposition och som antagits genom beslut av riksdagen. Syftet är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv, där allemansrätten är en grund för friluftslivet.⁹⁰ Detta syfte specificeras genom de tio mål för friluftslivspolitikern som regeringen antog 2012.⁹¹ Flera av målen har att göra med tillgänglighet och är därmed relevanta för möjligheterna till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Störst relevans har mål 1, som innebär att naturen ska vara tillgänglig natur för alla. Enligt regeringens skrivelse är det "särskilt viktigt att underlätta tillgängligheten för personer med någon form av funktionsnedsättning, till exempel nedsatt rörlighet, nedsatt psykologisk förmåga, nedsatt hörsel eller nedsatt syn".⁹²

Till de särskilda medel som regeringen fördelar inom friluftslivspolitikern hör statsbidraget till friluftorganisationer (förordning 2010:2008) som

⁹⁰ Prop. 2009/10:238, *Framtidens friluftsliv*; Riksdagsskrivelse 2010/11:37 (avseende prop. 2009/10:238, *Framtidens friluftsliv*).

⁹¹ Regeringens skrivelse 2012/13:51, *Mål för friluftslivet*.

⁹² Regeringens skrivelse 2012/13:51, *Mål för friluftslivet*, s. 10.

Svenskt Friluftsliv fördelar. Men hit hör även statsbidrag som finansieras genom anslaget åtgärder för värdefull natur (1:3)⁹³, som insatser för att göra naturområden tillgängliga för friluftsliv och för att öka kunskapen om allemansrätten.

5.1.2 Naturvårdsverket har ett övergripande ansvar för uppföljning av friluftslivspolitiken

Det finns en eller två samordnande myndigheter för varje mål inom friluftslivspolitiken. Dessa myndigheter ansvarar för uppföljning av målet. När det gäller exempelvis målet Tillgänglig natur för alla är det Boverket som har ansvar för uppföljningen, medan Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket tillsammans har ansvaret för målet Tillgång till natur för friluftsliv. Naturvårdsverket har även det övergripande ansvaret för att samordna uppföljningen av de tio målen. Detta innebär bland annat att Naturvårdsverket sammanställer övergripande rapporter med hjälp av underlag och analyser från de övriga myndigheterna.

Insatser för tillgänglighet har genomförts, men många med funktionsnedsättning upplever hinder

I Naturvårdsverkets senaste övergripande rapport om friluftspolitiken (från 2019) bedömer Boverket att utvecklingen är ”försiktigt positiv” när det gäller att nå målet Tillgänglig natur för alla.⁹⁴ Genom initiativ på olika nivåer har fysiska åtgärder i naturen genomförts, liksom kunskapshöjande åtgärder och informationssatsningar. Men Boverket uppger att det saknas underlag för att bedöma i vilken utsträckning åtgärderna är tillräckliga för att motsvara olika gruppers behov.⁹⁵ Rapporten beskriver några av de hinder för friluftsliv som personer med funktionsnedsättning upplever samt nämner åtgärder som bland annat kommuner har genomfört för att främja tillgängligheten denna grupp.

Naturvårdsverket konstaterar att en majoritet personer med funktionsnedsättning skulle vilja utöva friluftsliv i större utsträckning än de faktiskt

⁹³ Budgetproposition 2019/20, Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur.

⁹⁴ Naturvårdsverket (2019), *Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2019*.

⁹⁵ *Ibid.*, s. 16.

gör (55 procent enligt den enkätundersökning som har genomförts).⁹⁶ Ungefär samma andel av personer utan funktionsnedsättning, 54 procent, uppgav att de inte har kunnat ägna sig åt friluftsliv i samma utsträckning som de har önskat.

Men personer med funktionsnedsättning upplever andra typer av hinder än personer utan funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning upplever oftare att aktiviteten är för fysiskt krävande, att det finns en brist på transportmöjligheter samt att de är otrygga. Personer som inte har någon funktionsnedsättning uttrycker å andra sidan i högre grad att tidsbrist är ett hinder. Enkätsvaren tyder på att många personer med funktionsnedsättning är intresserade av att utöva friluftsliv och att det är angeläget att genomföra fler insatser för att riva ner hinder, till exempel att åtgärda den fysiska miljön och att anordna riktade aktiviteter.

Naturvårdsverket tar fram kunskapsunderlag och fördelar bidrag

Naturvårdsverket uppger till Statskontoret att de genom friluftslivspolitikens mål har ett tydligt uppdrag att främja alla människors möjlighet att ta del av friluftslivet utifrån sina förutsättningar. Tillgänglighet till naturen för alla människor, inklusive personer med funktionsnedsättning, är därför ett perspektiv som Naturvårdsverket uppger att de har integrerat i sin verksamhet. Bland annat har myndigheten tagit fram en handbok för åtgärder för tillgänglighet i natur- och kulturområden, i samarbete med Riksantikvarieämbetet och Handisam.⁹⁷ Handboken innehåller bland annat information om lagstiftningen för området, till exempel plan- och bygglagen (PBL) och konkreta riktlinjer om hur åtgärderna för genomföras. Naturvårdsverket fördelar också årligen anslaget för åtgärder för värdefull natur, som bland annat används till tillgänglighetsåtgärder. Myndigheten

⁹⁶ Ibid., s. 26; Naturvårdsverket (2018), *Friluftsliv 2018. Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*, s. 33.

⁹⁷ Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Handisam (2013), *Tillgängliga natur- och kulturområden. En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*. Handisam (Myndigheten för handikappolitisk samordning) var en myndighet som lades ner 2014 och vars verksamhet delvis fördes över till det nybildade Myndigheten för delaktighet.

ansvarar också för uppföljningen av statsbidraget till friluftsförbund och organisationer.

5.2 Statsbidraget till friluftsförbund och organisationer

Ett centralt bidrag inom friluftslivspolitikerna är bidraget till friluftsförbund och organisationer. Det omfattar knappt 48 miljoner kronor årligen och fördelas av Svenskt Friluftsliv.

Bidragsförordningen lyfter inte särskilt fram personer med funktionsnedsättning, vilket medför att Svenskt Friluftsliv tolkar att projekt som riktar sig till denna grupp inte bör prioriteras särskilt när de fördelar bidragen. Svenskt Friluftsliv uppmuntrar inte heller aktivt till projekt som ska syfta till att stärka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning och har inte heller möjlighet att fungera som ett kunskapsstöd i dessa frågor. Men det finns ändå exempel på projekt som finansieras av bidraget och som syftar till att stärka tillgången till friluftsliv för personer med funktionsnedsättning, till exempel ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF).

Naturvårdsverkets uppföljning av de friluftspolitiska målen visade att en stor andel personer med funktionsnedsättning är intresserade av att utöva friluftsliv men att de upplever hinder i form av bland annat fysiska begränsningar och otrygghet (se avsnitt 5.1.2). Det tyder på att deras tillgång till friluftsliv är sämre jämfört med personer utan funktionsnedsättning. Eftersom bidraget enligt förordningen ska stödja alla människors möjligheter att uppleva friluftsliv, menar Statskontoret att Svenskt Friluftsliv bör se till att bidraget också främjar möjligheterna till friluftsliv för personer med funktionsnedsättning.

5.2.1 Bidraget ska främja möjlighet till friluftsliv för alla människor

Bidraget styrs av förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsförbund och organisationer. Syftet med bidraget är enligt förordningen att stödja människor att organisera sig för vistelse i naturen och utövande av friluftsliv med allemansrätten som grund samt att ge alla människor möjlighet att genom friluftsliv få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om naturen och miljön. Personer med funktionsnedsättning nämns inte uttryckligen i förordningen, men

formuleringen ”alla människor” kan tolkas som att det ska finnas en bredd i de målgrupper som bidraget når. Förordningen innehåller även ett demokrativillkor som bland annat innebär att de som tar emot bidraget ska respektera demokratins idéer, inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering.

Bidraget lämnas dels som verksamhetsbidrag, dels som organisationsbidrag. De som kan söka bidraget är ideella organisationer som har som ändamål att bedriva eller främja ett långsiktigt hållbart friluftsliv (det vill säga friluftsförbund). Det är Svenskt Friluftsliv som fördelar bidraget. Svenskt Friluftsliv är en paraplyorganisation för friluftsförbund i Sverige.

Ingen systematisk uppföljning ur tillgänglighetsperspektiv

Naturvårdsverket ska varje år redovisa till Miljödepartementet hur bidraget har använts, om ändamålen har uppnåtts samt, om det är möjligt, bidragets effekter. Svenskt Friluftsliv ska ge Naturvårdsverket det underlag som myndigheten behöver för redovisningen. Vi konstaterar att varken personer med funktionsnedsättning eller tillgänglighetsfrågor finns med bland de aspekter som följs upp systematiskt.

Uppföljningen av bidraget har utvecklats under senare år och rapporteringen innehåller nu fler effektmål samt uppgifter om könsfördelning. Rapporteringen av bidraget omfattar inte specifikt uppgifter om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Men Naturvårdsverket uppger också till Statskontoret att Miljödepartementet inte har framfört några särskilda önskemål om uppföljningen, utöver den generella synpunkten att effektmål bör finnas med. Miljödepartementet uppger till Statskontoret att de är nöjda med hur redovisningen av bidraget fungerar. De bekräftar att de inte har efterfrågat att uppgifter om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning regelmässigt ska ingå i uppföljningen. Men Statskontoret bedömer att det ändå finns det en risk att bidraget används på ett sätt som inte stärker förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att ta del av i friluftsliv i och med att de inte omfattas av uppföljningen.

I budgetpropositionen för 2021 gör regeringen en bedömning av bidragets effekter utifrån Naturvårdsverkets redovisning. Regeringen bedömer att bidraget gör det möjligt för människor att i högre grad organisera sig för

att vistas i naturen och utöva friluftsliv genom de organisationer och aktiviteter som får medel. Bidraget ger därmed goda effekter för samhället och för folkhälsan.⁹⁸ En något mer utförlig analys finns i budgetpropositionen för 2020, där regeringen särskilt lyfter fram de satsningar som friluftorganisationerna har gjort för att nå barn och unga samt nyanlända.⁹⁹

Regeringen styr inte bidraget mot tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Våra intervjuer med Svenskt Friluftsliv visar att de för en löpande, informell dialog med Miljödepartementet, som på så sätt ger inspel kring bidragsfördelningen. Dessa inspel gäller till exempel vilka målgrupper som bör prioriteras. I den dialogen har Svenskt Friluftsliv tagit upp frågan om personer med funktionsnedsättning, men enligt organisationen har departementet har inte lyft fram att denna grupp borde prioriteras särskilt i bidragsfördelningen. Miljödepartementet bekräftar denna bild.

5.2.2 Svenskt Friluftsliv prioriterar inte funktionsnedsättning i sin fördelning

Svenskt Friluftsliv har 27 medlemsorganisationer, varav en majoritet årligen söker och får bidraget. Alla förbund som uppfyller förordningens krav kan söka bidraget. Det finns alltså inget krav på medlemskap i paraplyorganisationen för att kunna söka bidrag. På grund av hård konkurrens om medel är det ändå i praktiken främst förbund som är medlemmar i Svenskt Friluftsliv som tar del av bidraget till friluftorganisationer.

Styrelsen i Svenskt Friluftsliv har delegerat till en extern fördelningskommitté att fatta beslut om vilka organisationer som ska få del av bidraget. Inför den årliga beslutsprocessen har Svenskt Friluftslivs styrelse möjlighet att göra medskick till kommittén om vad den bör ta hänsyn till utöver vad som framgår i själva förordningen. Inför bidragsåret 2021 gav styrelsen instruktioner om tre aspekter som var särskilt viktiga att ta hänsyn till: barn och ungas möjlighet att utöva friluftsliv, satsningar på

⁹⁸ Proposition 2020/21:1, Utgiftsområde 17, avsnitt 16.7.4 och 16.7.5.

⁹⁹ Proposition 2019/20:1, Utgiftsområde 17, avsnitt 15.8.2.

nya målgrupper för friluftslivet (främst nyanlända) samt de tio friluftslivspolitiska målen. Personer med funktionsnedsättning fanns inte uttalat med som en grupp att satsa på och projekt för att öka tillgängligheten för denna grupp har inte heller prioriterats särskilt. Förordningen innehåller ett mer generellt formulerat syfte att ”ge alla människor möjlighet att genom friluftsliv få naturupplevelser...” Bland de friluftslivspolitiska målen finns å andra sidan målet Tillgänglig natur för alla, där förarbetena pekar ut personer med funktionsnedsättning som en viktig grupp.

Det finns enstaka exempel på projekt för tillgänglighet

Svenskt Friluftsliv ställer inga generella krav på att den verksamhet som bidraget för friluftslivsorganisationer finansierar ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Men det finns exempel på lokalt initierade projekt som riktar sig till personer med funktionsnedsättning och som finansieras med hjälp av verksamhetsbidraget. Exempelvis har Scouterna fått 1,3 miljoner för projektet Funka olika i friluftslivet, vars syfte är att göra friluftslivet mer tillgängligt för barn och unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF). Genom projektet ska scoutkårer kunna få stöd av konsulenter som hjälper scoutledarna att bättre anpassa sitt ledarskap till barn och unga med ADHD och autism.¹⁰⁰ Cykelfrämjandet vänder sig också till barn och unga med NPF genom sitt projekt Stigcykling för barn och unga, där de samverkar med Attention, intresseorganisationen för personer med NPF, vilka bidrar med sin kunskap för att kunna genomföra anpassade aktiviteter.¹⁰¹ Ytterligare ett exempel är Svenska Turistföreningen, som har ett projekt som ska bidra till naturupplevelser för barn med Downs syndrom.

Myndigheten för delaktighet (MFD) visar i sin rapport *Aktiv fritid* att personer med NPF sällan är målgrupp för särskilda satsningar inom fritidsområdet. Många unga personer med NPF anger också att de inte känner tillhörighet i generella aktiviteter och de därför slutar tidigare med

¹⁰⁰ Scouternas webbplats

(<https://www.mynewsdesk.com/se/scouterna/pressreleases/nytt-projekt-scouterna-fortsatter-goera-friluftslivet-tillgaengligt-foer-fler-2962282>), hämtad 2021-05-04.

¹⁰¹ Attention's webbplats (<https://attention.se/blog/2020/05/08/alla-ska-med-stigcykling-for-unga-med-npf/>), hämtad 2021-05-04.

fritidsaktiviteter än jämnåriga.¹⁰² Statskontoret bedömer därför att Scouternas och Cykelfrämjandets initiativ för att stärka möjligheterna till friluftsliv för ungdomar med NPF är angelägna.

Svenskt Friluftsliv följer inte upp bidraget utifrån funktionsnedsättning

De föreningar som tar del av bidraget måste varje år redovisa till Svenskt Friluftsliv hur de har använt medlen. Svenskt Friluftsliv sammanställer uppgifter om bland annat könsfördelning och de olika områden som har prioriterats under det aktuella bidragsåret. Till exempel har nyanlända varit en sådan prioriterad grupp. Däremot är det ingen som systematiskt följer upp insatser riktade till personer med funktionsnedsättning och det saknas därför kunskap om hur de olika förbunden når ut med dessa insatser och vilka effekter de har. Svenskt Friluftsliv framhåller också att det kan vara känsligt att samla in uppgifter om funktionsnedsättning. Men i våra intervjuer framkommer att Svenskt Friluftsliv ändå känner till att vissa former av friluftsverksamhet riktad till exempelvis barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har varit framgångsrika och att de har bidragit till en aktiv fritid för barn i denna grupp.

Riktade insatser kan vara kostsamma och kräver kunskap

Svenskt Friluftsliv framhåller också att insatser riktade till personer med funktionsnedsättning kan vara kostsamma, till exempel om deltagare behöver en ledsagare för att kunna vara med i aktiviteterna. De konstaterar också att arrangörer kan behöva mer kunskap för att kunna genomföra verksamhet riktad till personer med funktionsnedsättning på ett bra sätt. Ledare kan till exempel behöva utbildning. Svenskt Friluftsliv har i dag inte någon möjlighet att bidra med sådant kunskapsstöd.

5.3 Medel som Naturvårdsverket och länsstyrelserna fördelar

Genom anslag 1:3 åtgärder för värdefull natur fördelar Naturvårdsverket årligen medel för åtgärder för att bevara eller tillgängliggöra värdefulla

¹⁰² MFD (2020) *Aktiv fritid*, s. 10f.

naturområden. Sådana åtgärder omfattar bland annat att insatser för att stärka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

I det här avsnittet redovisar vi vår analys av två statsbidrag som finansieras via anslaget: LONA-bidraget (lokala naturvårdssatsningen) och bidraget för att öka kunskapen om allemansrätten. Anslaget omfattar även andra medel som delvis används för att tillgängliggöra värdefulla naturområden, till exempel medel för förvaltning av nationalparker, naturreservat samt Naturum-verksamhet. Dessa delar ingår inte i vår analys, eftersom verksamheten drivs mestadels av länsstyrelserna och de medel som går till länsstyrelserna fördelas till dem utan ansökan.

5.3.1 LONA-bidraget används bland annat till att tillgängliggöra naturområden

LONA-bidraget ska stimulera kommuners, ideella föreningars och andra lokala aktörers långsiktiga engagemang i naturvård. Kommuner kan söka bidraget för att genomföra projekt som ska vara till nytta för naturvård, friluftsliv och folkhälsa. Naturvårdsverket fördelar medel till länsstyrelserna och kommunerna söker sedan bidraget från respektive länsstyrelse.

LONA-bidraget består av tre delar: ordinarie LONA samt en satsning på våtmark och en på pollineringsprojekt. Vår undersökning fokuserar på ordinarie LONA, eftersom de andra inte i första hand syftar till att främja friluftsliv. De medel som fördelades inom ordinarie LONA uppgick 2020 till 69 miljoner kronor.¹⁰³

Ansökningarna bygger ofta på lokala initiativ från företag, föreningar eller markägare. En lokal aktör med en projekttid kan presentera den för kommunen och föreslå att kommunen ställer sig bakom ansökan. Projekten genomförs antingen i kommunens egen regi eller av en lokal aktör som då har tecknat avtal med kommunen. Det är alltid kommunen som är projektledare och ansvarig, från ansökan fram till slutrapportering.

Statskontoret konstaterar att tillgänglighetsåtgärder för personer med funktionsnedsättning är ett av de syften som länsstyrelserna prioriterar när

¹⁰³ Naturvårdsverket, *Årsredovisning 2020*, s. 74.

de fördelar bidraget. Länsstyrelserna utgår då från friluftslivspolitikens övergripande mål och från Naturvårdsverkets vägledning. Länsstyrelserna uppmuntrar också kommunerna att lämna in ansökningar som gäller projekt som riktar sig till personer med funktionsnedsättning. Länsstyrelserna bidrar också med kunskapsstöd i tillgänglighetsfrågor med hjälp av Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket ger stöd och hjälper länsstyrelserna att tolka förordningen

Bidraget styrs av förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt. Förordningen anger en rad ändamål som bidraget kan användas till, varav ett exempelvis är ”vård och förvaltning av områden, naturtyper eller bestånd av arter som bedöms värdefulla från naturvårdssynpunkt, inklusive åtgärder som syftar till att främja friluftsliv och liknande nyttjande av naturområden”. Det innebär att bidraget kan användas till åtgärder som syftar till att främja friluftsliv. Detta kan till exempel ske genom åtgärder som syftar till att naturområden ska bli tillgängliga för fler grupper av människor, däribland personer med funktionsnedsättning. Men förordningen tar inte specifikt upp vare sig tillgänglighet eller funktionsnedsättning.

Naturvårdsverket styr inte vad länsstyrelserna väljer att prioritera när de fördelar bidraget, men ger däremot länsstyrelserna stöd i processen. Bland annat finns en vägledning som länsstyrelserna ska använda sig av.¹⁰⁴ Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning nämns i vägledningen som ett av många kriterier länsstyrelserna bör ta hänsyn till när de bedömer ansökningar om bidrag. Men länsstyrelserna får själva välja vilken vikt de vill lägga vid dessa olika kriterier.

Alla kommuner som tar del av bidraget ska årligen lämna en redovisning till länsstyrelserna. Projekten följs upp efter ändamål, vilket innebär att det till exempel går att undersöka hur många projekt som har till syfte att tillgängliggöra naturområden för personer med funktionsnedsättning. Men Naturvårdsverket redovisar inte regelmässigt dessa uppgifter i sin uppföljning av bidraget. Uppföljningen redovisas i årsredovisningen, och

¹⁰⁴ Naturvårdsverket, *Vägledning om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt enligt förordning (2003:598)*, versionen daterad 2021-04-12.

Naturvårdsverket har även tagit fram särskilda rapporter om LONA-bidraget.¹⁰⁵

Personer med funktionsnedsättning är en av flera prioriteringar

Länsstyrelserna ser positivt på projekt som syftar till att göra naturområden tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. De bedömer att sådana projekt ligger helt i linje med LONA-bidragets syfte. Det framgår av de intervjuer som Statskontoret gjort med handläggare på länsstyrelserna. Även om varken begreppen ”funktionsnedsättning” eller ”tillgänglig” förekommer i förordningen finns formuleringen ”åtgärder som syftar till att främja friluftsliv och liknande nyttjande av naturområden” bland syftena. Länsstyrelserna kopplar detta till ett av friluftslivspolitikens övergripande mål, Tillgänglig natur för alla.

Naturvårdsverket lyfter i sin vägledning för LONA fram tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning som ett av flera kriterier för länsstyrelserna att ta hänsyn till.¹⁰⁶ De länsstyrelser som vi har intervjuat bekräftar att det är ett kriterium som de väger in när de beslutar om vilka ansökningar som ska beviljas, men att bidraget har flera andra syften som också är viktiga. De beskriver att handläggarna gör en sammanvägning utifrån många olika aspekter, där att projektet riktar sig till personer med funktionsnedsättning är en av flera faktorer som kan ge en fördel.

Handläggarna på länsstyrelserna förmedlar i sina kontakter med kommunerna att personer med funktionsnedsättning är en viktig målgrupp för LONA-bidraget och vid behov hänvisar de till Naturvårdsverkets handbok för att tillgängliggöra naturområden för personer med funktionsnedsättning.¹⁰⁷ Statskontoret har analyserat uppgifter som finns registrerade i LONA-tjänsten. Dessa uppgifter visar att 112 projekt av totalt 3 011 som har beviljats sedan 2010 innehåller åtgärder för att öka

¹⁰⁵ Naturvårdsverket (2017), *Tio års erfarenheter med LONA – lokala naturvårds-satsningen*. Rapport 6748.

¹⁰⁶ Naturvårdsverket, *Vägledning om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt enligt förordning (2003:598)*, versionen daterad 2021-04-12.

¹⁰⁷ Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Handisam (2013), *Tillgängliga natur- och kulturområden. En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*.

tillgängligheten för äldre eller personer med funktionsnedsättning.¹⁰⁸ Det bekräftar bilden att tillgänglighetsanpassningar är ett av många syften som bidraget används till. Dessutom visar uppgifterna att ansökningar som innehåller tillgänglighetsåtgärder riktade till äldre eller personer med funktionsnedsättning har en högre beviljandegrad än de ansökningar som saknar sådana åtgärder (74 procent gentemot 65 procent).¹⁰⁹ Detta gäller de ansökningar om LONA-bidrag som har kommit in sedan 2010. Statskontoret konstaterar att beviljandegraden tyder på att länsstyrelserna ger en viss prioritet till syftet att öka tillgängligheten.

De åtgärder som kommunerna söker medel för är av många slag. Det handlar om åtgärder som främjar fysisk framkomlighet, som ramper, spänger och bryggor, men också om till exempel hörselslingor och skyltar med blindskrift. Andra projekt handlar om att skapa aktiviteter som särskilt riktar sig till personer med funktionsnedsättning, för att stimulera deras intresse och sänka tröskeln för dem att ta sig till naturområden. Naturvårdsverket har samlat goda exempel på LONA-projekt i en rapport från 2017, där de bland annat berättar om projekt som har arrangerat naturguidningar för personer med funktionsnedsättning i samverkan med funktionsrättsorganisationer.¹¹⁰

5.3.2 Bidrag för att öka kunskapen om allemansrätten

Naturvårdsverket fördelar genom anslag 1:3 ett bidrag för att öka kunskapen om allemansrätten. Bidraget styrs inte av någon förordning, utan i stället framgår det av Naturvårdsverkets regleringsbrev att bidraget kan delas ut till ideella organisationer som arbetar med natur-, miljö- eller friluftslivfrågor i syftet att sprida information om allemansrätten.¹¹¹ I förlängningen ska detta arbete, enligt Naturvårdsverket, leda till att fler människor väljer att vara ute i naturen, att de känner sig hemma där, och att problem med skador och störningar minskar.

¹⁰⁸ Skriftliga uppgifter från Naturvårdsverket den 29 april 2021.

¹⁰⁹ Skriftliga uppgifter från Naturvårdsverket den 30 april 2021.

¹¹⁰ Naturvårdsverket 2017: *Naturvård och friluftsliv Sverige runt. Vägvisare till en kunskapsbank med erfarenheter från LONA-projekt*, s. 12.

¹¹¹ Regleringsbrev för Naturvårdsverket 2021, s. 13.

Föreningar som kan söka bidraget ska enligt Naturvårdsverkets kriterier ha varit verksamma i minst tre år. Organisationerna måste också vara demokratiskt uppbyggda och i sin verksamhet respektera demokratis idéer, inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering. Bidraget omfattar förhållandevis små summor. Bidragsåret 2020 fick åtta organisationer dela på 3 miljoner kronor.

Barn, unga och nyanlända prioriteras – men inte personer med funktionsnedsättning

Vissa målgrupper är särskilt prioriterade. Minst två tredjedelar av de pengar som delas ut ska gå till informationsinsatser som riktar sig till barn, unga, nyanlända samt de som utövar aktiviteter som riskerar att störa eller skada skog och mark. Personer med funktionsnedsättning hör alltså inte till de grupper som Naturvårdsverket har valt att specifikt lyfta fram och prioritera när de fördelar bidragen. Däremot finns det ett generellt mål om att uppnå en bredd i de målgrupper som insatserna riktar sig till. Det skulle kunna leda till att myndigheten kan prioritera personer med funktionsnedsättning.

Kommunikation om allemansrätten ska vara tillgänglig och inkluderande

Naturvårdsverket uppmanar de sökande att vara inkluderande i sina kommunikationsinsatser och har därför tagit fram en checklista för normmedveten kommunikation. Checklistan uppmanar de sökande att reflektera över vilka personer som syns på bilder, om det till exempel finns med personer med synlig funktionsnedsättning. Checklistan säger också att språket bör vara inkluderande och lättläst och att elektroniskt material bör vara tillgänglighetsanpassat.

5.4 Bidrag till kulturmiljövård

Kulturarvet omfattar bland annat kulturlandskap, kulturmiljöer och kulturföremål.¹¹² Det är en del av kulturpolitiken. Riksantikvarieämbetet ansvarar för frågor om kulturarvet på nationell nivå. Länsstyrelserna

¹¹² Se vidare om definitionen på Riksantikvarieämbetets webbsida: <https://www.raa.se/kulturarv/>. Hämtat 2021-06-01.

ansvarar för det statliga kulturmiljöarbetet i länet, tillsammans med regionerna.

I arbetet ingår även ansvar för att fördela statsbidraget till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.¹¹³ Bidraget omfattade 273,7 miljoner kr år 2020.¹¹⁴ Statsbidraget har flera ändamål varav ett är att tillgängliggöra kulturmiljöer. Riksantikvarieämbetet fördelar ramar och delegerar beslutsrätten till länsstyrelserna, utom för omkring 5 procent som fördelas direkt av Riksantikvarieämbetet. Det är länsstyrelserna som gör prioriteringarna vid fördelningen. Enligt Riksantikvariatets årsredovisning 2020 användes 10 procent av bidraget till syften tillgängliggörande och information, medan 72 procent gick till vård av kulturmiljöer.¹¹⁵ Detta gäller de delar av bidraget som fördelades av länsstyrelserna.

5.4.1 Tillgänglighet finns med som en aspekt i både uppdrag, mål och statsbidrag

Tillgänglighet finns med som en aspekt i både länsstyrelsernas och Riksantikvarieämbetets grundläggande uppdrag. Länsstyrelserna ska enligt sin instruktion ”vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning”.¹¹⁶ Riksantikvarieämbetet har enligt sin instruktion ett samlat ansvar, sektorsansvar, för funktionshinderfrågor som har att göra med myndighetens verksamhetsområde.¹¹⁷

Myndigheternas arbete styrs av de nationella målen för kulturmiljöarbetet och av statsbidragets förordning. De nuvarande målen för kulturmiljöarbetet tar bland annat sikte på ett inkluderande samhälle och att människor ska kunna vara delaktiga i kulturmiljöarbetet. Även de kulturpolitiska målen styr arbetet inom området (se även kapitel 3). Förordningen anger att det vid insatser för tillgängliggörande ska ”läggas

¹¹³ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

¹¹⁴ Riksantikvarieämbetet, *Årsredovisning 2020*, s. 38.

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion.

¹¹⁷ Förordning (2014:1585) med instruktion för Riksantikvarieämbetet.

särskild vikt vid att kulturarvet så långt som möjligt bör göras tillgängligt och användbart för alla”.¹¹⁸

5.4.2 Tillgänglighet är en av flera parametrar vid fördelningen av statsbidrag

Statskontoret har intervjuat fyra länsstyrelser om arbetet med statsbidraget kring värdefulla kulturmiljöer. Intervjuerna visar att tillgänglighet till kulturmiljöer är en av flera parametrar som länsstyrelserna tar hänsyn till när de beslutar om hur bidraget ska fördelas. En av de intervjuade länsstyrelserna har exempelvis en bidragsstrategi som säger att tillgänglighet är en aspekt som ska prioriteras i bidragsfördelningen.

Bidragsfördelningen fokuserar på att alla människor ska kunna ta del av de byggnadsminnen som är öppna för allmänheten. När länsstyrelserna får ansökningar om tillgänglighetsåtgärder försöker de så långt som möjligt att prioritera dem.

Sökande uppmanas att fokusera på tillgänglighet

En av de intervjuade länsstyrelserna uppger att de informerar de som ansöker om tillgänglighet och uppmanar dem att fokusera på ”tillgänglighet för fler”. De beskriver att det då är större sannolikhet att de får bidrag. Samtidigt bedömer länsstyrelserna att de kan bli bättre på att trycka mer på tillgänglighet i informationen på webbplatsen och i ansökningsblanketten.

Länsstyrelserna arbetar just nu med att utveckla en gemensam e-tjänst där ansökan om statsbidraget kommer att ingå. Avsikten är att det ska finnas med en fråga om tillgänglighet så att alla sökanden behöver ta ställning, vilket ser olika ut i dag mellan olika länsstyrelser.

5.4.3 Både Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna kan ge stöd kring tillgänglighet

Riksantikvarieämbetet stödjer och vägleder framför allt länsstyrelserna men även bidragssökande i olika bidragsfrågor, till exempel tillgänglighet.

¹¹⁸ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Riksantikvarieämbetet erbjuder exempelvis en interaktiv webbutbildning om tillgängliga natur- och kulturområden.

Men framför allt är det länsstyrelserna som på olika sätt ger information och vägledning till de sökande i tillgänglighetsfrågor. De utgår då från en handbok om tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer som Riksantikvarieämbetet har tagit fram tillsammans med Naturvårdsverket och dåvarande Handisam.¹¹⁹

Det finns bra kunskaper om tillgänglighet

Länsstyrelserna anser att de har bra kunskapsunderlag och bra kunskaper om hur de sökande kan arbeta med tillgänglighet. Handboken om tillgänglighetsåtgärder ger en bra vägledning, enligt de tjänstemän på länsstyrelserna som vi har intervjuat. De beskriver också att experter som anlitas i vissa projekt bidrar till kunskapsutvecklingen hos länsstyrelserna. Vissa länsstyrelser uppger också att de samarbetar med funktionshindersorganisationer. Det vanligaste förefaller vara att samråd sker i samband med en särskild satsning på tillgänglighet, inom ramen för ett projekt.

Länsstyrelserna har ett nätverk kring frågor om kulturmiljöer. Samtliga länsstyrelser ingår i detta nätverk. Dessutom finns ett nätverk för de som arbetar med naturvård. I nätverken delar länsstyrelserna erfarenheter med varandra och pratar om tillgänglighet. Men handläggarna samverkar framför allt internt inom varje länsstyrelse.

5.4.4 Stora kostnader och begränsade resurser

Kostnaderna för att vårda kulturmiljöer är ofta stora. Det betyder att de resurser som kan gå till just tillgänglighetsåtgärder är mycket begränsade. Men små tillgänglighetsåtgärder är oftast oproblematiske, exempelvis ramper, skyltar eller spänger.

Många kulturmiljöer ägs av ekonomiskt svaga aktörer, till exempel hembygdsföreningar. Därför kan tillgänglighetsfrågor vara svåra för små, ideella föreningar att driva. De ekonomiska förutsättningarna gör att de

¹¹⁹ *Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Handisam Tillgängliga natur- och kulturområden En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer, RAPPORT 6562, 2013.*

behöver prioritera själva värden av kulturmiljöerna framför andra perspektiv. Först därefter kan de genomföra tillgänglighetsåtgärder, som kan vara allt ifrån att ta fram broschyrer och information till att anpassa den fysiska miljön.

Det är framför allt små och kommersiella aktörer som inte ansöker om bidrag

En av länsstyrelserna för fram i våra intervjuer att det framför allt är små aktörer som inte ansöker om bidraget, trots att det är relevant för dem. Det kan röra sig om ideella föreningar som driver hembygdsgårdar. De är beroende av ideella insatser och byggnadsvård och tillgänglighetsåtgärder innebär stora utgifter. Det händer sällan att företag och kommersiella aktörer söker statsbidrag.

De intervjuade länsstyrelserna för fram att resurserna till kulturmiljöarbetet är begränsade och att storleken på statsbidraget inte motsvarar de stora behov av resurser till kulturmiljö som finns. Det innebär att länsstyrelserna endast i begränsad utsträckningen bedriver uppsökande verksamhet för att finna fler sökanden. De kan däremot ta större initiativ för att genomföra tillgänglighetsåtgärder när det gäller miljöer där staten har ett ansvar, som kulturreservat och fornlämningsmiljöer. Det gäller även stora besöksmål eller byggnadsminnen.

Markägare tar sällan själva initiativ till tillgänglighetsåtgärder

Utgångspunkten är att markägaren själv ska vilja göra kulturarvsmiljön tillgänglig för alla. Det är dock ytterst sällan som länsstyrelserna får in spontana ansökningar om tillgänglighetsåtgärder utan ofta krävs ett initiativ från Länsstyrelsen. Länsstyrelserna uppmanar även dem som söker bidrag att genomföra tillgänglighetssatsningar.

Det finns också andra perspektiv att ta hänsyn till för den som söker statsbidrag. Det kan öka risken för ”perspektivträngsel”, att mängden olika krav att uppfylla gör att det blir svårhanterligt för den som söker bidrag.

Ibland finns en konflikt mellan kulturmiljövärden och tillgänglighet

Det kan finnas en konflikt mellan å ena sidan byggnadsvård och att bevara kulturmiljövärden och å andra sidan att göra dem tillgängliga. Våra intervjupersoner på länsstyrelserna säger att det därför kan vara svårt att tillgodose alla behov av tillgänglighet till kulturmiljöer. Men intervjuerna

visar också att länsstyrelserna går alltmer mot att tillfredsställa önskemål om tillgänglighet än vad de har gjort tidigare. Därmed är de beredda att kompromissa med själva bevarandet i större utsträckning än tidigare. Länsstyrelserna beviljar också medel för alternativa sätt att tillgängliggöra kulturmiljöer, som filmer och webbinformation. Det kan röra sig om att tillgängliggöra platser som är svåra att komma till för alla och inte bara för personer med funktionsnedsättning.

5.4.5 Riksantikvarieämbetet följer upp bidragsfördelningen utifrån tillgänglighet i bred mening

Riksantikvarieämbetet följer årligen inför årsredovisningen upp hur länsstyrelsernas bidragsfördelning har främjat det nationella målet om tillgänglighet. Men årsredovisningen har ett bredare fokus på att tillgängliggöra kulturmiljöer än specifikt för personer med funktionsnedsättning.¹²⁰ Därmed finns inga aktuella sammanställningar som visar hur länsstyrelserna sammantaget arbetar med tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Uppföljning har gett ett större fokus på tillgänglighet hos länsstyrelserna

En del länsstyrelser anser att Kulturdepartementet under senare år har betonat vikten av tillgänglighet, genom att Riksantikvarieämbetet har haft ett regeringsuppdrag att följa upp hur länsstyrelserna arbetar med tillgänglighetsfrågor. Det har lett till att länsstyrelserna har fokuserat mer på dessa frågor. Men en länsstyrelse poängterar att styrningen om tillgänglighet främst sker via de nationella målen för kulturmiljöarbetet.

¹²⁰ Riksantikvarieämbetet, *Årsredovisning 2020*, s. 35f.

Referenser

- Folkhälsomyndigheten (2016). *Slutrapportering av regeringsuppdrag inom ramen för "En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016"*.
- Kulturrådet (2021). *Göra allt möjligt – Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet*.
- Kulturrådet (2021). *Sammanfattning av statistik 2019. Kulturskolan i siffror*.
- Kulturrådet (2021). *Uppföljning 2018–2019. Statliga insatser till kulturskolor*.
- Kulturrådet (2020). *Kognitiv tillgänglighet på bibliotek. En kunskapsöversikt*.
- Kulturrådet (2019). *Stärkta bibliotek. Första året, 2018*.
- Kulturrådet (2019). *PM Kulturskolornas utvecklings- och kompetensbehov*.
- Llinares Norlin, Å. & Wilhelm, T. (2018). *Förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att nå ett aktivt och självständigt liv – och de hinder som finns på vägen*. Svenska Paraportförbundet.
- MFD (2020). *Aktiv fritid – Redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel*.
- MFD (2020). *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2019*.

MFD (2016). *Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011–2016*.

MFD (2016). *En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart samhälle*.

MUCF (2020). *Ungas rätt till en meningsfull fritid– tillgång, trygghet och hinder*.

Naturvårdsverket. *Vägledning om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt enligt förordning (2003:598)*, versionen daterad 2021-04-12.

Naturvårdsverket (2019). *Uppföljning av målen för friluftslivspolitikerna 2019*.

Naturvårdsverket (2019). *Friluftsliv 2018 – Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*.

Naturvårdsverket (2018). *Friluftsliv 2018. Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*.

Naturvårdsverket (2017). *Naturvård och friluftsliv Sverige runt. Vägvisare till en kunskapsbank med erfarenheter från LONA-projekt*.

Naturvårdsverket (2017). *Tio års erfarenheter med LONA – lokala naturvårdssatsningen*. Rapport 6748.

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Handisam (2013). *Tillgängliga natur- och kulturområden. En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*. RAPPORT 6562.

Prop. 2016/17:188, *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*.

Prop. 2009/10:238, *Framtidens friluftsliv*.

Prop. 2009/10:55, *En politik för det civila samhället*.

Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*.

Prop. 1998/99:107, *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning*.

Regeringens skrivelse 2012/13:51, *Mål för friluftslivet*.

Riksdagsskrivelse 2010/11:37 (avseende prop. 2009/10:238, *Framtidens friluftsliv*).

Riksidrottsförbundet, Redovisning till regeringen 2020, 2021-05-15, Dnr 931/19-25.

Riksidrottsförbundet, *Idrottsrapporten 2020*.

Riktlinjer statens bidrag till idrotten för budgetåret 2021, Regeringsbeslut 2020-12-17, Ku2020/02624 (delvis).

Riksidrottsförbundet. Redovisning till regeringen 2019, 2020-05-15.
RS förslag till RF-stämman 2017: Riksidrottsförbundets stödformer, bilaga 1–3. Protokoll över RF-stämman 2019 i Jönköping.

Riksidrottsförbundet, *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar*.
Riksidrottsförbundet 2020.

Riksidrottsförbundet, *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar*.
Riksidrottsförbundet 2019.

Riktlinjer för budgetåret 2019 avseende statens bidrag till idrotten
S2018/06053/FS.

RS förslag till RF-stämman 2017: Riksidrottsförbundets stödformer, bilaga 1–3. Protokoll över RF-stämman 2019 i Jönköping.

Socialdepartementet (2011). *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016.*

SOU 2019:23, *Styrkraft i funktionshinderspolitiken.*

Bilaga 1

Regeringsuppdraget

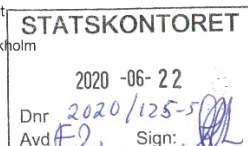
Regeringsbeslut

I:4

2020-06-17
S2020/05409/SOF (delvis)

Socialdepartementet

Statskontoret
Box 396
101 27 Stockholm

Uppdrag att analysera statsbidrag på kultur- och fritidsområdet

Regeringens beslut

Regeringen ger Statskontoret i uppdrag att analysera hur relevanta befintliga statsbidrag till kultur- och fritidsområdet på ett bättre sätt kan bidra till att skapa förutsättningar för en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Statskontoret ska också vid behov lämna förslag på hur mottagande av statsbidrag ytterligare skulle kunna främja ökad tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget ska genomföras med ett effektivitets-, jämställdhets-, barnrätts-, ungdoms- och folkhälsoperspektiv.

Statskontoret ska i uppdragets genomförande inhämta kunskap från Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Statens kulturråd, Folkbildningsrådet, Allmänna Arvsfonden, Jämställdhetsmyndigheten, Boverket, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Delegationen mot segregation och Länsstyrelserna. Uppdraget ska även genomföras i dialog med Sveriges Kommuner och Regioner, Riksidrottsförbundet, Parasportförbundet och andra relevanta organisationer.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 juni 2021. Redovisningen ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Ärendet

Bidragsgivare av offentliga medel har ett ansvar att tillse att alla kan ta del av de verksamheter som bidragen finansierar. Det är angeläget att stöden

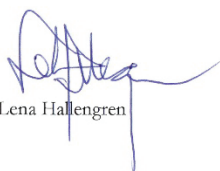
Telefonväxel: 08-405 10 00
Fax: 08-24 46 31
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Fredsgatan 8
E-post: s.registrator@regeringskansliet.se

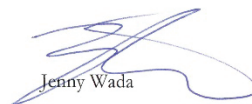
gynnar mångfald och motverkar diskriminerande strukturer. I slutsatserna av sitt delbetänkande Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35) pekar Demokrativillkorsutredningen på att bidrag inte ska lämnas till organisationer, eller någon av dess företrädare, som diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde. Det saknas idag kunskap om hur statsbidragen inom kultur- och fritidsområdet gynnar mångfald och motverkar diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Statskontorets förslag ska syfta till att stärka regeringens styrning när det gäller ändamålsenlighet och nyttan med bidrag för personer med funktionsnedsättning.

Det finns ett antal väsentliga statsbidrag som bidrar med finansiering till kultur-, idrotts- och fritidsområdet. Myndigheten för delaktighet gör bedömningen i sin rapport Aktiv fritid, redovisning av ett regeringsuppdrag om att kartlägga lokala och regionala satsningar samt tillgången till fritidshjälpmedel (2020:06), att förordningarna om statsbidrag sällan innehåller krav på att bidragen ska bidra till att främja verksamhet som är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten bedömer att det därmed är oklart i vilken utsträckning statsbidragen i dag bidrar till en aktiv fritid för denna grupp och hur det fördelar sig på ålder och kön. Myndigheten för delaktighet menar också att det är oklart i vilken omfattning de organisationerna som administrerar och fördelar statsbidragen har kunskap om funktionshinderspolitiken och hur de arbetar med insatser som främjar en aktiv fritid för alla, oavsett funktionsförmåga.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Jenny Wada

Kopia till

Statsrådsberedningen
Finansdepartementet/Budgetavdelningen
Allmänna Arvsfonden
Barnombudsmannen
Boverket
Delegationen mot segregation
Folkbildningsrådet
Folkhälsomyndigheten
Jämställdhetsmyndigheten
Länsstyrelserna
Myndigheten för delaktighet
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Specialpedagogiska skolmyndigheten
Statens skolverk
Socialstyrelsen
Statens kulturråd
Sveriges Kommuner och Regioner
Riksidrottsförbundet
Parasportsförbundet

3 (3)

Bilaga 2

Statsbidrag som ingår i vår kartläggning

Bidrag som ingår i vår analys

Det finns ingen sammanställning av statens totala bidrag till kultur och fritid eller någon samlad information om vilka bidrag som främjar en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. I detta avsnitt går vi igenom resultaten av vår egen kartläggning av relevanta bidrag. Kartläggningen utgår från de närmare fyrtio aktörer som nämns i vårt uppdrag inklusive samtliga länsstyrelser. En annan utgångspunkt har varit vår tolkning av fritidsområdet, det vill säga att det består av idrott och friluftsliv.

Vi ger först en översikt över de statsbidrag som vi bedömer är mest väsentliga för kultur, idrott och friluftslivet och som därför ingår i vår analys. Därefter redogör vi för vilka statsbidrag som vi funnit men som har en svagare koppling till kultur och fritid, och därför inte ingår i vår analys.

Flera myndigheter fördelar bidrag som kan bidra till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning

Enligt vårt uppdrag ska vi hämta in kunskap från länsstyrelserna, tolv andra myndigheter, Allmänna Arvsfonden och Folkbildningsrådet. Flera av dessa fördelar statsbidrag. Vidare ska vi ha dialog med SKR, Parasportförbundet och Sveriges Riksidrottsförbund. Den sistnämnda organisationen fördelar statsbidrag. Därutöver ska vi ha dialog med andra relevanta organisationer. Svenskt Friluftsliv är en sådan organisation, som fördelar statsbidrag till friluftslivet.

Bidrag som är väsentliga för kultur och fritid

Vi har genom en kartläggning av förordningarna och i dialog med myndigheterna kunnat konstatera att Kulturrådet, Länsstyrelserna och Boverket är myndigheter som fördelar bidrag som är mest väsentliga för kultur och fritidsområdena. Med väsentliga i sammanhanget menar vi att det primära syftet med bidragen enligt den aktuella förordningen är att stödja verksamheter inom kultur eller fritidsområdet. Vidare har de ideella föreningarna Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv i uppdrag att fördela statsbidrag till verksamheter inom idrott respektive friluftsliv.

Gemensamt för dessa statsbidrag är att de inte är riktade särskilt till personer med funktionsnedsättning, utan till verksamheter som vänder sig till allmänheten. Tillgängligheten för och inkluderingen av personer med funktionsnedsättning är därför beroende av vilka krav som ställs på mottagarna av bidragen och vilka prioriteringar som gäller vid fördelningen.

Kulturrådet fördelar statsbidrag utifrån ett tiotal förordningar

Kulturområdet omfattar ett relativt stort antal statsbidrag som Kulturrådet fördelar. Myndigheten fördelar årligen cirka 2,5 miljarder kronor i statsbidrag genom drygt femtio olika bidrag, med stöd i ett tiotal förordningar. Vi har tillsammans med Kulturrådet kommit fram till att åtta av förordningarna är väsentliga när det gäller att främja tillgången till kultur för allmänheten.

Bidrag till fritidsområdet fördelas av två organisationer och av länsstyrelserna

De två organisationerna Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv fördelar centrala statsbidrag inom fritidsområdet. Vi bedömer att två ytterligare statsbidrag gynnar friluftsliv på ett väsentligt sätt. Länsstyrelserna fördelar dessa statsbidrag till kulturmiljöer och naturområden. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket har viktiga roller inom sina respektive områden för dessa statsbidrag.

Boverket fördelar statsbidrag till lokaler

Boverket fördelar statsbidrag som vi bedömer är väsentliga för vår analys. Boverket fördelar dels ett bidrag till allmänna samlingslokaler, dels ett bidrag till icke-statliga kulturlokaler. Statsbidragen kan användas för att tillgängliggöra lokalerna och kan därför ha betydelse för målgruppen.

I tabell B1 nedan framgår vilka statsbidrag som vi har bedömt är mest väsentliga i arbetet med att bidra till en aktiv fritid.

Tabell B1. Väsentliga statsbidrag till verksamheter inom de tre områdena 2020.

Förordning	Fördelande aktör	Belopp tkr
Kultur		
(2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål*	Kulturrådet	110 219
(2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet	Kulturrådet	212 867
(2020:337) om statsbidrag till aktörer inom bildkonst, form och konsthantverk	Kulturrådet	40 068
(2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek (<i>kommuner är mottagare</i>)	Kulturrådet	224 687
(2019:470) om statsbidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet (<i>kommuner är mottagare</i>)	Kulturrådet	97 000
(2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser	Kulturrådet	155 078
(1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet (<i>tillämpas endast för Region Stockholm</i>)	Kulturrådet	98 019
(2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet (<i>kultursamverkansmodellen</i>)	Kulturrådet	1 276 433
Fritid		
(1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet	Riksidrottsförbundet	1 200 000
(2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer	Svenskt Friluftsliv	48 000
(2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA)	Naturvårdsverket och Länsstyrelsen	69 000
Bidrag för att öka kunskapen om allemansrätten (Regleringsbrev)	Naturvårdsverket	3 000
(2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer	Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen	273 700
Lokaler		
(2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler **	Boverket	47 400

(1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler	Boverket	9 500
---	----------	-------

Källa: Uppgifterna är hämtade från myndigheternas årsredovisningar, kompletterat med skriftliga uppgifter från aktörerna.

Anmärkning: * Uppgiften omfattar inte de krisstöd som Kulturrådet fördelade under 2020 med anledning av coronapandemin. Om de räknas in uppgår totalsumman till 952 513 884 kronor.

** Uppgiften omfattar inte ett tillfälligt organisationsbidrag som Boverket fördelade under 2020 med anledning av coronapandemin. Om det räknas in uppgår totalsumman till 121 000 000 kr.

Bidrag som inte ingår i vår analys

Flera av de övriga myndigheterna som är utpekade i vårt uppdrag fördelar statsbidrag som på ett eller annat sätt kan vara relevanta för arbetet med att bidra till en aktiv fritid. Men i dialog med myndigheterna har vi bedömt att kopplingen är svagare för dessa bidrag. Exempelvis syftar de inte primärt till att stödja verksamheter inom kultur, idrott och friluftsliv utan har syften som att exempelvis främja jämställdhet eller att stärka demokratin. Vi har därför som en del av vår avgränsning exkluderat dessa från analysen.

Statsbidragen kan sammanfattas enligt följande:

- MUCF fördelar bidrag i syfte att stärka demokratin och inflytandet för barn och unga.
- Delegationen mot segregation fördelar bidrag i syfte att minska och motverka segregation.
- Jämställdhetsmyndigheten fördelar statsbidrag till jämställdhetsprojekt och projekt kring kvinnors organisering.
- Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna fördelar bidrag till verksamheter som bedriver folkbildning.
- Folkhälsomyndigheten fördelar statsbidrag inom området psykisk hälsa.
- Socialstyrelsen fördelar statsbidrag som ska främja specialanpassad rehabilitering samt stödja utbildning, kunskapsutbyte och rekreation för personer med ryggmärgsskada eller synskada.

I tabellen nedan framgår vilka av de statsbidrag som myndigheterna fördelar som vi har undersökt närmare, men som alltså inte ingår i vår analys.

Tabell B2. Bidrag som inte ingår i vår analys men som kan vara relevanta för möjligheten till en aktiv fritid.

Förordning	Fördelande aktör
(2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer	MUCF
(2020:26) om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin	MUCF
(2008:349) om statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck	MUCF
(2008:63) om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund	MUCF
(2018:119) om statsbidrag till ideella föreningar och stiftelser för att minska och motverka segregation	Delmos
(2018:118) om statsbidrag till kommuner och regioner för att minska och motverka segregation	Delmos
(2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt	Jämo
(2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering	Jämo
(2015:218) om statsbidrag till folkbildningen	Folkbildningsrådet
(2020:429) om statsbidrag till ideella organisationer inom området för psykisk hälsa och suicidprevention	Folkhälsomyndigheten
(2012:316) om statsbidrag för viss verksamhet på funktionshindersonrådet	Socialstyrelsen